

Naslov originala:

The Almanack of Naval Ravikant: A Guide to Wealth and Happiness

Eric Jorgenson

Copyright © 2020 Eric Jorgenson All rights reserved

Copyright © 2023 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:

Vladimir Manigoda

Urednik:

Ivan Isailović

Izvršna urednica:

Emilija Vučićević

Prevod:

Jelena Nidžović

Lektura i korektura:

Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:

Viktorija Čeliković

Prelom:

Anica Lapčević

Štampa:

F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:

1000

Izdavač:

Kontrast izdavaštvo

Terazije 35, Beograd

imejl: info@kontrastizdavastvo.rs

kontrastizdavastvo.rs

www.glif.rs

ERIK JORGENSON

ALMANAH
NAVALA RAVIKANTA

VODIČ ZA BOGATSTVO I SREĆU

KONTRAST

Beograd, 2023

MOJIM RODITELJIMA, KOJI SU MI PRUŽILI SVE,
A NEKAKO UVEK NAĐU NAČIN
DA MI PRUŽE VIŠE.

SADRŽAJ

VAŽNE NAPOMENE O OVOJ KNJIZI (DISKLEJMER) / 9
PREDGOVOR / 12
ERIKOVA BELEŠKA (O OVOJ KNJIZI) / 15
VREMENSKA LINIJA NAVALA RAVIKANTA / 18
A SAD EVO NAVALA NJEGOVIM SOPSTVENIM REČIMA... / 19

PRVI DEO: BOGATSTVO / 23

IZGRADNJA BOGATSTVA / 25

- Razumejte kako se stvara bogatstvo / 26
- Pronađite i izgradite konkretno znanje / 35
- Igrajte dugoročne igre sa dugoročnim ljudima / 41
- Prihvatite se odgovornosti / 44
- Izgradite ili kupite udeo u biznisu / 46
- Pronađite poziciju za leveridž / 48
- Budite plaćeni za svoje prosuđivanje / 58
- Prioritizujte i fokusirajte se / 59
- Pronađite posao koji vam se čini kao igra / 66
- Kako da vam se posreći / 71
- Budite strpljivi / 75

IZGRADNJA PROSUĐIVANJA / 79

- Prosuđivanje / 80
- Kako jasno razmišljati / 81
- Odbacite svoj identitet da biste videli stvarnost / 86
- Ovladajte veštinama donošenja odluka / 88
- Prikupljajte misaone modele / 90
- Naučite da volite da čitate / 97

DRUGI DEO: SREĆA / 107

UČENJE SREĆE / 109

- Sreća se uči / 110
- Sreća je izbor / 115
- Sreća traži prisutnost / 115
- Sreća traži mir / 116
- Svaka želja je izabrana nesreća / 118
- Uspeh ne pribavlja sreću / 120
- Zavist je neprijatelj sreće / 123
- Sreća se gradi navikama / 124
- Pronađite sreću u prihvatanju / 131

SPASAVANJE SEBE / 135

- Biranje da budete svoji / 136
- Biranje da se postarate za sebe / 138
- Meditacija + mentalna snaga / 144
- Biranje da izgradite sebe / 154
- Biranje da se razvijate / 158
- Biranje da se oslobodite / 161

FILIZOFIJA / 167

- Životne svrhe / 168
- Živite u skladu sa svojim vrednostima / 170
- Racionalni budizam / 172
- Sadašnjost je sve što imamo / 176

BONUS / 179

NAVALOVE PREPORUKE ZA ČITANJE / 181

- Knjige / 182
- Ostale preporuke / 194

NAVALOVI TEKSTOVI / 196

SLEDEĆE NA POMOLU O NAVALU / 199

ZAHVALNICE / 201

IZVORI / 205

O AUTORU / 215

VAŽNE NAPOMENE O OVOJ KNJIZI (DISKLEJMER)

Navalmanah sam u potpunosti sačinio od transkripata, tvitova i razgovora koje je Naval delio. Na svaki način smo pokušali da Naval predstavimo njegovim rečima. Međutim, postoji nekoliko važnih tačaka.

- Transkripti su uređeni radi jasnoće i sažetosti (više puta).
- Nisu svi izvori primarni (neki ulomci pripadaju drugim piscima koji citiraju Naval).
- Ne mogu biti stopostotno sigurni u autentičnost svakog izvora.
- Koncepti i tumačenja menjaju se u zavisnosti od vremena, medija i konteksta.
- Molim vas da proverite navod u primarnom izvoru pre nego što citirate Navalove iskaze iz ovog teksta.
- **Molim vas da tumačite izdašno.**

Po definiciji, sve u ovoj knjizi izvučeno je iz konteksta. Tumačenja će se menjati s vremenom. Čitajte i tumačite izdašno. Imajte u vidu da se prvobitna namera može razlikovati od vaše interpretacije u drugacijem trenutku, mediju, formatu i kontekstu.

Možda sam, u procesu stvaranja ove knjige, pogrešno rekontekstualizovao, pogrešno protumačio ili pogrešno razumeo stvari. Budući da je sadržaj prolazio kroz vreme, prostor i medij, neke fraze su se možda promenile u procesu. Učinjeni su svi naponi da se održi prvobitna namera, ali greške su (veoma) moguće. Intervjui su transkribovani, uređeni, a potom iznova uređeni radi čitljivosti. Dao sam sve od sebe da Navalove ideje zadržim u okvirima njegovih reči.

Sav sjaj u ovoj knjizi pripada Navalu; sve greške su moje.

TVITTOVI I OLUJE TVITTOVA

Tvitovi su formatirani kao istaknuti citati, ali su jedinstveni sadržaj. Koristim ih da sumiram neku ideju iz glavnog dela teksta ili poentiram.

Ovo formatiranje ukazuje na to da citiram tvit.

Oluje tvitova su povezani tvitovi koji su formatirani na sledeći način:

Ovo je prvi tvit oluje tvitova.

Ovo je drugi tvit. Oluje tvitova su duže serije uvezanih tvitova, slične objavama na blogu.

BOLDOVANA PITANJA

Mnogi ulomci potiču iz intervjua sa fantastičnim kreatorima poput Šejna Periša, Sare Lejsi, Džoa Rogana i Tima Ferisa. Pitanja su boldovana. Zbog jednostavnosti i kontinuiteta, ne ističem ko postavlja koje pitanje.

NENARATIVNOST

Ovo je knjiga između čijih korica sami birate svoju avanturu. Pređite na bilo šta što vas zanima i preskočite sve što vas ne zanima.

POTRAŽITE

Ako pronađete reč ili koncept koji vam nisu poznati, potražite ih. Ili nastavite da čitate kako biste došli do šireg konteksta. Neke navedene ideje su proširene kasnije u knjizi.

CITATI

Citati (poput [1]) označavaju kraj odlomka. Dao sam sve od sebe da sačuvam kontekst radi lagodnog čitanja. Izvori su naznačeni u dodatku sa referencama. Neki od njih se pojavljuju mnogo puta i bez očekivanog redosleda.

PREDGOVOR

TIMA FERISA

Dragi Čitaoče,

Čudno mi je što pišem ove reči jer sam se pre mnogo godina obavezao na to da nikada neću pisati predgovore.

U ovom slučaju pravim redak izuzetak iz tri razloga. Prvo, besplatna verzija ove knjige ponuđena je u digitalnom/Kindle/eBook formatu bez ikakvih posebnih uslova. Drugo, poznajem Navaldu duže od deset godina i dugo sam želeo da neko sastavi ovu knjigu. Treće, uvećavam verovatnoću da Navalovo sledeće dete dobije ime „Tim” (pristajem i na „Timbo”, ukoliko mu je draže).

Naval je jedan od najpametnijih ljudi koje sam ikada sreo, a uz to i jedan od najhrabrijih. Ne u smislu „uletanja u vatru bez razmišljanja”, već kao „dvaput razmislite i onda svima recite da se fokusiraju na pogrešnu vatru”. Retko je deo bilo kakvog konsenzusa, a jedinstvenost njegovog života, životnog stila, porodične dinamike i uspeha startapa odraz je svesnih izbora koje je doneo u želji da uradi stvari drugačije.

Ume da bude nabusit kao noga u facu, ali to je deo onoga što volim i poštujem kod njega: nikada ne morate da se pitate šta Naval misli. Nikada nisam morao da nagađam šta oseća prema meni, nekom drugom ili nekoj situaciji. To je ogromno olakšanje u svetu dvosmislenosti i ambigviteta.

Prošli smo kroz mnogo toga zajedno, a zajedno smo i obišli svet. Govorim to da bih istakao da, iako sebe smatram dobrim posmatračem ljudi, sebe smatram vrsnim posmatračem Navala. On je među onima kojima se najčešće obraćam za savet, i posmatrao sam ga u mnogim okolnostima duž mnogo perioda: lakih vremena, teških vremena, recesije, procvata – svega toga.

Naravno, on je izvršni direktor i suosnivač AngelLista. Naravno, pre toga je bio suosnivač Vast.com-a i Epinionsa, koji su izašli u javnost kao deo Shopping.com-a. Naravno, on je anđeo investitor¹ i uložio je u mnoge megauspehe, uključujući, da spomenem samo neke, i Tviter, Uber, Yammer i OpenDNS.

Sve je to, naravno, sjajno, i pokazuje da je Naval rukovodilac svetske klase, a ne filozof u fotelji.

Ali njegove poglede, krilatice i razmišljanja ne shvatam ozbiljno zbog stvari u vezi sa biznisom. Mnogo je nesrećnih „uspešnih” ljudi u svetu. Budite oprezni kada ih podražavate jer se lako može desiti da preuzmete sva njihova svojstva.

Navala shvatam ozbiljno jer:

- Ume da razmišlja iz prvih principa²
- Može da kreira nova rešenja
- Dobro testira stvari
- Dobar je u tome da ne dolazi u zabludu
- Redovno menja mišljenje

¹ *Angel investors* (engl.), fizička lica koja investiraju u neku kompaniju, najčešće startup. Najčešće ulažu novac u zamenu za neki deo kapitala. (*prim. prev.*)

² *First-principles thinking*, način razmišljanja koji prati temelje i fundamentalne istine ugrađene u neki problem. Često mu je suprotstavljano razmišljanje po analogiji. (*prim. prev.*)

- Puno se smeje
- Razmišlja holistički
- Misli dugoročno
- I... ne shvata sebe previše ozbiljno. Ovo poslednje je važno.

Ova knjiga će vam dati jasnu predstavu o tome kako ovaj koktel metaka izgleda u Navalovoj glavi.

Dakle, obratite pažnju... ali nemojte samo ponavljati njegove reči kao papagaj. Sledite njegove savete... ali samo ako izdrže test ispitivanja u okviru vaših životnih okolnosti i stresa u vašem životu. Razmotrite sve... ali ničega se nemojte držati kao da je jevanđelje. Naval bi želeo da ga izazovete, sve dok to učinite najbolje što umete.

Naval je promenio moj život nabolje, i ukoliko sledećim stranicama pristupite kao prijateljski nastrojen, ali veoma sposoban sparing-partner, mogao bi da promeni i vaš.

Neka vam ruke grabe ka vazduhu, a um bude otvoren.

Pura Vida³,
Tim Feris
Ostin, Teksas

³ Kostarikanski pozdrav, ali i stil života. (*prim. prev.*)

ERIKOVA BELEŠKA (O OVOJ KNJIZI)

Tokom svoje karijere, Naval je velikodušno delio svoju mudrost, a milioni ljudi širom sveta prate njegove savete o stvaranju bogatstva i srećnom životu.

Naval Ravikant je ikona u Silicijumskoj dolini i startup kulturi širom sveta. Osnovao je više uspešnih kompanija (Epinions, tokom kraha dot-kom-a 2000. godine, AngelList 2010). Naval je takođe poslovni anđeo: rano se kladio na kompanije poput Ubera, Tvitera, Postmatesa i stotina drugih.

Pored finansijskog uspeha, Naval deli sopstvenu filozofiju života i sreće, i privlači čitaoce i slušaocce širom sveta. Naval ima veliki broj pratilaca jer je retka kombinacija uspešne i srećne osobe. Nakon celoživotnog proučavanja i primene filozofije, ekonomije i stvaranja bogatstva, dokazao je uticaj svojih principa.

Danas, Naval nastavlja da gradi i ulaže u kompanije gotovo ležerno, na svoj umetnički način, održavajući zdrav, miran i uravnotežen život. Ova knjiga sabira i organizuje delove mudrosti koje je podelio i pokazuje vam način na koji sami možete postići isto.

Navalova životna priča je poučna. On je introspektivni pokretač, samouki investitor, kapitalista i inženjer koji sigurno ima čemu da nas nauči.

Budući da razmišlja na osnovu prvih principa, da ne zazire od izgovaranja vlastite istinine, Navalove misli često su jedinstvene i podstiču razmišljanje. Njegov nagon ka gledanju kroz koprenu života promenio je moj pogled na svet.

Naučio sam mnogo toga od Navalaa. Čitanje, slušanje i primena njegovih principa bogatstva i sreće pružili su mi mirno samopouzdanje na mom putu i naučili me da uživam u svakom trenutku mog putovanja. Pažljivo proučavanje njegove karijere pokazalo mi je kako se velike stvari postižu malim, upornim koracima i koliki uticaj jedan pojedinac može imati.

Često se pozivam na njegov rad i preporučujem ga prijateljima. Ti razgovori inspirisali su me da stvorim ovu knjigu kako bi ljudi mogli da nauče nešto iz njegove perspektive, bez obzira na to da li su im Navalove ideje novost ili ga prate poslednjih deset godina.

Ova knjiga sabira mudrosti koje je Naval podelio tokom prolekle decenije svojim rečima putem Tvitera, objava na blogu i podkasta. Zahvaljujući njoj, za nekoliko sati možete steći celoživotnu korist.

Ovu knjigu zamislio sam kao javni servis. Tvitovi, podkasti i intervjui brzo iščeznu iz vidokruga ili se izgube. Ovo dragoceno znanje zaslužuje trajniji, pristupačniji format. To je moja misija sa ovom knjigom.

Nadam se da ovo zvuči kao uvod u Navalove ideje. Sakupio sam njegove najmoćnije i najkorisnije ideje izrečene njegovim rečima, utkao ih u čitljivu nit i organizovao ih u odeljke radi lakšeg korišćenja.

Često prelistavam odeljke ove knjige pre nego što uložim novac, ili otvorim poglavlje o sreći ako se osećam loše. Stvaranje ove knjige me je promenilo. Osećam više jasnoće, samopouzdanja i mira u svim aspektima života. Nadam se da će čitanje na isti način delovati na vas.

Predviđeno je da *Almanah* bude vodič za čitanje i konsultovanje o određenim temama. Nadam se da će vam, ukoliko Naval ne odgovori na vaše imejlove, ova knjiga pružiti najpribližniji savet.

Ova knjiga predstavlja uvod u Navala i na temeljan način se bavi njegovim dvema najistraženijim temama: bogatstvom i srećom. Ako želite da nastavite da istražujete Navala i njegove druge ideje, preporučujem vam da se osvrnete na odeljak „Sledeće na pomolu o Navalu”, na kraju ove knjige. Delio sam poglavlja koja su izostala iz poslednje knjige, kao i druge popularne izvore.

Budite dobro,
Erik

VREMENSKA LINIJA NAVALA RAVIKANTA

- 1974. Rođen u Delhiju, Indija
- 1985 – 9. godina – Seli se iz Nju Delhija u Kvins, Njujork
- 1989 – 14. godina – Pohađao srednju školu „Stajvesant”
- 1995 – 21. godina – Diplomirao u Dartmutu (studirao računarstvo i ekonomiju)
- 1999 – 25. godina – Osnivač/izvršni direktor kompanije Epinions
- 2001 – 27. godina – Investicioni partner u August Capitalu
- 2003 – 29. godina – Osnivač Vast.com-a, tržišta za poverljive oglase
- 2005 – 30. godina – U Silicijumskoj dolini zovu ga „radioaktivnim blatom”
- 2007 – 32. godina – Osniva Hit Forge, mali VC⁴ fond prvobitno zamišljen kao poslovni inkubator
- 2007 – 32. godina – Pokrenut VentureHacks blog
- 2010 – 34. godina – Pokrenut AngelList
- 2010 – 34. godina – Uloženo u Uber
- 2012 – 36. godina – Lobirao u Kongresu da se usvoji Zakon o JOBS⁵
- 2018 – 43. godina – Proglašen za „anđela investitora godine”.

⁴ VC, odnosno *venture capital*, alternativni izvor finansiranja za kompanije u razvoju. Venture fondovi (fondovi preduzetnog kapitala) procenjuju da li neka kompanija sa dobrom biznis idejom ima šansu, inovativni i preduzetnički potencijal i poslovne perspektive da se razvije, poraste i postane konkurentna. Ako je procena pozitivna, fond ulaže u kompaniju i zauzvrat stiže udeo, odnosno akcije, a time i vlasnička i upravljačka prava i prihode po tom osnovu. (*prim. prev.*)

⁵ Jumpstart Our Business Startups Act, ili JOBS, zakon koji ima za cilj da podstakne finansiranje malih kompanija u SAD ublažavanjem mnogih propisa u vezi sa hartijama od vrednosti. (*prim. prev.*)

**A SAD, EVO NAVALA NJEGOVIM
SOPSTVENIM REČIMA...**

POČECI

Odrastao sam u domaćinstvu sa jednim roditeljem. Moja majka je radila, pohađala školu i podizala brata i mene kao klince koji su sami boravili kod kuće. Bili smo veoma samostalni od malih nogu. Bilo je mnogo muke, ali svi prolaze kroz nevolje. Pomogle su mi na nekoliko načina.

Bili smo siromašni imigranti. Moj otac je došao u SAD – u Indiji je bio farmaceut. Ali njegova diploma ovde nije bila prihvaćena, pa je radio u gvoždari. Znete, to nije bilo sjajno vaspitanje. Moji roditelji su se razveli. [47]

Moja majka je na jedinstven način, uz sve teškoće, pružala bezuslovnu i nepogrešivu ljubav. Ako u svom životu nemate ništa osim bar jedne osobe koja vas bezuslovno voli, takvo nešto imaće čudesan efekat po vaše samopoštovanje. [8]

Bili smo u delu Njujorka koji nije baš bezbedan. U suštini, biblioteka je bila moja baza u vremenu posle škole. Nakon što bih se vratio iz škole, otišao bih pravo u biblioteku i visio tamo dok se ne zatvori. Onda bih se vratio kući. To je bila moja dnevna rutina. [8]

Preselili smo se u SAD kada smo bili veoma mladi. Nisam imao mnogo prijatelja, pa nisam bio pun samopouzdanja. Proveo sam dosta vremena u čitanju. Moji jedini pravi prijatelji bile su knjige. Knjige su veliki prijatelji, jer vam najbolji mislioci iz poslednjih nekoliko hiljada godina pružaju svoje grumenje mudrosti. [8]

Prvi posao, koji sam radio kada mi je bilo petnaest godina, bio je u nelegalnoj firmi za katering, u zadnjem delu kombija koji je dostavljao indijsku hranu. Pre toga, bio sam dostavljač novina i prao sudove u kafeteriji.

Bio sam potpuno nepoznato dete u Njujorku, poteklo iz nebitne porodice, u „imigranti koji pokušavaju da prežive” situaciji. Potom sam položio prijemni ispit za srednju školu „Stajvesant”. To mi je spasilo život jer sam, budući da sam bio deo „Stajvesant” brenda, upisao koledž koji je deo Ajvi lige, što me je uvelo u tehnologiju. „Stajvesant” je jedna od onih situacija na lutriji u koju možete upasti i dobiti instant validaciju. U jednom potezu prelazite od plave kragne do bele kragne⁶. [73]

Na Dartmutu sam studirao računarstvo i ekonomiju. U jednoj fazi mislio sam da ću biti doktor ekonomije. [8]

Danas sam investitor u oko dve stotine kompanija. Savetnik mnogih. U gomili odbora sam. Uz to sam i manji partner u fondu za kriptovalute jer sam zaista zainteresovan za njihov potencijal. Uvek spremam nešto novo. Uvek imam mnoštvo sporednih projekata. [4]

Sve to, naravno, pored toga što sam osnivač i predsednik AngelLista. [4]

Rođen sam u siromaštvu i nesreći. Sada sam prilično dobrostojeći, i veoma sam srećan. Radio sam na tome.

Naučio sam nekoliko stvari i neke principe. Pokušavam da ih izložim na bezvremenski način, iz kojeg ih sami možete shvatiti. Jer, naposljetku, ne mogu baš ničemu da podučim. Mogu samo da vas inspirišem i možda vam pružim nekoliko pamtljivih elemenata. [77]

⁶ „Plava kragna” je izraz za pripadnika društvene grupe koji za život zarađuje radeći posao koji ne zahteva stručne kvalifikacije, odnosno za koji je fizička snaga i izdržljivost važnija od obrazovanja. Za razliku od „plavih kragni”, „bele kragne” su zaposleni za čiji su posao važniji obrazovanje i stručne kvalifikacije. (*prim. prev.*)

Uživo, na Tviteru, Naval (sledí aplauz...)

18. maj 2007.

PRVI DEO

BOGATSTVO

Kako da se obogatite, a da vam se ne posreći.

IZGRADNJA BOGATSTVA

Zarađivanje novca nije nešto što radite – to je veština koju učite.

RAZUMEJTE KAKO SE STVARA BOGATSTVO

Volim da zamišljam kako bih, da izgubim sav svoj novac i da me ostavite na nasumičnoj ulici u bilo kojoj zemlji engleskog govornog područja, za pet ili deset godina ponovo bio bogat, pošto je to samo veština koju sam razvio i koju svako može da razvije. [78]

Zapravo se ne radi o napornom radu. Možete raditi u restoranu osamdeset sati nedeljno i nećete se obogatiti. Obogatiti se znači znati šta raditi, s kim i kada to učiniti. Mnogo je više reč o razumevanju nego o čistom napornom radu. Da, naporan rad je bitan i ne možete štedeti na njemu. Ali on mora biti usmeren na pravi način.

Ako još ne znate na čemu bi trebalo da radite, najvažnije je da to shvatite. Ne bi trebalo da se trudite da radite mnogo dok ne shvatite na čemu bi trebalo da radite.

Došao sam, sebe radi, do principa u svojoj oluji tvitova (ispod) kada sam bio zaista mlad, u trinaestoj ili četrnaestoj godini. Trideset godina ih nosim u glavi i živim ih. Stvar u kojoj sam s vremenom (nažalost ili na sreću) postao zaista dobar jeste posmatranje poslovanja i otkrivanje tačke maksimalnog leveridža⁷ za istinsko stvaranje bogatstva i zauzeće dela tog stvorenog bogatstva.

⁷ *Leverage* (engl.), termin koji se u ekonomiji i poslovanju odnosi na sve tehnike kojima se umnožavaju dobici i gubici. Uobičajeni načini postizanja leveridža su pozajmljivanje novca, kupovina osnovnih sredstava itd. Prema drugoj definiciji, leveridž predstavlja upotrebu različitih finansijskih instrumenata ili pozajmljenog kapitala radi pojačavanja povraćaja investicije. Naval Ravikant pojam često upotrebljava u širem značenju, govoreći o moći da utičete na ljude kako biste dobili željene rezultate ili korišćenju nečega što već imate da biste postigli nešto novo ili bolje. Radi pojmovne doslednosti, u tekstu se dosledno prenosi „leveridž”. (*prim. prev.*)

Upravo tome sam posvetio svoju čuvenu oluju tvitova. Naravno, svaki od ovih tvitova može se ekstrapolirati u jednosatni razgovor. Oluja tvitova koja sledi je dobra polazna tačka. Oluja tvitova nastoji da bude puna informacija, veoma koncizna, visokouticajna i vanvremenska. Sadrži sve informacije i principe, tako da ćete, ako ih upijete i naporno radite deset godina, dobiti ono što želite. [77]

Kako da se obogatite, a da vam se ne posreći:

Težite bogatstvu, a ne novcu ili statusu. Bogatstvo je posedovanje preimućstava koja zarađuju dok vi spavate. Novac je način na koji vršimo transfer vremena i bogatstva. Status je vaše mesto u društvenoj hijerarhiji.

Razumejte da je etičko stvaranje bogatstva moguće. Ako potajno prezirete bogatstvo, ono će vam izmicati.

Ignorišite ljude koji igraju statusne igre. Oni stižu status tako što napadaju ljude koji igraju igre bogaćenja.

Nećete se obogatiti iznajmljujući svoje vreme. Morate posedovati sopstveni kapital – udeo u poslu – kako biste stekli finansijsku slobodu.

Obogatit ćete se tako što ćete društvu pružiti ono što želi, ali ne zna kako da stekne. Srazmerno.

Izaberite industriju u okviru koje možete igrati dugoročne igre sa dugoročnim ljudima.

Internet je proširio polje mogućih karijera. Većina ljudi ovo još uvek nije shvatila.

Igrajte iterativne igre. Sve koristi u životu, bilo da je reč o bogatstvu, vezama ili znanju, potiču iz složene kamate⁸.

Izaberite poslovne partnere visokog nivoa inteligencije, energije i, pre svega, integriteta.

Nemojte saradivati sa cinicima i pesimistima. Njihova uverenja su samoispunjavajuća.

⁸ Kod složenog kamaćenja, obračunata kamata za prvi obračunski period dodaje se početnoj glavnici. U idućem obračunskom periodu obračunava se kamata na početnu glavnici uvećanu za iznos kamate iz prvog perioda. U svakom sledećem obračunskom periodu, kamata se obračunava na preostalu glavnici uvećanu za obračunatu kamatu iz prethodnog perioda. Drugim rečima, kamata se obračunava na kamatu. (*prim. prev.*)

Naučite da prodajete. Naučite da gradite. Ako ste kadri za oba, bićete nezaustavljivi.

Naoružajte se konkretnim znanjem, odgovornošću i leveridžom.

Konkretno znanje je znanje za koje ne možete biti obučeni. Ukoliko vas društvo može obučiti, može obučiti i nekog drugog i zameniti vas.

Do konkretnog znanja dolazi se traganjem za vašom istinskom radoznalošću i strašću, a ne za onim što je trenutno aktuelno.

Izgradnja konkretnog znanja činiće vam se kao igra, ali će drugima izgledati kao rad.

Konkretno znanje stiče se šegrtovanjem, a ne školovanjem.

Konkretno znanje je često izrazito tehničko ili kreativno. Ono se ne može autosorsovati ili automatizovati.

Prigrлите odgovornost i preduzmite poslovne rizike pod svojim imenom i prezimenom. Društvo će vas nagraditi odgovornošću, kapitalom i leveridžom.

„Dajte mi oslonac i dovoljno dugačku polugu i pomeriću svet.“
– Arhimed

Bogatstvo zahteva leveridž. Poslovni leveridž potiče od kapitala, ljudstva i proizvoda bez marginalnih troškova replikacije (koda i medija).

Kapital znači novac. Da biste stekli novac, primenite svoje konkretno znanje odgovorno i iskažite valjano prosuđivanje.

Rad znači da ljudi rade za vas. On je najstariji i najpopularniji oblik leveridža. Radni leveridž impresioniraće vaše roditelje, ali ne traćite život jurcajući za njim.

Kapital i rad su leveridž koji zahteva dozvolu. Svi jure za kapitalom, ali neko vam ga mora dati. Svi pokušavaju da budu lideri, ali neko mora da vas prati.

Kod i mediji su leveridž koji ne zahteva dozvolu. Oni su leveridž iza novobogatih. Možete kreirati softver i medije koji rade za vas dok spavate.

Armija robota dostupna je besplatno – samo su radi energetske efikasnosti upakovani u data centre. Iskoristite ih.

Ukoliko ne znate da kodirate, pišite knjige i blogove, snimajte video-klipove i podcaste.

Leveridž je multiplikator sile za vaše prosuđivanje.

Za prosuđivanje je potrebno iskustvo, ali se ono može brže izgraditi učenjem temeljnih veština.

Nijedna veština se ne zove „biznis”. Izbegavajte časopise i kurseve o biznisu.

Proučavajte mikroekonomiju, teoriju igara, psihologiju, veštinu ubeđivanja, etiku, matematiku i računarstvo.

Čitanje je brže od slušanja. Rad je brži od posmatranja.

Trebalo bi da budete previše zauzeti za ispijanje kafa, a da istovremeno ne zagušite svoj raspored.

Osmislite i primenite cenu rada po satu kojoj težite. Ako će rešavanje problema uštedeti manje nego što zarađujete po satu, ignorirajte ga. Ako će outsorovanje zadatka koštati manje nego što zarađujete po satu, outsorsujte ih.

Radite koliko god možete. Iako je od toga važnije s kim i na čemu radite.

Postanite najbolji na svetu u onome što radite. Nastavite da redefinišete ono što radite dok ne bude tako.

Ne postoje šeme za brzo bogaćenje. U tim slučajevima, samo je posredi to da se neko drugi bogati na vama.

Primenite konkretno znanje uz leveridž i u jednom trenutku ćete dobiti ono što vam pripada.

Kada konačno postanete bogati, shvatićete da to nije bilo ono za čim ste isprva tragali. Ali to je tema za druge prilike. [11]

Sažetak: Produktizujte sebe

U tvom sažetku stoji „Produktizujte sebe” – šta to znači?

„Produktizujte” i „sebe”. „Sopstvo” nosi jedinstvenost. „Produktizujte” ima leveridž. „Sopstvo” nosi odgovornost. „Produktizujte” sadrži konkretno znanje. „Sopstvo” takođe sadrži konkretno znanje. Stoga sve ove deliće možete kombinovati u ovim dvema rečima.

Ako ste se usmerili ka dugoročnom cilju – da postanete bogati – trebalo bi da se zapitate: „Da li je ovo autentično za mene? Projektujem li sebe?” A potom i: „Da li produktizujem ovo? Da li ga skaliram? Da li ga skaliram radom ili kapitalom ili kodom ili medijima?” Tako da je posredi veoma zgodna, jednostavna mnemotehnika. [78]

Ovo je teško. Zbog toga kažem da su potrebne decenije – ne da su potrebne decenije za izvršavanje, već da veći deo decenije može predstavljati otkrivanje onoga jedinstvenog što možete pružiti. [10]

Koja je razlika između bogatstva i novca?

Novac je način na koji prenosimo bogatstvo. Novac je društveni kredit. On označava sposobnost da imate kredite i zaduženja izražena u tuđem vremenu.

Ako radim svoj posao kako treba, ako stvaram vrednost za društvo, društvo kaže: „Oh, hvala. Dugujemo vam nešto u budućnosti za posao koji ste radili u prošlosti. Evo male IOU⁹. Nazovimo je novcem.” [78]

Bogatstvo je ono što želite. Bogatstvo je imovina koja je zarađivana dok spavate. Bogatstvo su fabrike, roboti, proizvodnja stvari s

⁹ IOU (skraćeno od „I owe you”), neformalni dokument kojim se priznaje dug. (*prim. prev.*)

lakoćom. Bogatstvo je računarski program koji radi preko noći, opslužujući druge kupce. Bogatstvo je čak i novac u banci koji se reinvestira u drugu imovinu i u druge poslove.

Čak i kuća može predstavljati bogatstvo jer je možete iznajmiti, iako je to verovatno manje produktivno korišćenje zemljišta od nekog komercijalnijeg vida upotrebe.

Prema tome, moja definicija bogatstva podrazumeva više poslova i imovine koji se daju steći dok spavate. [78]

Tehnologija demokratizuje potrošnju, ali konsoliduje proizvodnju. Onaj ko je najbolji na svetu u nečemu u prilici je da ponudi to svima.

Društvo će vam platiti za stvaranje stvari koje ono želi. Društvo još uvek ne ume da stvori te stvari; da ume, ne biste mu bili potrebni. Već bi vas se otarasilo.

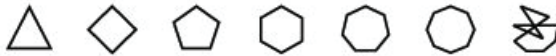
Skoro sve u vašoj kući, na vašem radnom mestu i na ulici nekada je predstavljalo tehnologiju. Nafta je nekada bila tehnologija koja je učinila Dž. D. Rokfelera bogatim. Automobili su nekada bili tehnologija koja je učinila Henrija Forda bogatim.

Prema tome, kao što je rekao Alan Kej, tehnologija je skup stvari koje još uvek ne funkcionišu [ispravka: u pitanju je Deni Hilis]. Kada nešto počne da funkcioniše, više nije tehnologija. Društvo uvek želi nove stvari. A ako želite da se obogatite, treba da shvatite koju biste to stvar mogli obezbediti društvu koje još uvek ne zna kako da je samo obezbedi, ali će je želeći; ukoliko vam to dođe samo od sebe, a da je deo vašeg skupa veština, i u okviru vaših mogućnosti.

Zatim morate da smislite kako da je skalirate, jer nije dovoljno da proizvedete samo jednu. Morate proizvesti hiljade, ili stotine hiljada, ili miliona, ili milijardi njih da bi svi mogli da imaju jednu.

Stiv Džobs (i njegov tim, naravno) shvatili su da bi društvo želelo pametne telefone. Računar u njihovom džepu koji ima sve mogućnosti koje ima telefon, puta sto, i kojim je jednostavno rukovati. Zato su smislili način da ga naprave, a zatim su smislili kako da ga skaliraju. [78]

POSTANITE NAJBOLJI NA SVETU U ONOME ŠTO RADITE.

NASTAVITE DA REDEFINIŠETE ONO ŠTO RADITE
SVE DOK NE BUDE TAKO.

PRONAĐITE I IZGRADITE KONKRETNO ZNANJE

Prodajne veštine su vid konkretnog znanja.

Postoje ljudi koji su rođeni za prodaju. Stalno se susrećete s njima u startupovima i kompanijama koje se bave ulaganjem rizičnog kapitala. Kada upoznate ljude koji su rođeni za prodaju, jednostavno znate da su neverovatni. Oni su zaista dobri u onome što rade. Posredi je vid konkretnog znanja.

Očigledno su to naučili negde, ali nisu to naučili u učionici. Verovatno su učili u detinjstvu u školskom dvorištu, ili su učili pregovaranje sa roditeljima. Možda je nešto od toga nekakva genetska komponenta u DNK.

Ali prodajne veštine možete poboljšati. Možete čitati Roberta Čaldinija, ići na seminar iz prodajnih veština, možete se baviti prodajom od vrata do vrata. Brutalno je, ali će vas vrlo brzo istrenirati. Definitivno možete poboljšati svoje prodajne veštine.

Konkretno znanje ne može se predavati, ali se može naučiti.

Kada govorim o konkretnom znanju, mislim na uviđanje toga šta ste kao dete ili tinejdžer radili gotovo bez napora. Na nešto što niste ni smatrali veštinom, ali su ljudi iz vašeg okruženja zapazili. Na nešto što bi vaša majka ili najbolji drug iz detinjstva znali.

Primeri onoga što bi moglo biti vaše konkretno znanje:

- Prodajne veštine
- Muzički talenti, uz dar da naučite da svirate bilo koji instrument
- Opsesivna ličnost: uranjate u stvari i brzo ih pamтите
- Ljubav prema naučnoj fantastici: čitali ste naučnu fantastiku, što znači da veoma brzo upijate mnogo znanja
- Igranje mnogih igara; prilično dobro razumete teoriju igara
- Ogovaranje, ispitivanje okolnosti u mreži prijatelja. To bi vas moglo učiniti veoma zanimljivim novinarom.

Konkretno znanje je neka vrsta uvrnute kombinacije jedinstvenih osobina iz vašeg DNK, vašeg jedinstvenog vaspitanja i vašeg odgovora na njega. Gotovo da je ugrađeno u vašu ličnost i vaš identitet. Možete ga usavršiti.

Niko se ne može takmičiti s vama u onome što vi jeste.

Veći deo života je potraga za onim kome i čemu ste najpotrebniji.

Primeru radi, volim da čitam, i volim tehnologiju. Učim veoma brzo i brzo mi postaje dosadno. Da sam se bavio profesijom u okviru koje sam morao dvadeset godina da se upuštam u istu temu, ne bi funkcionisalo. Bavim se ulaganjem rizičnog kapitala, što od mene zahteva da brzo, veoma brzo dođem do novih tehnologija (i nagrađen sam za to što mi je dosadno, jer

nove tehnologije same dolaze). To se prilično poklapa sa mojim konkretnim znanjem i skupovima veština. [10]

Želeo sam da budem naučnik. Odatle potiče dosta moje moralne hijerarhije. Smatram da su naučnici na vrhu proizvodnog lanca za čovečanstvo. Grupa naučnika koji su došli do istinskih otkrića i doprinosa je, mislim, verovatno pridodala više ljudskom društvu nego bilo koja druga klasa ljudskih bića. Ne umanjujem značaj umetnosti, ili politike, inženjeringa ili biznisa, ali da nije nauke, i dalje bismo se valjali u prljavštini, ratujući štapovima i pokušavajući da zapalimo vatru.

Društvo, biznis i novac proističu iz tehnologije, koja sama proističe iz nauke. Primenjena nauka predstavlja motor čovečanstva.

Zaključak: Naučnici koji se bave primenjenom naukom su najmoćniji ljudi na svetu. Ovo će postajati sve očiglednije u godinama koje slede.

Ceo moj sistem vrednosti izgrađen je okolo naučnika, i želeo sam da budem veliki naučnik. Ali, kada se zapravo osvrnem na ono u čemu sam bio jedinstveno dobar i u šta sam na kraju uložio svoje vreme, uviđam da je to bilo zarađivanje novca, petljanje u tehnologiju i prodaja stvari ljudima. Objašnjavanje stvari i razgovaranje s ljudima.

Posedujem neke prodajne veštine, što je vid konkretnog znanja. Imam neke analitičke veštine koje se tiču zarađivanja. I imam sposobnost da upijam podatke, opsesivno razmišljam o njima i razložim ih – to je konkretna veština koju imam. Takođe volim da se petljam s tehnologijom. I sve je to za mene poput igre, a drugima izgleda kao posao.

Ima i onih drugih, kojima bi te stvari bile teške, i takvi kažu: „Pa kako da budem dobar u tome da budem duhovit i da prodajem

ideje?” Pa, ako već niste dobri u tome ili ako niste baš za to, možda to nije vaša stvar – usredsredite se na nešto što vam se zaista sviđa.

Prva osoba koja je istakla moje istinsko konkretno znanje bila je moja majka. Učinila je to posredno, pričajući iz kuhinje, i rekla mi je to kad mi je bilo petnaest ili šesnaest godina. Pričao sam prijatelju kako želim da budem astrofizičar, a ona je rekla: „Ne, ti ćeš ući u biznis.” Bio sam u fazonu, „Šta, kao, mama mi priča da ću se baviti biznisom? Biću astrofizičar. Mama ne zna o čemu priča.” Ali mama je dobro znala o čemu priča. [78]

Konkretno znanje može se naći mnogo više praćenjem urođenih talenata koje imate, vaše istinske radoznalosti i vaše strasti. Ne u školi za nekakav neverovatno poželjan posao; ne u onome što investitori nazivaju neverovatno poželjnim.

Konkretno znanje je, vrlo često, na rubu znanja. To takođe mogu biti stvari koje tek danas bivaju otkrivane ili ih je zaista teško shvatiti. Ako niste 100% u tome, neko drugi ko je 100% u njemu će vas nadmašiti. I neće vas samo malo nadmašiti – nadmašiće vas poprilično, jer danas upravljamo domenom ideja, danas su složene kamate i leveridž izuzetno primenjivi. [78]

Internet je izrazito proširio polje mogućih karijera. Većina ljudi ovo još uvek nije shvatila.

Možete otići na internet i pronaći svoju publiku. I putem interneta možete izgraditi posao, i kreirati proizvod, i izgraditi bogatstvo, i učiniti ljude srećnim samo zahvaljujući izražavanju sebe na jedinstven način. [78]

Internet omogućava bilo koju nišu interesovanja, sve dok ste najbolja osoba u njenom skaliranju. A sjajna vest je to da je, budući

da je svaki čovek drugačiji, svako najbolji u nečemu – u tome da bude svoj.

Drugi moj tvit na koji vredi ukazati, a koji nije uključen u „Kako se obogatiti” oluju tuitova, bio je vrlo jednostavan: „Izbegnite konkurenciju putem autentičnosti”. U suštini, kada se takmičite sa ljudima, to je zato što ih kopirate. To je zato što pokušavate da uradite istu stvar. Ali svaki čovek je drugačiji. Nemojte kopirati. [78]

Ako u osnovi gradite i plasirate nešto što je produžetak onoga što ste vi sami, niko ne može da se takmiči s vama u tome. Ko će se takmičiti sa Džoom Roganom ili Skotom Adamsom? To je nemoguće. Hoće li još neko doći i napisati boljeg *Dilberta*? Ne. Hoće li se neko takmičiti s Bilom Votersonom i stvoriti boljeg *Kalvina i Hobsa*? Ne. Oni su autentični. [78]

Najbolji poslovi nisu određeni ni dekretima ni diplomama. Oni su kreativni izrazi onih koji stalno uče na slobodnim tržištima.

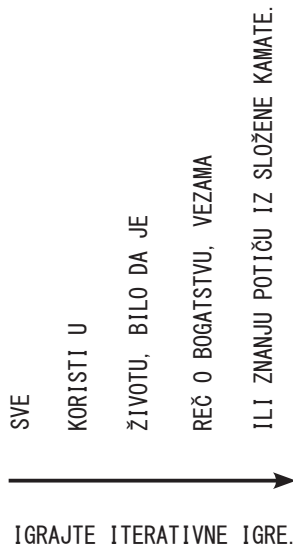
Najvažnija veština za bogaćenje jeste postati večni učenik. Morate znati kako da naučite sve što želite da naučite. Stari model zarađivanja podrazumeva četiri godine školovanja, sticanje diplome i trideset godina rada u struci. Ali stvari se sada brzo menjaju. Sada morate da se upoznate sa novom profesijom u roku od devet meseci, a ona je zastarela četiri godine kasnije. Ali u te tri produktivne godine možete postati veoma bogati.

Danas je mnogo važnija sposobnost za to da postanemo stručnjaci u potpuno novoj oblasti za devet do dvanaest meseci nego što smo davno proučili „pravu” stvar. Treba zaista da vam bude stalo da proučite osnove, jer se nakon toga nećete plašiti nijedne knjige. Ako posetite biblioteku i posegnete za knjigom koju ne možete da razumete, morate da se udubite i zapitate se: „Koji je temelj potreban da bih ovo naučio?” Temelji su veoma važni. [74]

Osnovne matematičke operacije mnogo su važnije u životu od računica. Na sličan način, ako smo u stanju da se izrazimo jednostavnim korišćenjem običnih reči maternjeg jezika, to je daleko važnije od toga da pišemo poeziju, imamo obiman fond reči ili govorimo sedam različitih stranih jezika.

Znati kako da budete ubedljivi kada govorite mnogo je važnije od toga da budete stručnjak za digitalni marketing ili optimizator kli-kova. Temelji su ključni. Mnogo je bolje da budete 9/10 ili 10/10 utemeljeni nego da pokušavate da uđete u stvari superduboko.

Morate biti duboko u nečemu jer ćete u suprotnom biti milju široki i inč duboki i nećete dobiti ono što želite od života. Majstorstvo možete postići samo u jednoj ili dve stvari. Obično su to stvari kojima ste opsednuti. [74]

IGRAJTE DUGOROČNE IGRE SA DUGOROČNIM LJUDIMA

Rekao si: „Sve koristi u životu, bilo da je reč o bogatstvu, vezama ili znanju, potiču iz složene kamate.” Kako neko da zna dobija li složenu kamatu?

Složena kamata je veoma moćan koncept. Složena kamata ne primenjuje se samo radi uvećavanja kapitala. Uvećani kapital je samo početak.

Složeno kamaćenje u poslovnim odnosima je veoma važno. Pogledajte neke od vodećih uloga u društvu, na primer zašto su neki ljudi generalni direktori državnih preduzeća ili upravljaju milijardama dolara. To je zato što im drugi veruju. Imaju poverenja jer su odnosi koje su izgradili i posao koji su obavili postali usložnjeni. Oni su ostali u poslu i pokazali su se (transparentno i odgovorno) kao ljudi visokog integriteta.

Složeno kamaćenje dešava se i vašoj reputaciji. Ako imate sjajnu reputaciju i gradite je iz decenije u deceniju, ljudi će to primetiti. Vaša reputacija će bukvalno na kraju biti hiljade ili desetine hiljada puta vrednija od reputacije nekog drugog ko je bio veoma talentovan, ali ne koristi složenu kamatu radi svoje reputacije.

Ovo važi i u slučajevima kada radite s ljudima jedan na jedan. Ako ste radili s nekim pet ili deset godina i još uvek uživete u radu s njim, očigledno je da mu verujete i da su male mane iščezle. Svi normalni pregovori u poslovnim odnosima mogu funkcionisati vrlo jednostavno zato što verujete jedni drugima – znate da će uspeti.

Na primer, postoji još jedan Anđeo u Silicijumskoj dolini. Njegovo ime je Elad Žil i volim da sklapam poslove s njim.

Volim da radim sa Eladom jer znam da će on, kada su pregovori u toku, nastojati da meni da više. Uvek će zaokružiti u moju korist ako tu ili tamo kapne dodatni dolar. Ako ima nekog troška za plaćanje, platiće ga iz svog džepa, a neće mi ni pomenuti to. I pošto se toliko trudi da se tako dobro ophodi prema meni, šaljem mu svaki dil koji imam – pokušavam da ga uključim u sve. I potom gledam da platim i za njega. Složeno kamaćenje je od velikog značaja u takvim odnosima. [10]

Namere nisu bitne. Postupci jesu. Zato je teško biti etičan.

Kada pronadete pravu stvar, kada pronadete prave ljude sa kojima ćete raditi, uložite mnogo. Držanje za to decenijama je istinski način na koji ostvarujete velike dobiti u vezama i novcu. Prema tome, složena kamata je izuzetno bitna. [10]

99% truda je uzaludno.

Jasno je da ništa nikada nije potpuno uzaludno jer je sve to proces učenja. Možete naučiti iz bilo čega. Ali, na primer, kada se osvrnete na školovanje, 99% seminarskih radova koje ste napisali, knjiga koje ste pročitali, vežbi koje ste obavljali, stvari koje ste naučili, zapravo nije primenljivo. Možda ste čitali geografiju i istoriju, koje više ne upotrebljavate. Možda ste učili jezik koji više ne govorite. Možda ste studirali granu matematike koju ste potpuno zaboravili.

Ovo su, naravno, iskustva učenja. I jeste naučili. Naučili ste vrednost teškog rada; možda ste naučili nešto što je duboko ušlo u vašu psihu i postalo deo onoga što sada radite. Ali u slučaju života orijentisanog ka cilju, isplatilo se samo oko 1% truda koji ste uložili.

Drugi primer su sve osobe sa kojima ste se zabavljali pre nego što ste upoznali svog supružnika ili supružnicu. To vreme

bilo je izgubljeno u smislu doseganja cilja. Ne potrošeno u ekspanzionalnom smislu ili u smislu učenja, ali definitivno potrošeno u smislu cilja.

Ne kažem ovo da bih pružio neki oštar komentar o tome kako je 99% vašeg života potrošeno, a samo 1% korisno. Kažem ovo zato što bi trebalo da budete veoma promišljeni i shvatite da je u većini okolnosti (u odnosima, poslu, čak i učenju) ono što pokušavate da uradite – pronalaženje onoga u šta možete uložiti sve da biste zaradili složenu kamatu.

Kada se zabavljate s nekim, čim shvatite da veza neće voditi do braka, verovatno bi trebalo da raskinete. Kada nešto proučavate, kao na času geografije ili istorije, i shvatite da nikada nećete koristiti informacije, izađite sa časa. To je gubljenje vremena. To je gubljenje vaše moždane energije.

Ne kažem da treba da ne radite 99% sadržaja, jer je veoma teško ustanoviti šta je jedan procenat. Ono što ja pričam jeste: kada pronađete jedan procenat svoje discipline koji neće biti uzaludan, u koji ćete moći da ulažete do kraja života i koji ima značenje za vas – uložite sve i zaboravite na ostalo. [10]

.....
: NAMERE NISU BITNE. :
.....

POSTUPCI JESU.

PRIHVATITE SE ODGOVORNOSTI

Prigrлите odgovornost i preduzмите poslovne rizike pod svojim imenom i prezimenom. Društvo će vas nagraditi odgovornošću, kapitalom i leveridžom.

Da biste se obogatili, potreban vam je leveridž. Leveridž dolazi u vidu rada, dolazi u vidu kapitala, ili može doći kodom ili medijima. Ali većinu ovih stvari, poput rada i kapitala, moraju vam dati ljudi. Za rad, neko mora da vas prati. Za kapital, neko mora da vam dâ novac, sredstva za upravljanje ili mašine.

Prema tome, da biste dobili ove stvari, morate izgraditi kredibilitet, i to morate učiniti u što je moguće većoj meri pod svojim imenom, što je rizično. Odgovornost je, dakle, mač sa dve oštrice. Omogućava vam da preuzmete zasluge kada stvari idu dobro i da snosite najveći deo neuspeha kada stvari krenu loše. [78]

Jasna odgovornost je važna. Bez odgovornosti, nemate podstrek. Bez odgovornosti, ne možete izgraditi kredibilitet. Ali rizikujete. Rizikujete neuspeh. Rizikujete poniženje. Rizikujete neuspeh pod svojim imenom.

Srećom, u savremenom društvu više nema zatvora za dužnike i ljudi se ne tamniče niti bivaju ubijani zbog gubitka tuđeg novca, ali smo još uvek društveno uslovljeni da ne podbacimo u javnosti pod vlastitim imenom. Ljudi koji imaju sposobnost da propadnu u javnosti pod svojim imenom zapravo dobijaju veliku moć.

Navešću ličnu anegdotu. Do otprilike 2013–2014, moja javna ličnost u potpunosti se vrtela oko startapova i ulaganja. Tek oko 2014–2015. počeo sam da pričam o filozofiji, psihološkim pitanjima i širim temama. To što sam govorio pod svojim imenom činilo me je malo nervoznim. Definitivno je bilo ljudi iz industrije koji su mi preko drugih lica slali poruke poput: „Šta to radiš? Okončaćeš svoju karijeru. Ovo je glupo.”

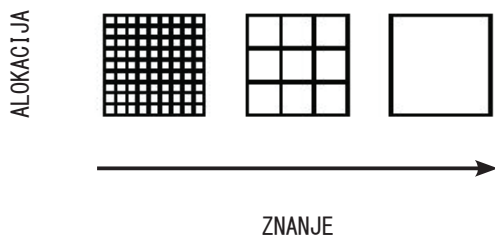
Nekako sam jednostavno nastavio s tim. Rizikovao sam. Isto kao i sa kriptovalutama. Rano sam rizikovao. Ali kada istupite pod svojim imenom, rizikujete u pogledu određenih stvari. Takođe možete pobrati nagrade. Dobijate beneficije. [78]

U stara vremena, očekivalo se da kapetan potone s brodom. Ako bi brod tonuo, onda bi bukvalno poslednja osoba koja bi istupila s njega bio kapetan. Odgovornost uistinu dolazi sa istinskim rizicima, ali ovde pričamo o poslovnom kontekstu.

Rizik bi u našem slučaju bio da ćete verovatno biti poslednji koji će vratiti svoj kapital. Bili biste poslednji koji je plaćen za svoje vreme. Vreme koje ste uložili, kapital koji ste uložili u kompaniju, oni su ugroženi. [78]

Shvatite da u savremenom društvu rizik od propasti nije tako veliki. Čak i lični bankrot može da izbriše dugove u dobrim ekosistemima. Najviše sam upoznat sa Silicijumskom dolinom, ali ljudi će svakako obično opraštati neuspehe sve dok ste bili iskreni i uložili veliki napor i integritet.

Nema mnogo razloga za strah kada je reč o neuspehu, pa bi ljudi trebalo da preuzmu mnogo više odgovornosti nego što čine. [78]

IZGRADITE ILI KUPITE UDEO U BIZNISU

Ako niste vlasnik dela posla, nemate stazu ka finansijskoj slobodi.

Zašto je posedovanje kapitala u kompaniji važno za sticanje bogatstva?

Stvar je u: vlasništvo vs. plaćeni rad. Ako ste plaćeni za iznajmljivanje svog vremena, čak i kao advokati i doktori, možete zaraditi nešto novca, ali nećete zaraditi novac koji vam daje finansijsku slobodu. Nećete imati pasivan prihod – gde posao zarađuje za vas dok ste na odmoru. [10]

Ovo je verovatno jedna od najvažnijih tačaka. Čini se da ljudi misle da je radom moguće stvoriti bogatstvo – doći do novca. To verovatno neće uspeti. Postoji mnogo razloga za to.

Bez vlasništva, vaši inputi su veoma blisko povezani sa vašim outputima. U skoro svakom plaćenom poslu, čak i onom koji je značajno plaćen po satu, poput advokatskog ili doktorskog, i dalje ulažete sate i dobijate platu za svaki sat.

Bez vlasništva, ne zarađujete kada spavate. Kada ste u penziji, ne zarađujete. Kada ste na odmoru, ne zarađujete. I ne možete zaraditi nelinearno.

Ako pogledate čak i doktore koji se obogate (kao, stvarno obogate), to je zato što pokreću posao. Otvaraju privatnu ordinaciju. Privatna praksa vodi do brenda, a brend privlači ljude. Ili osmisle neku vrstu medicinskog uređaja, procedure ili procesa koje zaštite kao intelektualnu svojinu.

U suštini, radite za nekog drugog, a ta osoba preuzima rizik i snosi odgovornost, ima intelektualnu svojinu i brend. Neće vam platiti dovoljno. Oni će vam platiti minimum minimuma koji

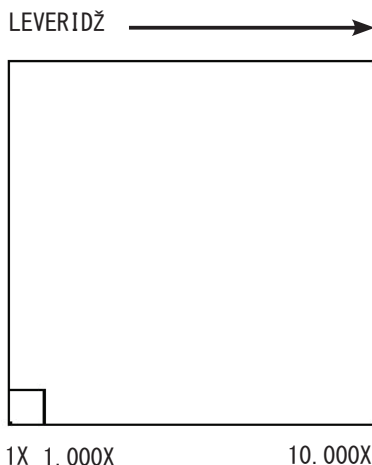
moraju da bi vas naveli da radite njihov posao. Taj minimum može biti visok, ali to ipak neće biti pravo bogatstvo, kao u slučaju kad se povučete, ali i dalje zarađujete. [78]

Posedovanje kapitala u kompaniji u osnovi znači da posedujete prednost. Kada posedujete dug, posedujete zagarantovane tokove prihoda i posedujete lošu stranu. Želite da posedujete kapital. Ako nemate vlasnički kapital u poslu, vaše šanse da zaradite novac su veoma male.

Morate raditi do tačke u kojoj možete posedovati kapital u poslu. Mogli biste posedovati kapital kao mali akcionar tamo gde ste kupili akcije. Takođe biste mogli da ga posedujete kao vlasnik tamo gde ste osnovali kompaniju. Vlasništvo je zaista važno. [10]

Svako ko zaista zarađuje novac u nekom trenutku poseduje deo proizvoda, posao ili neki IP. Na primer, putem opcija akcija u slučaju da radite u tehnološkoj kompaniji. To je fin način da počnete.

Ali pravo bogatstvo se obično stvara osnivanjem sopstvenih kompanija ili čak ulaganjem. U investicionim kompanijama kupuju udeo. Ovo su rute do bogatstva. Ono ne dolazi proticanjem sati. [78]

PRONADITE POZICIJU ZA LEVERIDŽ

Živimo u doba beskonačnog leveridža, a ekonomske nagrade za istinsku intelektualnu radoznalost nikada nisu bile veće. [11] Praćenje vaše istinske intelektualne radoznalosti bolja je karijerna osnova nego praćenje onoga što trenutno donosi zaradu. [11]

Začudo, znanje kojim samo vi ili samo mali broj ljudi raspolaže proizaći će iz vaših strasti i hobija. Ako imate hobije pored svoje intelektualne radoznalosti, veća je verovatnoća da ćete razviti ove strasti. [1]

Ako vas nešto u ovom trenutku zabavlja, ali će vam jednog dana dosaditi, u pitanju je distrakcija. Nastavite da tražite.

Želim samo da radim stvari zbog njih samih. To je jedna definicija umetnosti. Bilo da je u pitanju posao, vežbanje, romansa, prijateljstvo, bilo šta, mislim da je smisao života raditi stvari radi njih samih. Ironično, kada radite stvari radi njih samih, vi stvarate vaše najbolje delo. Čak i ukoliko samo pokušavate da zaradite, zapravo ćete biti najuspešniji.

Godina u kojoj sam stekao najviše bogatstva za sebe je zapravo godina u kojoj sam najmanje radio i najmanje brinuo o budućnosti. Uglavnom sam radio stvari iz čiste zabave. Manje-više sam govorio: „Povukao sam se, ne radim.” Tada sam imao vremena za sve vredne projekte koje sam bio postavio pred sebe. Radeći stvari zbog njih samih, radio sam ih najbolje. [74]

Što manje želite nešto, što manje razmišljate o tome, što ste manje opsednuti time, više ćete raditi to na prirodan način. Više ćete raditi to za sebe. Uradićete to na način u kom ste dobri, i držaćete se toga. Ljudi oko vas primetiće da je kvalitet vašeg rada veći. [1]

Pratite svoju intelektualnu radoznalost više nego ono što je u tom trenutku aktuelno. Ako vas radoznalost ikada odvede do mesta gde društvo u nekom trenutku poželi da stigne, bićete izuzetno dobro plaćeni. [3]

Veća je verovatnoća da ćete imati veštine koje društvo još ne zna kako da prenese drugim ljudima. Ako neko može da obuči druge ljude kako da nešto urade, onda vas može i zameniti. Ako mogu da vas zamene, onda ne moraju mnogo da vam plate. Treba da znate kako da radite nešto što drugi ne znaju kako da urade u periodu kada za tim veštinama postoji potražnja. [1]

Ako mogu da vas obuče da uradite nešto, na kraju će obučiti računar da uradi to.

Društvo vas nagrađuje zato što mu dajete ono što želi, a što ne ume da dobije na drugom mestu. Mnogi misle da će naučiti da zarađuju novac u školi, ali zapravo ne postoji veština koja se zove „biznis”. [1]

Razmislite o tome koje proizvode ili usluge društvo želi, ali još ne zna kako da dobije. Trebalo bi da postanete onaj ko to isporučuje, i to u velikom obimu. To je istinski izazov zarađivanja novca.

E sad, problem je postati dobar u nečemu što bi trebalo da bude „to”. Menja se iz generacije u generaciju, ali dobar deo toga leži u tehnologiji.

Čekate svojih pet minuta – kada se nešto pojavi u svetu, kada je potreban skup veština, a vi ste jedinstveno kvalifikovani. U međuvremenu gradite svoj brend na Tviteru, Jutjubu i poklanjanjem besplatnog rada. Stvorite ime za sebe i rizikujete u tom procesu. Kada dođe vreme da zgrabite priliku, to možete učiniti pomoću leveridža – maksimalnog mogućeg leveridža. [1]

Postoje tri opšte kategorije leveridža:

Jedan oblik leveridža je rad – drugi ljudi koji rade za vas. Ovo je najstariji oblik leveridža, i zapravo nije sjajan u savremenom svetu. [1] Rekao bih da je ovo najgori oblik leveridža koji biste mogli da koristite. Upravljanje ljudstvom je neverovatno zapetljano. Izi-skuje enormne liderske veštine. Nalazite se na žilet od pobune ili mogućnosti da vas rulja rastrgne ili pojede. [78]

Novac je dobar kao oblik leveridža. To znači da svaki put kada donesete odluku, istu množite novcem. [1] Kapital je nezgodniji oblik leveridža. Moderniji je. Ljudi su ga koristili da postanu fantastično bogati u prošlom veku. Verovatno je to bio dominantan oblik leveridža u prošlom veku.

Ovo se da videti kada se u vidu imaju najbogatiji. To su bankari i političari u korumpiranim zemljama koji štampaju novac, u suštini ljudi koji upravljaju velikim količinama novca. Ako pogledate vrh veoma velikih kompanija, ne računajući tehnološke kompanije, u mnogim, mnogim velikim starim kompanijama, posao generalnog direktora je zapravo finansijski posao.

Veoma, veoma dobro se skalira. Ako ste dobri u upravljanju kapitalom, mnogo lakše možete upravljati sve većom količinom kapitala nego sve većim ljudstvom. [78]

Poslednji oblik leveridža je potpuno nov – i najdemokratičniji. U pitanju su: „**proizvodi bez marginalnih troškova replikacije**”.

Oni uključuju knjige, medije, filmove i kod. Kod je verovatno najmoćniji oblik leveridža koji ne zahteva dozvolu. Sve što vam treba je računar – ne treba vam ničija dozvola. [1]

Zaboravite bogate naspram siromašnih, bele kragne nasuprot plavih. Sada imamo leveridžovane nasuprot neleveridžovanih.

Najinteresantniji i najvažniji oblik leveridža je ideja o proizvodima koji nemaju marginalne troškove replikacije. Ovo je novi oblik leveridža. Izmišljen je tek u poslednjih nekoliko vekova. Počelo je sa štamparskom presom. Ubrzalo se sa elektronskim medijima, a sada je zaista eksplodirao usled interneta i kodiranja. Sada možete umnožiti svoje napore bez uključivanja drugih ljudi i bez potrebe za tuđim novcem.

Ova knjiga je oblik leveridža. Pre mnogo vremena, morao bih da sedim u amfiteatru i svakom od vas lično držim predavanje. Dopreo bih možda do nekoliko stotina ljudi, i to bi bilo to. [78]

Ovaj najnoviji oblik leveridža je prostor u okviru kojeg se stiču sva nova bogatstva, gde nastaju svi novi milijarderi. Prethodnoj generaciji bogatstvo je donosio kapital. Ljudi koji su stekli bogatstvo bili su Voreni Bafeti sveta.

Ali bogatstvo nove generacije stvara se putem koda ili medija. Džo Rogan zarađuje od 50 do 100 miliona dolara godišnje od svog podkasta. Tu je i Pjudipaj. Ne znam koliko para on zgrće, ali je veći od vesti. I tu su, naravno, Džef Bezos, Mark Zakerberg, Lari Pejdz, Sergej Brin, Bil Gejts i Stiv Džobs. Njihovo bogatstvo je u celosti leveridž zasnovan na kodiranju. [78]

Verovatno najzanimljivija stvar koju treba imati na umu u vezi sa novim oblicima leveridža jeste da za njih nije potrebna dozvola. Ne zahtevaju tuđu dozvolu da biste ih koristili ili postigli uspeh. U slučaju leveridža rada, neko mora odlučiti da vas prati. U slučaju leveridža kapitala, neko mora da vam dâ novac koji ćete uložiti ili pretvoriti u proizvod.

Kodiranje, pisanje knjiga, snimanje podkasta, tvitovanje, jutjubing – takve stvari ne zavise od dozvole. Ne treba vam ničija dozvola da se bavite njima, i zato su veoma egalitarni. Oni su odlični ekvilajzeri leveridža. [78] Svaki veliki softver developer, primera

radi, sada ima armiju robota koja neumorno radi za njega noću, dok on spava nakon što je napisao kod. [78]

Nikada se nećete obogatiti iznajmljujući svoje vreme.

Kad god ste u prilici, optimizujte sebe za nezavisnost umesto da plaćate. Ako ste nezavisni i ako ste odgovorni za rezultat, a ne za input – to je san snova. [10]

Ljudi su evoluirali u društvima u kojima nije bilo leveridža. Da sam vam sekao drva ili bio vaš vodonoša, znali biste da bi osam uložених sati bilo otprilike osam sati proizvodnje. Sada smo izmislili leveridž – preko kapitala, saradnje, tehnologije, produktivnosti, svih ovih sredstava. Živimo u doba leveridža. Kao radnik, treba da budete što je više moguće leveridžovani kako biste ostvarili ogroman uticaj bez toliko vremena ili fizičkog napora.

Leveridžovani radnik može biti hiljadu do deset hiljada puta efikasniji od neleveridžovanog radnika. U slučaju leveridžovanog radnika, prosuđivanje je mnogo važnije od količine vremena koje ulažu ili koliko naporno rade.

Zaboravite 10x programere. 1,000x programeri zaista postoje, samo to nismo prihvatili u potpunosti. Videti @ID_AA_Carmack, @notch, Satoshi Nakamoto itd.

Primeru radi, dobar softverski inženjer, pisanjem odgovarajućeg malog koda i kreiranjem odgovarajuće male aplikacije, može doslovno stvoriti vrednost od pola milijarde dolara za kompaniju. Ali deset inženjera koji rade deset puta više u suštini su izgubili svoje vreme samo zato što su izabrali pogrešan model, pogrešan proizvod, napisali ga na pogrešan način ili ubacili pogrešnu virtualnu petlju. Inputi se ne poklapaju sa autputima, posebno u slučaju leveridžovanih radnika.

U životu treba da kontrolišete svoje vreme. Treba da uđete u levelidžovan posao, u okviru kojeg sami upravljate svojim vremenom i pratite autpute. Ako na poslu uradite nešto neverovatno, što će proizvesti dovoljno efekta koji će ljudi приметiti, moraju da vam plate. Moraće da nastave da vam plaćaju da to radite, naročito ako ne znaju kako ste to učinili, budući da je svojstveno vašoj opsesiji ili vašoj veštini ili vašim urođenim sposobnostima.

Ukoliko imate konkretno znanje, imate odgovornost i imate levelidž – moraju da vam plate onoliko koliko vredite. Ako vam plate onoliko koliko vredite, onda možete da povratite svoje vreme – možete biti hiperefikasni. Ne održavate sastanke radi sastanaka, ne pokušavate da impresionirate druge ljude, ne zapisujete stvari da bi se činilo kao da ste radili. Sve do čega treba da vam je stalo je sam rad.

Četrdesetočasovne radne nedelje su relikv industrijskog doba. Radnici čiji je osnovni kapital znanje funkcionišu kao atlete – treniraju i sprintaju, a zatim se odmaraju i preispituju.

Prodaja je primer – posebno prodajni okvir visokog nivoa. Ako ste agent za nekretnine koji prodaje kuće, to svakako nije sjajan posao. Takvih je mnogo. Ali ako ste vrhunski agent za nekretnine, znate kako da se plasirate na tržištu i znate kako da prodajete kuće, moguće je da biste mogli da prodate vile od 5 miliona dolara u jednoj desetini svog vremena dok se neko drugi bori da proda apartmane od 100.000 dolara ili stanove. Posao agenta za nekretnine je posao u kojem su input i output nepovezani.

Izrada bilo kog proizvoda i prodaja bilo kog proizvoda odgovaraju ovom opisu. I suštinski, šta još postoji? Mesto na kojem ne želite da budete je uloga podrške, kao što je korisnička služba. U korisničkoj službi, nažalost, inputi i outputi su relativno blizu jedni drugima, a i sati koje uložite igraju ulogu. [10]

Alati i leveridž stvaraju ovu nepovezanost između inputa i outputa. Što je veća komponenta kreativnosti u profesiji, veća je vjerovatnoća da će imati nepovezane inpute i outpute. Ako tražite profesije u kojima su vaši inputi i rezultati veoma povezani, biće veoma teško stvoriti bogatstvo i obogatiti se u tom procesu. [78]

Ako želite da budete deo velike tehnološke kompanije, morate biti u mogućnosti da PRODAJETE ili GRADITE. Ako ne radite ni jedno ni drugo, naučite.

Naučite da prodajete, naučite da gradite. Ako ste kadri za oba, bićete nezaustavljivi.

Evo koje su dve veoma široke kategorije. Jedna je izgradnja proizvoda. Ovo je teško i multivarijantno. Može uključivati dizajn; može uključiti razvoj; može uključivati proizvodnju, logistiku, nabavku; a čak može biti i projektovanje i upravljanje uslugom. Ima mnogo, mnogo definicija.

Ali u svakoj industriji postoji definicija graditelja. U našoj tehnološkoj industriji, to je CTO, to je programer, softverski ili hardverski inženjer. Ali čak i u poslu pranja veša, to može biti osoba koja gradi uslugu pranja veša, koja čini da on prispe pravovremeno, koja se stara da sva odeća završi na pravom mestu u pravo vreme itd.

Druga strana toga je prodaja. I prodaja ima veoma široku definiciju. Prodaja ne znači nužno samo prodaju pojedinačnim kupcima, ali može značiti marketing, može značiti komunikaciju, može značiti regrutovanje, može značiti prikupljanje novca, može značiti inspirisati ljude, može značiti PR. To je široka, krovna kategorija. [78]

Zaradite svojim umom, a ne svojim vremenom.

Hajde da pričamo više o poslovanju sa nekretninama. Najgore radno mesto je mesto radnika na popravci kuće. Verovatno ste plaćeni deset ili dvadeset dolara na sat. Idete u tuđe kuće, vaš šef traži da ste tamo u 8:00 ujutro, i vi popravljate svoj deo kuće. U ovom slučaju imate nulti leveridž. Snosite i nešto odgovornosti, premda ne previše, jer ste odgovorni pred šefom, a ne pred klijentom. Nemate nikakvo pravo konkretno znanje, jer je ono što radite rad koji mnogi ljudi mogu da obavljaju. Nećete biti mnogo plaćeni. Dobijate minimalac, plus malo za vašu veštinu i vaše vreme.

Sledeći, viši nivo mogao bi biti – generalni izvođač radova koji radi na kući za vlasnika. Oni možda dobijaju 50.000 dolara da urade ceo projekat, a onda radnu snagu plaćaju petnaest dolara na sat i zadržavaju razliku.

Generalni izvođač je očigledno bolja pozicija. Ali kako to izmeriti? Kako znamo da je bolja? Pa, znamo da je bolja jer ova osoba ima nekakvu odgovornost. Ona je odgovorna za ishod, noću se kupa u znoju ako stvari ne funkcionišu. Izvođači imaju leveridž preko radnika koji rade za njih. Imaju i malo konkretnija znanja: kako organizovati tim, naterati ih da se pojave na vreme i kako se nositi sa gradskim propisima.

Sledeći nivo više bi mogao biti preduzimač. Preduzimač je neko ko će kupiti nekretninu, unajmiti gomilu izvođača radova i transformisati je u nešto što ima veću vrednost. Verovatno mora da podigne kredit da bi kupio kuću ili ode kod investitora po novac. Preduzimači kupuju staru kuću, ruše je, renoviraju je i prodaju. Umesto 50.000 dolara kao generalni izvođač, ili petnaest dolara na sat kao radnik, preduzimač bi mogao da zaradi milion dolara ili pola miliona dolara kada proda kuću skuplje nego što ju je platio, uključujući troškove izgradnje. Ali, zapazite šta se traži od preduzimača: veoma visok nivo odgovornosti.

Preduzimači više rizikuju, snose više odgovornosti, više leveridža i treba da imaju konkretnije znanje. Moraju da razumeju prikupljanje sredstava, gradsku regulativu, kuda ide tržište nekretnina i da li treba da rizikuju ili ne. Teže je.

Sledeći nivo može biti – neko ko upravlja novcem u fondu za nekretnine. Oni imaju ogromnu količinu leveridža kapitala. Imaju posla sa nebrojeno programera i kupuju ogromne količine raspoloživih stambenih jedinica. [74]

Jedan nivo iznad toga može biti neko ko kaže: „Zapravo, želim da donesem maksimalni leveridž na ovo tržište i maksimalno konkretno znanje.” Ta osoba bi rekla: „Pa, razumem se u nekretnine i sve mi je poznato, od osnovne stambene izgradnje, preko izgradnje nekretnina i njihove prodaje, do toga kako se tržišta nekretnina kreću i napreduju, a takođe poznajem i tehnološki posao. Znam kako da regrutujem developere, kako da napišem kod i kako da napravim dobar proizvod, i znam kako da prikupim novac od ljudi koji se bave ulaganjem rizičnog kapitala, kako da ga vratim i kako sve to funkcioniše.”

Jasno je da ne postoji osoba koja bi mogla sve ovo da zna. Radi toga možete formirati tim u kojem svako ima različite skupove veština, ali bi taj kombinovani entitet imao konkretna znanja iz oblasti tehnologije i nekretnina. Imao bi neviđenu odgovornost jer bi ime te kompanije podrazumevalo mnogo velikog rizika i velikog truda koji bi pratili čitavu stvar, i ljudi bi joj posvetili svoje živote i preuzeli značajan rizik. Imao bi leveridž u kodu sa puno developera. Imao bi kapital jer bi, pored osnivačkog kapitala, investitori uložili novac. Imao bi neke od najkvalitetnijih radnika koje je moguće pronaći, a to su visokokvalitetni inženjeri, dizajneri i poznavaoци tržišta koji rade u kompaniji.

Tada ćete možda dobiti kompaniju kakve su Trulia, Redfin ili Zillow, a moguća dobit mogla bi se meriti u milijardama ili stotinama miliona dolara. [78]

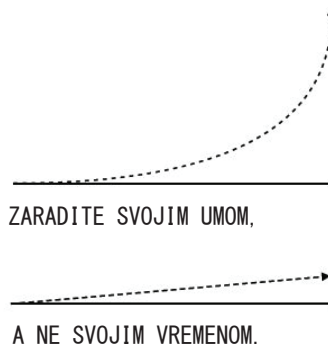
Svaki nivo podrazumeva rastući leveridž, sve veću odgovornost, sve konkretnije znanje. Dodajete leveridž zasnovan na novcu povrh leveridža zasnovanog na radu. Dodavanje leveridža zasnovanog na kodu povrh novca i rada omogućava vam da zapravo kreirate nešto veće i obimnije i da budete sve bliži posedovanju svih prednosti, a ne samo dobijanju plate.

Počinjete kao plaćeni radnik. Ali treba da napredujete kako biste pokušali da dobijete veći leveridž, više odgovornosti i konkretno znanje. Kombinacija navedenih tokom dužeg vremenskog perioda uz magiju složenih kamata učiniće vas bogatim. [74]

Jedina stvar koju morate izbegavati je rizik od propasti.

Izbeći propast znači ostati van zatvora. Prema tome, nemojte raditi ništa nezakonito. Nikada se ne isplati nositi narandžasti kombinezon. Držite se podalje od potpuno katastrofalnog gubitka. Izbegavanje propasti takođe može značiti da se klonite stvari koje bi mogle biti fizički opasne ili povrediti telo. Morate paziti na svoje zdravlje.

Klonite se stvari koje bi mogle prouzrokovati gubljenje sveg kapitala, cele uštedevine. Ne stavljajte sve odjednom na kocku. Umesto toga, držite se racionalnih optimističnih uloga sa velikim dobicima. [78]

BUDITE PLAĆENI ZA SVOJE PROSUĐIVANJE

Odabirom poslova, karijera ili polja u koja ćete se upustiti, i vrste poslova koje ste spremni da prihvatite od svog poslodavca, dobićete mnogo više slobodnog vremena. Uz to, ne morate toliko da brinete o upravljanju vremenom. Voleo bih da budem plaćen isključivo za svoje prosuđivanje, a ne za bilo kakav rad. Želim da robot, kapital ili računar obave posao, ali da ja budem plaćen za svoj sud. [1]

Mislim da svaki čovek treba da teži tome da bude upućen u određene stvari i da bude plaćen za svoje jedinstveno znanje. Imamo onoliko leveridža koliko je to moguće u našem poslovanju, bilo da se radi o robotima ili računarima ili onome čime raspolazete. Zatim, možemo biti gospodari svog vremena jer nas prate na autputu, a ne na inputima.

Zamislite da dođe neko ko očigledno ima malo bolju procenu. U pravu su 85% vremena umesto 75% vremena. Platićete im 50 miliona dolara, 100 miliona dolara, 200 miliona dolara, šta god da je potrebno, jer je 10% bolje prosuđivanje u upravljanju brodom od 100 milijardi dolara veoma vredno. Direktori imaju velike plate zbog svog leveridža. Male razlike u proceni i sposobnostima se zaista amplifikuju. [2]

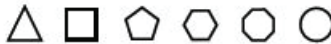
Pokazano prosuđivanje – kredibilitet prosuđivanja – od najveće je važnosti. Voren Bafet je u ovom slučaju pobednik, jer ima ogroman kredibilitet. Bio je veoma odgovoran. Iznova i iznova je istupao u javnosti. Izgradio je reputaciju veoma visokog integriteta, tako da mu možete verovati. Ljudi će ga zapljusnuti neizmernim leveridžom zbog njegovog prosuđivanja. Niko ga ne pita koliko se trudi. Niko ga ne pita ni kad se budi ni kad spava. Samo su u fazonu: „Vorene, samo radi ono svoje.”

Prosuđivanje – posebno pokazano prosuđivanje, sa visokim stepenom odgovornosti i jasnim iskustvom – od najveće je važnosti. [78]

Gubimo vreme na kratkoročno razmišljanje i posao koji nas zaokuplja. Voren Bafet provodi godinu dana odlučujući i jedan dan delajući. I to što se zbilo u jednom danu traje decenijama.

Neki ljudi su plaćeni mnogo više – nemerljivo više – samo zbog toga što su neznatno bolji (na primer, istrče četvrt milje više za delić sekunde brže). Leveridž još više uvećava te razlike. Biti na krajnjoj tački u svojoj umetnosti je veoma važno u doba leveridža. [2]

REŠI PREKO ITERACIJE.

ONDA BUDI PLAĆEN PREKO REPETICIJE.

PRIORITIZUJTE I FOKUSIRAJTE SE

Nisam uvek imao sreće na svom putu. Prvo malo bogatstvo koje sam stekao odmah sam izgubio na berzi. Drugo malo bogatstvo koje sam stekao, ili je trebalo da zaradim, izostalo je budući da su me u suštini prevarili moji poslovni partneri. Bilo je „treća sreća”.

Čak i tada, to je bila spora i stalna borba. U životu se nisam obogatio izjedna. Uvek je u pitanju bila gomila sitnica. Više se radi o doslednom stvaranju bogatstva stvaranjem kompanija, stvaranjem mogućnosti i stvaranjem investicija. Nije u pitanju ogromna jednokratna stvar. Moje lično bogatstvo nije stvoreno tokom jedne duge godine. Samo se slagalo malo-pomalo, parče po parče: više opcija, više poslova, više investicija, više stvari koje mogu da uradim.

Zahvaljujući internetu, mogućnosti su bezmerne. U stvari, imam previše načina da zaradim novac. Nemam dovoljno vremena. Imam bukvalno punu vreću prilika, a vremena mi stalno ponestaje. Postoji toliko mnogo načina da se stvori bogatstvo, da se stvore proizvodi, da se stvore kompanije i da društvo to još plati. Jednostavno ne mogu postići svaku. [78]

Vrednujte svoje vreme prema ceni svog rada po satu, a traćite ga neštedimice da bi ostalo tako. Nikada nećete vredeti više nego što sami mislite da vredite.

Niko vas neće ceniti više nego što cenite sami sebe. Samo morate da postavite veoma visoku cenu sopstvenog sata i morate je se držati. Kada sam bio mlad, jednostavno sam odlučio da vredim mnogo više nego što je tržište mislilo da vredim, i počeo sam da se ponašam u skladu s tim.

Uvek uračunajte svoje vreme u svaku odluku. Koliko je vremena potrebno? Trebaće vam sat vremena da odete s jednog na drugi kraj grada i nabavite nešto. Ako sebe cenite na sto dolara na sat, to je u suštini izbijanje sto dolara iz vašeg džepa. Hoćete li uraditi to? [78]

Premotajte unapred do bogatog sebe i odredite neku srednju satnicu. Moja, verovali ili ne, u vreme kada ste mogli da me angažujete... Što sada očigledno ne možete, ali kada ste mogli da me

unajmite... ovo je bila istina pre deset ili čak dvadeset godina, pre nego što sam imao novac. Moja satnica, govorio sam sebi iznova i iznova, iznosi 5.000 dolara po satu. Kada se danas osvrnem unazad, uviđam da je zapravo bila oko 1.000 dolara po satu.

Naravno, i dalje sam radio glupe stvari poput svađe sa električarem ili vraćanja pokvarenog zvučnika, ali nije trebalo, a uradio sam mnogo manje nego bilo koji od mojih prijatelja. Napravio bih predstavu tako što bih bacio nešto na gomilu smeća ili dao Vojsci spasa¹⁰ umesto da pokušam da ga vratim, ili bih razdelio stvari umesto da pokušam da ih popravim.

Svađao bih se sa svojim devojkama, kao danas sa suprugom: „Ja to ne radim. To nije problem koji rešavam.” I dalje se raspravljam sa svojom majkom kada mi zadaje male obaveze. Ja ih jednostavno ne radim. Radije bih unajmio asistenta. Ovo je važno čak i kada nisam imao novca. [78]

Drugi način razmišljanja o nečemu je – ako nešto možete da autorsujete ili ne uradite za iznos manji od onoga što zarađujete po satu, autorsujete ga ili nemojte to raditi. Ako možete da unajmite nekoga da to uradi za manje od vaše satnice, unajmite ga. Ovo podrazumeva čak i stvari poput kuvanja. Možda ćete želiti da jedete svoje zdrave domaće obroke, ali ako to možete da autorsujete, učinite to. [78]

Zacrtajte sebi veoma visoku cenu rada po satu i držite je se. Trebalo bi da vam se čini i da je osećate apsurdno visokom. Ako nije tako, nije dovoljno visoka. Koju god da ste odabrali, moj savet bi vam bio da je podignete. Kao što sam rekao o sebi, čak i pre nego što sam imao novca, najduže sam koristio vrednost od 5.000 dolara po satu. A ako to ekstrapolirate u ono što izgleda kao godišnja plata, to je više miliona dolara godišnje.

¹⁰ Međunarodni misionarski pokret. (*prim. prev.*)

Ironično, zapravo mislim da sam prevazišao tu vrednost. Ja nisam osoba koja najviše radi – zapravo sam lenja osoba. Radim u naletima energije, kada sam zaista motivisan nečim. Ako zapravo pogledam koliko sam zaradio po stvarnom uloženom satu, verovatno je u pitanju dosta više od toga. [78]

Možeš li da kažeš nešto više o svojoj izjavi da će nam bogatstvo izmicati ako ga potajno preziremo?

Ako uđete u poredbeni način razmišljanja, uvek ćete mrzeti ljude koji bolje prolaze od vas, uvek ćete biti ljubomorni ili ćete im zavideti. Oni će osetiti te emocije kada pokušate da poslušete s njima. Kada nastojite da poslušete s nekim, ako imate bilo kakve loše misli ili bilo kakve predrasude o njima, oni će ih osetiti. Ljudi su naštelovani da osete ono što druga osoba oseća duboko u sebi. Morate izaći iz poredbenog razmišljanja. [10]

Biti protiv bogatstva će vas bukvalno sprečiti da postanete bogati, jer nećete imati odgovarajući način razmišljanja za to, nećete imati odgovarajući duh i nećete imati posla s ljudima na odgovarajućem nivou. Budite optimisti, budite pozitivni. To je važno. Optimisti zapravo imaju bolja postignuća na duže staze. [10]

U svetu biznisa, mnogi igraju igre sa nultom sumom, a nekolicina igra igre sa pozitivnom sumom dok traže jedni druge u gomili.¹¹

U suštini, u životu postoje dve osnovne igre koje ljudi igraju. Jedna je igra novca. Jer novac neće rešiti sve vaše probleme, ali će rešiti sve vaše probleme s novcem. Ljudi to shvataju, pa žele da zarade.

¹¹ U teoriji igara, igra sa pozitivnom sumom termin je koji se odnosi na situacije u kojima je zbir dobitaka i gubitaka veći od nule. Pozitivan zbir nastaje kada se resursi na neki način uvećaju i formuliše se pristup koji zadovoljava želje i potrebe svih uključenih. Igre sa nultom sumom su one igre u kojima su interesi igrača potpuno konfliktni jer pobjeda, odnosno dobitak jednog igrača znači poraz, odnosno gubitak za drugog. (*prim. prev.*)

Ali u isto vreme, mnogi od njih, duboko u sebi, veruju da ne mogu da zarade novac. Oni ne žele da dođe do bilo kakvog stvaranja bogatstva. Zbog toga napadaju celu kompaniju i govore: „Pa zgrtanje para je zlo. Ne bi trebalo time da se bavite.”

Ali zapravo igraju drugu, statusnu igru. Oni se trude da imaju visok status u očima njihovih posmatrača, i govore: „Pa, ne treba mi novac. Ne želim novac.” Status predstavlja vaše rangiranje u društvenoj hijerarhiji. [78]

Stvaranje bogatstva je evolutivno novija igra sa pozitivnom sumom. Status je stara igra sa nultom sumom. Oni koji napadaju bogaćenje često samo žele status.

Status je igra sa nultom sumom. To je veoma stara igra. Igramo je još od majmunskih čopora. Hijerarhijska je. Ko je broj jedan? Ko je broj dva? Ko je broj tri? A da bi broj tri prešao na broj dva, broj dva mora da se pomeri sa tog mesta. Prema tome, status je igra sa nultom sumom.

Politika je primer statusne igre. Čak je i sport primer statusne igre. Da bi neko bio pobednik, mora postojati gubitnik. U suštini, ne volim statusne igre. One imaju dosta važnu ulogu u našem društvu, zahvaljujući kojoj možemo da shvatimo ko je glavni. Ali u osnovi ih igrate jer su nužno zlo. [78]

Problem je u tome što, da biste pobedili u statusnoj igri, morate da unizite nekog drugog. Zato bi trebalo da izbegavate statusne igre u svom životu – one vas čine ljutom, borbenom osobom. Uvek se borite da unizite druge, da izdignete sebe i ljude koji vam se sviđaju.

Statusne igre će uvek postojati. Ne postoji način da se zaobiđu, ali shvatite da najčešće, kada pokušavate da stvorite bogatstvo i kada

vas neko drugi napadne, on pokušava da uveća svoj status na vaš račun. Igra drugu igru. I ta igra je gora. To je igra sa nultom sumom umesto igre sa pozitivnom sumom. [78]

Igraj glupe igre – osvajaj glupe nagrade.

Šta je najvažnije što mladi ljudi koji tek počinju treba da učine?

Provedite više vremena donoseći velike odluke. U osnovi, postoje tri zaista velike odluke koje donosite u ranom periodu života: gde živite, s kim ste i šta radite.

Provodimo vrlo malo vremena odlučujući u koju vezu da se upustimo. Toliko vremena provodimo na poslu, ali tako malo vremena trošimo na odlučivanje u koji posao da se upustimo. Odabir grada u kojem ćete živeti može skoro u potpunosti odrediti putanju vašeg života, ali mi trošimo vrlo malo vremena pokušavajući da shvatimo u kom gradu treba da živimo.

Savet mladom inženjeru koji razmišlja o preseljenju u San Francisco: „Želiš li da ostaviš prijatelje? Ili da budeš onaj koji je ostavljen?”

Ako ćete živeti u gradu deset godina, ako ćete na poslu provesti pet godina, ako ste u vezi deset godina, trebalo bi da provedete godinu do dve odlučujući o ovim stvarima. Ovo su veoma dominantne odluke. Te tri odluke su zaista važne.

Morate reći *ne* svemu i osloboditi svoje vreme kako biste mogli da rešite važne probleme. Ova tri su verovatno tri najveća. [1]

Koji korak ili dva bi preduzeo da se okružiš uspešnim ljudima?

Shvatite u čemu ste dobri i počnite da pomažete drugima u tome. Poklanjajte. Uzvratite. Karma funkcioniše jer su ljudi dosledni.

U dovoljno dugom vremenskom okviru, privući ćete ono što projektujete. Ali nemojte meriti – vašeg strpljenja će ponestati ukoliko brojite. [7]

Jedan stari šef jednom prilikom je upozorio: „Nikada nećete biti bogati jer ste očigledno pametni, a neko će vam uvek ponuditi posao koji je dovoljno dobar.”

Kako si odlučio da osnuješ svoju prvu kompaniju?

Radio sam u jednoj tehnološkoj kompaniji po imenu @Home Network, i rekao sam svima oko sebe – svom šefu, kolegama, prijateljima: „U Silicijumskoj dolini, svi ti ljudi osnivaju kompanije. Izgleda da oni to mogu. Osnovaću kompaniju. Ovde sam samo privremeno. Ja sam preduzetnik.”

... Nisam zapravo mislio da obratim samog sebe. U pitanju je bila namerna, proračunata stvar.

Samo sam davao sebi oduška, pričao naglas, bio sam preterano iskren. Ali zapravo nisam osnovao kompaniju. To je bilo 1996. godine, tada je osnovati kompaniju bilo mnogo opasnije, teže. Naravno, svi su počeli da govore „Šta i dalje radiš ovde? Mislio sam da ideš da bi osnovao kompaniju?” i „Vau, još uvek si ovde...” Bukvalno mi je bilo neprijatno da osnujem sopstvenu kompaniju. [5]

Da, znam da neki ljudi nisu nužno spremni da budu preduzetnici, ali odakle nam, dugoročno, ta ideja da je sasvim logična stvar da svi rade za nekog drugog? Posredi je veoma hijerarhijski model. [14]

PRONAĐITE POSAO KOJI VAM SE ČINI KAO IGRA

Ljudi su evoluirali kao lovci i sakupljači koji su radili za sebe. Tek na počecima poljoprivrede, postali smo hijerarhijski ustrojani. Industrijska revolucija i fabrike učinili su nas izuzetno hijerarhijski ustrojenim jer jedan pojedinac nije nužno mogao da poseduje ili izgradi fabriku, ali sada se, zahvaljujući internetu, vraćamo u doba u kome sve više ljudi može da radi za sebe. Radije bih bio propali preduzetnik nego neko ko nikada nije pokušao. Jer čak i propali preduzetnik ima skup veština potrebnih da uspe. [14]

Na ovoj planeti ima skoro 7 milijardi ljudi. Jednoga dana, nadam se, biće skoro 7 milijardi kompanija.

Naučio sam kako da zaradim novac jer je bilo neophodno. Nakon što je to prestalo da bude neophodnost, prestao sam da brinem o tome. Rad je, bar za mene, bio sredstvo za postizanje cilja. Zarađivanje novca bilo je sredstvo za postizanje cilja. Mnogo sam zainteresovaniji za rešavanje problema nego za zarađivanje novca.

Svaki krajnji cilj samo će dovesti do drugog cilja, dovesti do drugog cilja. U životu samo igramo igre. Kada odrastete, igrate igru škole, ili igrate igru društva. Zatim igrate igru novca, a zatim igrate statusnu igru. Ove igre jednostavno imaju sve duže i dugotrajnije horizonte. U nekom trenutku – barem verujem da je tako – sve su ovo samo igre. Ovo su igre u kojima ishod zaista prestaje da bude bitan kada ih završite.

Onda se jednostavno umorite od igara. Rekao bih da sam u fazi kada sam umoran od igara. Mislim da nema krajnjeg cilja ili svrhe. Ja samo živim život kako želim. Činim doslovno to, iz trenutka u trenutak.

Želim da se sklonim sa hedonističke trake za trčanje. [1]

Ono što treba zaista da želite je sloboda. Želite slobodu od novčanih problema, zar ne? Mislim da je to u redu. Kada ste u prilici da rešite svoje probleme s novcem, bilo smanjenjem životnih troškova ili zaradom dovoljno novca, treba da se povučete. Nije u pitanju penzionisanje u šezdeset petoj godini, sedenje u staračkom domu i skupljanje penzionih čekova – posredi je drugačija definicija.

Koja je tvoja definicija povlačenja?

Povlačenje je kada prestanete da se žrtvujete danas za imaginarno sutra. Kada je danas završeno, po sebi i za sebe, vi ste se povukli.

Kako ostvariti tako nešto?

Pa, jedan od načina je da uštedite toliko novca da vaš pasivni prihod pokrije vašu stopu sagorevanja (a da ne mrdnete prstom).

Drugi je da samo smanjite svoju stopu sagorevanja na nulu – da se zamonašite.

Treći je da radite nešto što volite. Nešto u čemu veoma uživate, bez obzira na novac. Dakle, postoji više načina za povlačenje.

Način da izađete iz zamke konkurencije jeste da budete autentični, da pronađete ono što znate da radite bolje od bilo koga. Ono što znate bolje jer to volite, i u čemu niko ne može da se takmiči s vama. Ako volite da radite to, budite autentični, a zatim smislite kako da to mapirate na prostoru onoga društvo zapravo želi. Primenite neki leveridž i stavite svoj potpis na to. Preuzimaćete rizike, ali ćete dobijati nagrade, imati vlasništvo i kapital u onome što radite, i samo ga aktivirati. [77]

Da li ti je motivacija za sticanje zarade opala nakon što si postao finansijski nezavisan?

I da i ne. Jeste, u smislu da je očajavanje nestalo.

Ali ako ništa drugo, stvaranje kompanija i zarađivanje novca sada su više „umetnost”. [74]

Bilo da je u pitanju trgovina, nauka ili politika – istorija pamti umetnike.

Umetnost je kreativnost. Umetnost je sve što je samom sebi svrha. Koje su to stvari koje se rade zbog njih samih, a iza njih nema ničega? Voleti nekoga, stvarati nešto, igrati se. Za mene je kreiranje biznisa igra. Stvaram kompanije jer je zabavno, jer mi se dopada proizvod. [77]

Mogu da kreiram novi posao u roku od tri meseca: prikupim novac, okupim tim i pokrenem ga. Zabavno mi je. Zaista je kul videti šta mogu da sastavim. Čini da je zarada bezmalo sporedni efekat. Stvaranje biznisa je igra u kojoj sam postao dobar. Samo se moja motivacija izmestila sa orijentisanosti na cilj na umetničku. Ironično, mislim da sam sada mnogo bolji u tome. [74]

Čak i kada ulažem, to je zato što volim ljude koji su uključeni, volim da se družim s njima, učim od njih, mislim da je proizvod zaista kul. Ovih dana ću propustiti velika ulaganja jer mi proizvodi nisu zanimljivi.

To nisu „sve ili ništa” okolnosti. Počnite sve više da se približavate ka tom cilju u svom životu. To je cilj.

Kada sam bio mlađi, tako očajno sam želeo da zaradim novac da bih uradio bilo šta. Da ste se pojavili i rekli „Hej, bavim se transportom otpadnih voda, hoćeš li da se baviš time?“, rekao bih: „Super, želim da zaradim!” Hvala Bogu da mi niko nije pružio tu priliku. Drago mi je što sam krenuo putem tehnologije i nauke, u čemu iskreno uživam. Potrebno mi je da spojim zanimanje sa svojim pozivom.

Uvek „radim”. Drugima to deluje kao posao, ali meni se čini kao igra. I tako znam da niko ne može da se takmiči sa mnom u tome. Jer se samo igram, šesnaest sati dnevno. Ako drugi žele da se takmiče sa mnom, radiće i izgubiće, jer neće to raditi šesnaest sati dnevno, sedam dana u nedelji. [77]

Koliko si novca imao kada si mislio da si finansijski siguran?

Novac nije koren svakog zla; nema ničeg lošeg u njemu. Ali žudnja za novcem je loša. Žudnja za novcem nije loša u društvenom smislu. Nije loša u smislu „vi ste loša osoba zbog žudnje za novcem”. Loša je za vas.

Žudnja za novcem je loša za nas jer je rupa bez dna. Stalno će vam zaokupljati um. Ako volite novac i zarađujete ga, nikad ga nema dovoljno. Nikada nije dovoljno jer se želja uključuje i ne gasi se na nekom iznosu. Pogrešno je misliti da se isključuje na nekom iznosu.

Kazna za ljubav prema novcu stiže vas istovremeno s novcem. Dok zarađujete, samo želite još više i postajete paranoični i plašite se gubitka onoga što imate. Nema besplatnog ručka.

Zarađujete da biste rešili svoje novčane i materijalne probleme. Mislim da je najbolji način da se klonite ove konstante ljubavi prema novcu – da ne poboljšavate svoj životni stil sled uvećanja zarade. Veoma je lako nastaviti sa poboljšavanjem svog životnog stila dok zarađujete. Ali ako ste u prilici da osigurate svoj životni stil i, uz malo sreće, ogromnu svotu zaradite iscela, a ne malo-pomalo, nećete imati vremena da ga i poboljšate. Verovatno ćete toliko napredovati da zapravo postanete finansijski slobodni.

Još jedna stvar koja pomaže: iznad svega, cenim slobodu. Sve vrste slobode: slobodu da radim ono što želim, slobodu od stvari koje

ne želim, slobodu od sopstvenih emocija ili stvari koje mogu narušiti moj mir. Za mene je sloboda najveća vrednost.

U meri u kojoj novac kupuje slobodu, on je sjajna stvar. Ali ne privlači me ukoliko me čini manje slobodnim, što svakako i biva na nekom nivou. [74]

Pobednici bilo koje igre su ljudi koji su toliko zavisni da nastavljaju da igraju čak i kada marginalna korist od pobede opada.

Moram li da osnujem kompaniju da bih bio uspešan?

Postojano najuspešnija klasa ljudi u Silicijumskoj dolini su ljudi koji se bave ulaganjem rizičnog kapitala (jer su diverzifikovani i kontrolišu ono što je nekada bio redak resurs), ili ljudi koji su veoma dobri u identifikaciji kompanija koje su u tom trenutku „pogodile” proizvod/tržište. Ti ljudi imaju zaleđe, stručnost i reference koje te kompanije zaista priželjkuju otud što žele da porastu. Zatim se upuštaju u najnoviji Dropbox ili najnoviji Airbnb.

Ljudi koji su bili u Guglu, a potom se pridružili Fejsbuku kada je imao stotinu zaposlenih, a onda otišli u Stripe kada je imao stotinu zaposlenih?

Kada je Zakerberg tek bio počeo da skalira svoju kompaniju i uspaničio se, bio je u fazonu: „Ne znam kako ovo da uradim.” I pozvao je Džima Brejera [bavi se ulaganjem rizičnog kapitala i osnivač je Accel Partnersa]. A Džim Brejer je rekao: „Znaš, imam stvarno fenomenalnog šefa proizvodnje u drugoj kompaniji, i tebi je potreban taj čovek.” Takvi ljudi, pored samih investitora, teže tome da urade najbolje stvari prilagođavajući ih riziku tokom dužeg vremenskog perioda. [30]

Neki od najuspešnijih ljudi koje sam video u Silicijumskoj dolini karijerno su se probili veoma rano. Unapređeni su u potpredsednike,

direktore ili generalne direktore, ili su osnovali kompaniju koja je već na samom početku veoma dobro poslovala. Ako ne napredujete postupno, kasnije je mnogo teže nadoknaditi zaostatak. Dobro je biti u manjoj kompaniji u ranoj fazi jer je manje infrastrukture za sprečavanje brzog unapređenja. [76]

Za nekoga ko je na početku karijere (a možda čak i nakon toga), najvažnija stvar u kompaniji je alumni mreža koju ćete uspostaviti. Razmislite s kim ćete raditi i koji će posao ti ljudi obavljati. [76]

KAKO DA VAM SE POSREĆI

Zašto kažete: „Obogatite se tako da vam se ne posreći“?

U hiljadu paralelnih svetova, treba da nastojite da budete bogati u 999. Ne želite da budete bogati u pedeset svetova u kojima vam se posrećilo; treba da ostavimo faktor sreće po strani.

Ali sreća bi pomogla, zar ne?

Nedavno smo, suosnivač AngelLista Babak Nivi na Tviteru razgovarali o tome kako se nekome posreći, i zapravo je reč o četiri vrste sreće.

Prva vrsta sreće je puka sreća, kad vam se samo posreći jer se dogodilo nešto što je bilo u potpunosti van vaše kontrole. Ona uključuje sudbinu, providenje itd.

Zatim je tu sreća koja dolazi preko upornosti, napornog rada, energičnosti i napredovanja. U ovom slučaju, jurcate okolo i stvarate prilike. Generišete mnogo energije, činite mnogo da uzburkate stvari. Skoro kao kada mešate sadržaj petrijeve šolje ili mešate gornu reagensu i posmatrate šta se kombinuje. Samo stvarate dovoljno snage, hitnje i energije na osnovu kojih vas sreća može snaći.

Treća mogućnost je da postanete veoma dobri u uočavanju sreće. Ako ste veoma vešti u nekoj oblasti, primetićete kada se u vašem polju desi neočekivani preokret koji vam ide naruku, koji drugi ljudi, koji nisu prilagođeni tome, neće primetiti. Prema tome – da postajete osetljivi na sreću.

Poslednja vrsta sreće je najčudnija, najteža – kada gradite jedinstveni karakter, jedinstveni brend, jedinstveni način razmišljanja, usled čega vas sreća pronađe.

Primer radi, recimo da ste najbolji na svetu u dubinskom ronjenju. Poznati ste kao neko ko preduzima dubinsko ronjenje u kakvo se niko drugi ne usuđuje upustiti. Pukom srećom, neko pronađe potopljeni brod sa blagom uz obalu do kojeg ne može doći. Otud je njihova sreća postala vaša sreća, jer će vam se oni obratiti kako bi došli do blaga, a vi ćete za to biti plaćeni.

Ovo je ekstreman primer, ali pokazuje kako je jedna osoba pukom srećom pronašla blago. To što vam se obratila ne biste li ga izvukli i dala vam polovinu nije puka sreća. Stvorili ste svoju sreću. Dovedi ste sebe u poziciju da iskoristite ili privučete sreću kada niko drugi nije stvorio priliku za sebe. Da bismo se obogatili bez sreće, treba da budemo deterministički nastrojani. Ne treba da prepustimo to slučaju. [78]

Načini da vam se posreći:

- Nadajte se da će vas sreća pronaći.
- Budite preduzimljivi dok ne naletite na nju.
- Pripremite um i budite osetljivi na šanse koje drugi propuštaju.
- Postanite najbolji u onome što radite. Redefinišite ono što radite dok ne bude tako. Prilika će vas potražiti. Sreća postaje vaša sudbina.

Počinje da bude toliko uslovljeno da prestaje da bude sreća. Definicija se polagano menja od „sreće” do „sudbine”. Rezimirajmo

četvrti tip: izgradite svoj karakter na određeni način, i on će postati vaša sudbina.

Jedna od stvari koje smatram važnim za zaradu novca jeste reputacija, koja čini da ljudi sklapaju poslove preko vas. Setite se primera sjajnog ronioca, u kojem će lovci na blago doći i dati vam deo blaga za vaše ronilačke veštine.

Ako ste pouzdani, pošteni, neko ko sklapa dogovore i razmišlja dugoročno, i ako se na vas može osloniti, kada ljudi budu želeli da sklapaju poslove ne znajući kako da izvedu to na pouzdan način sa neznancima, oni će vam bukvalno prići i dati vam deo posla samo zbog integriteta i ugleda koji ste izgradili.

Voren Bafet dobija ponude za kupovinu kompanija, kupovinu punomoćja i spasavanje banaka, i radi stvari koje drugi ljudi ne mogu – zbog svoje reputacije. Naravno, on raspolaže odgovornošću i jakim brendom.

Vaš karakter i vaša reputacija su stvari koje možete izgraditi, što će vam omogućiti da iskoristite prilike koje drugi ljudi mogu okarakterisati kao srećne okolnosti, iako vi znate da nije posredi sreća. [78] Suosnivač moje firme Nivi je rekao: „U dugoročnoj igri izgleda kao da svi čine jedni druge bogatima. A u kratkoročnoj igri deluje kao da se svi bogate.”

Mislim da je to briljantna formulacija. U dugoročnoj igri, suma je pozitivna. Svi zajedno pečemo kolač. Trudimo se da bude što veći. A u kratkoročnoj igri sečemo kolač. [78]

Koliko je važno umrežavanje?

Mislim da je poslovno umrežavanje potpuno gubljenje vremena. I znam da postoje ljudi i kompanije koje popularišu ovaj koncept

jer čini dobro njima i njihovom poslovnom modelu, ali realnost je da ćete, ako gradite nešto zanimljivo, uvek imati više ljudi koji će želeći da vas upoznaju. Pokušaj da izgradite poslovne odnose mnogo pre početka poslovanja je potpuno gubljenje vremena. Moja filozofija je mnogo komotnija: „Budite kreator koji stvara nešto zanimljivo što ljudi žele. Pokažite svoju veštinu, unapređujte svoju veštinu i pravi ljudi će vas na kraju pronaći.” [14]

A kada upoznaješ nekoga, kako utvrdiš možeš li da mu veruješ? Na koje signale obraćaš pažnju?

Ako neko mnogo priča o tome koliko je pošten, verovatno je nepošten. To je samo mali pokazatelj koji sam naučio. Kada neko provodi previše vremena pričajući o sopstvenim vrednostima ili priča sam o sebi, on nešto skriva. [4]

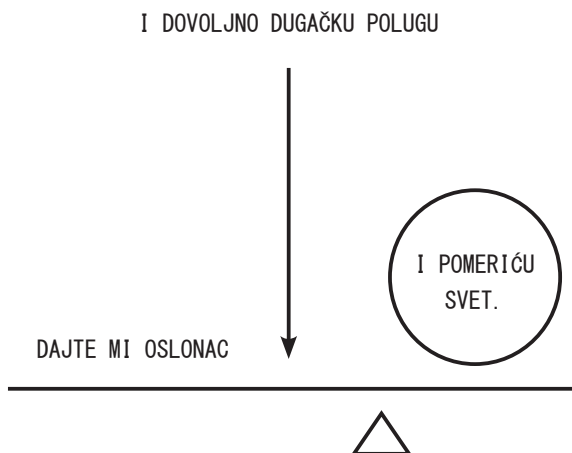
Ajkule se dobro hrane, ali žive okružene drugim ajkulama.

U svom životu imam sjajne ljude koji su izuzetno uspešni, veoma poželjni (svi žele da im budu prijatelji), veoma pametni. Ipak, video sam da rade jednu ili dve stvari koje nisu dobre u odnosu na druge ljude. Prvi put ću reći: „Hej, mislim da ne bi trebalo to da radiš toj drugoj osobi. Ne zato što se nećeš izvući. Izvući ćeš se, ali zato što će ti na kraju naneti štetu.”

Verujem da duboko u sebi svi znamo ko smo; ne na neki kosmički, karmički način. Ne možete ništa sakriti od sebe. Vaši sopstveni neuspesi su zapisani u vašoj psihi i oni su vam očigledni. Ako imate previše takvih moralnih nedostataka, nećete poštovati sebe. Najgori ishod na svetu je nedostatak samopoštovanja. Ako vi ne volite sebe, ko će?

Mislim da samo treba da budete veoma oprezni kada radite stvari na koje u suštini nećete biti ponosni, jer će vam naneti štetu. Čim

neko ovako postupi, upozoriću ga. Uzgred, niko se ne menja. Potom se samo distanciram od takvih ljudi. Odstranim ih iz svog života. U glavi mi je samo ova izreka: „Što mi se više želiš približiti, tvoje vrednosti moraju biti bolje.” [4]

BUDITE STRPLJIVI

Stvar koju sam uvideo u skorije vreme je da, generalno (barem u tehnološkom biznisu u Silicijumskoj dolini), veliki ljudi imaju odlične rezultate. Samo treba biti strpljiv. Svaka osoba koju sam sreo na početku svoje karijere, pre dvadeset godina, nakon što sam je pogledao i rekao: „Vau, taj momak ili devojka je supersposoban – tako pametan i posvećen...”, svi su oni, skoro bez izuzetka, postali izuzetno uspešni. Samo ste morali da im date dovoljno širok vremenski okvir. Tako nešto se nikada ne dešava u vremenskom okviru koji želite, ili oni žele, ali se dešava. [4]

Primenite konkretno znanje uz leveridž i u jednom trenutku ćete dobiti ono što vam pripada.

Potrebno je vreme – čak i kada sve delove postavite na svoje mesto, postoji neodređeno vreme koje morate da uložite. Ako brojite, ponestaće vam strpljenja pre nego što uspeha zaista stigne.

Svi žele da se obogate odmah, ali svet je efikasno mesto; „odmah” ne prolazi. Morate da uložite vreme. Morate da uložite sate, i zato mislim da se morate staviti u poziciju konkretnog znanja, odgovornosti, leveridža, autentičnog skupa veština koje imate, da biste bili najbolji na svetu u onome što radite.

Morate uživati u tome i nastaviti, i nastaviti i nastaviti da radite to. Ne hajte za to i nemojte biti sračunati jer vam, ako činite tako, ponestaje vremena. [78]

Najčešći loš savet koji čujem je: „Premlad si.” Većinu istorije gradili su mladi ljudi. Dobili su zasluge kada su bili stariji. Jedini način da se nešto zaista nauči je da to uradite. Da, slušajte uputstva. Ali nemojte čekati. [3]

Ljudi su neobično dosledni. Karma ste samo vi; ponavljate svoje obrasce, vrline i mane dok konačno ne dobijete ono što zaslužujete.

Uvek uzvratite nečim. I nemojte biti sračunati u tome.

Ovo ne znači da je lako. Nije lako. To je zapravo jebeno teško. To je najteža stvar koju ćete učiniti. Ali je takođe nagrađujuće. Pogledajte klince koji su rođeni bogati – oni nemaju smisla za svoj život.

Vaš pravi rezime je samo katalog svih vaših patnji. Ako vas zamolim da sebi opišete svoj pravi život, a vi se sa samrtne postelje osvrnete na zanimljive stvari koje ste uradili, sve će se vrteti oko žrtava koje ste podneli, teških stvari koje ste uradili.

Međutim, ma šta da vam je dato – nije važno. Imate svoje ruke i noge, mozak, glavu, kožu – sve je to zdravo za gotovo. U svakom slučaju morate da radite teške stvari da biste stvorili sopstveni smisao života. Zarađivanje novca je dobra stvar koju je moguće izabrati. Borite se. Teško je. Neću reći da je lako. Zaista je teško, ali svi alati su dostupni. Sve je tamo. [77]

Novac vam kupuje slobodu u materijalnom svetu. Neće vas učiniti srećnim, neće rešiti vaše zdravstvene probleme, neće učiniti vašu porodicu sjajnom, neće učiniti da budete fit, neće vas smiriti. Ali će rešiti mnoge spoljašnje probleme. Kretati se napred i zarađivati novac je razuman korak. [10]

Zarađivanje novca će rešiti vaše probleme sa novcem. Ukloniće niz stvari koje bi mogle da smetaju vašoj sreći, ali vas neće usrećiti. Znam mnogo veoma bogatih ljudi koji su nesrećni. Najčešće je osoba kakva morate da postanete da biste zaradili novac osoba koja je jako anksiozna, pod stresom, vredna i kompetitivna. Kada bude prošlo takvih dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset godina, i odjednom zaradite novac, nećete moći da odstranite te stvari. Istrenirali ste sebe da budete osoba koja je jako anksiozna. Zatim morate naučiti kako da budete srećni. [11]

Hajde da vas prvo učinimo bogatim. Veoma sam praktičan kada je o tome reč jer je, znate, Buda bio princ. Na početku je bio zaista bogat, a onda je otišao u šumu.

U stara vremena, ako ste želeli da budete mirni iznutra, zamonašili biste se. Odrekli biste se svega, odrekli se seksa, dece, novca, politike, nauke, tehnologije – svega, i sami biste otišli u šumu. Morali ste se odreći svega da biste bili slobodni iznutra.

Danas, taj divni izum koji zovemo novcem možete čuvati na bankovnom računu. Možete zaista naporno raditi, raditi velike

stvari za društvo, a društvo će vam dati novac za stvari koje želi, ali ne zna kako da dobije. Možete uštedeti novac, možete živeti malo ispod svojih mogućnosti i možete pronaći određenu slobodu.

To će vam dati vremena i energije da tragate za sopstvenim unutrašnjim mirom i srećom. Verujem da svi mogu da budu srećni ukoliko im se da ono što žele.

Hajde da ih sve učinimo bogatim.

Neka svi budu u formi i zdravi.

Hajde da ih potom sve učinimo srećnim. [77]

Neverovatno je koliko ljudi brka bogatstvo i mudrost.

IZGRADNJA PROSUĐIVANJA

Ne postoji prečica do pametnog.

PROSUĐIVANJE

Ako želite da zaradite maksimalnu moguću svotu novca, ako želite da se obogatite tokom života na deterministički predvidljiv način, ostanite na rubu trendova i proučavajte tehnologiju, dizajn i umetnost – postanite zaista dobri u nečemu. [1]

Ne postajete bogati trošeći svoje vreme da biste uštedeli novac.

Bogatite se tako što ćete uštedeti vreme da zaradite novac.

Naporan rad je zaista precenjen. U savremenoj ekonomiji, mnogo je manje važno koliko radite.

Šta je potcenjeno?

Prosudivanje. Prosudivanje je potcenjeno. [1]

Možeš li da definišeš prosudivanje?

Moja definicija mudrosti je poznavanje dugoročnih posledica vaših postupaka. Mudrost primenjena na spoljašnje probleme je prosudivanje. Ovo dvoje je veoma povezano – znati dugoročne posledice sopstvenih postupaka i potom doneti ispravnu odluku usled koje ćete to kapitalisati. [78]

U doba leveridža, jedna ispravna odluka može doneti sve.

Bez napornog rada, nećete razviti ni prosudivanje ni leveridž.

Morate uložiti vreme, ali prosudivanje je važnije. Pravac u kom idete je važniji od toga koliko brzo se krećete, posebno kada je u pitanju leveridž. Odabir pravca u kojem idete je daleko, daleko važniji za svaku odluku od toga koliko sile primenjujete. Samo izaberite pravi smer kojim ćete poći i počnite da hodate. [1]

KAKO JASNO RAZMIŠLJATI

„Neko ko jasno razmišlja” bolji je kompliment nego „pаметan”.

Pravo znanje je suštinsko i gradi se iz temelja. Da se poslužim matematičkim primerom – ne možete razumeti trigonometriju bez razumevanja aritmetike i geometrije. U suštini, ako se neko služi velikim brojem lepih reči i velikih koncepata, verovatno ne zna o čemu priča. Mislim da najpametniji ljudi mogu da objasne stvari detetu. Ako ne možete da objasnite nešto detetu, onda to ne znate. To je uobičajena izreka i veoma je istinita.

Ričard Fajnman to vrlo zapaženo radi u „Six Easy Pieces”, jednom od njegovih ranih predavanja iz fizike. U osnovi, on objašnjava matematiku na tri stranice. Počinje od brojevnice prave – brojanja – a zatim ide sve do predračuna. Samo nadograđuje temu neprekinutim lancem logike. Ne oslanja se ni na kakve definicije.

Zaista pametni mislioci su mislioci koji razmišljaju jasno. Oni razumeju osnove na veoma, veoma fundamentalnom nivou. Radije bih da razumem osnove zaista dobro nego da zapamtim svakakve komplikovane koncepte koje ne mogu da povežem ili izvedem iz osnova. Ako ne možete da izvedete koncepte iz osnova onako kako vam je potrebno, izgubljeni ste. Samo učite napamet. [4]

Napredni koncepti u nekoj oblasti manje su dokazani. Koristimo ih da signaliziramo insajdersko znanje, ali bi nam bolje bilo da odlično razumemo osnove. [11]

Oni koji jasno razmišljaju pozivaju se na sopstveni autoritet.

Deo donošenja efikasnih odluka svodi se na suočavanje sa stvarnošću. Kako da budemo sigurni da se nosimo sa stvarnošću kada donosimo odluke?

Tako što nećete imati snažan osećaj sopstva ili prosuđivanja ili prisutnosti uma. „Majmunski um” će uvek reagovati povratnim emocionalnim odgovorom na ono što misli da bi svet trebalo da bude. Te želje će pomutiti vašu stvarnost. Tako nešto dešava se mnogo puta kada ljudi mešaju politiku i biznis.

Prva stvar koja zamagljuje našu sposobnost da vidimo stvarnost jeste što imamo unapred stvorene ideje o tome kakva bi ona trebalo da bude.

Jedna definicija časa patnje je „čas kada vidite stvari upravo onakvim kakve jesu”. Sve to vreme, bili ste ubeđeni da vam posao ide odlično, a zapravo ste ignorisali znake da ne ide dobro. A onda vaš posao propada, a vi patite jer ste odlagali stvarnost. Krili ste to od sebe.

Dobra vest je da je trenutak patnje – kada osećate bol – trenutak istine. To je trenutak kada ste primorani da prihvatite stvarnost onakvom kakva ona zapravo jeste. Tada možete napraviti značajne promene i napredovati. Možete napredovati samo kada vam je polazište istina.

Najteže je videti istinu. Da biste videli istinu, morate ukloniti svoj ego s puta, jer vaš ego ne želi da se suoči sa istinom. Što manjim učinite svoj ego, vaše reakcije biće manje uslovljene, imaćete manje želja povodom željenog ishoda, lakše ćete sagledati stvarnost.

Ono što želimo da bude istina zamagljuje našu percepciju onoga što je istina. Patnja je trenutak kada više ne možemo poricati stvarnost.

Zamislite da prolazimo kroz nešto teško, poput raskida, gubitka posla, poslovnog neuspeha ili zdravstvenog problema, a naši prijatelji nas savetuju. Kada mi savetujemo njih, odgovor je očigledan. Dođe nam za minut, i kažemo: „O, preboli tu devojkcu,

ionako nije bila za tebe. Bićeš srećniji. Veruj mi. Naći ćeš nekoga.”

Znate tačan odgovor, ali vaš prijatelj ga ne može videti, jer je zahvaćen patnjom i bolom. I dalje priželjkuje da je stvarnost drugačija. Problem nije realnost. Problem je u tome što se njihova želja sudara sa stvarnošću i sprečava ih da vide istinu, ma koliko je vi naglašavali. Ista stvar se dešava kada donosim odluke.

Što više imam želju da nešto prođe na određeni način, manja je verovatnoća da ću videti istinu. Ako nešto ne ide kako treba, naročito u poslu, trudim se da to javno priznam i trudim se da to javno priznam pred suosnivačima i prijateljima i saradnicima. Potom ne krijem to ni od koga drugog. Ako ne krijem to ni od koga, neću se odvrćati od onoga što se zapravo dešava. [4]

Ono što osećate ne govori vam ništa o činjenicama – samo vam govori nešto o vašoj proceni činjenica.

Zaista je važno imati prazan prostor. Ako u svom kalendaru nemate dan ili dva svake nedelje tokom kojih niste non-stop na sastancima i niste uvek zauzeti, nećete moći da razmišljate.

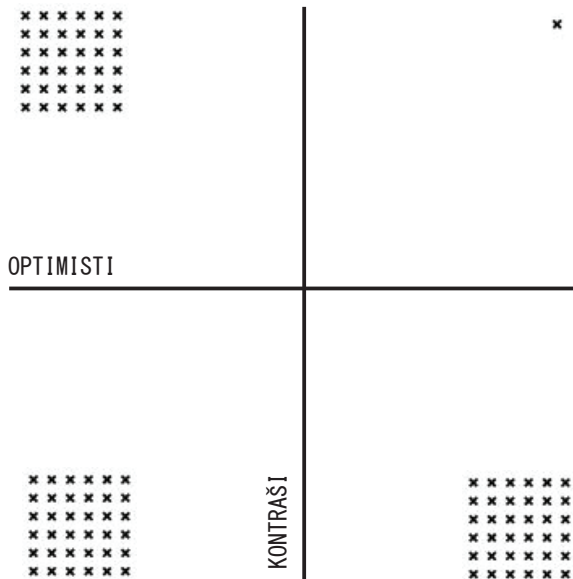
Nećete moći da imate dobre ideje za svoj posao. Nećete moći da donosite dobre odluke. Uz to, ohrabrujem vas da napravite mesta za najmanje jedan dan u nedelji (po mogućnosti dva, jer ako planirate dva, na kraju ćete imati jedan) tokom kojeg samo imate vremena za razmišljanje.

Tek kada vam je dosadno, dobijate sjajne ideje. Nikada neće biti tako kada ste pod stresom, ili zauzeti, kada jurite okolo ili žurite. Odvojite vreme. [7]

Veoma pametni ljudi imaju tendenciju da budu čudni jer insistiraju na tome da sami promisle o svemu.

Kontraš nije onaj koji se uvek protivi – taj je konformista druge vrste. Kontraš rasuđuje nezavisno počev od samih osnova i opire se pritisku da se prilagodi.

Cinizam je lak. Mimikrija je laka.
Optimistični kontraši su najređa vrsta.

ODBACITE SVOJ IDENTITET DA BISTE VIDELI STVARNOST

Naš ego je konstruisan u našim formativnim godinama – tokom naše prve dve decenije. Njih konstruiše naše okruženje, naši roditelji, društvo. Potom ostatak života provodimo pokušavajući da usrećimo svoj ego. Sve što je novo tumačimo kroz svoj ego: „Kako da promenim spoljašnji svet da bi bio više onakav kakav bih želeo da bude?” [8]

„Napetost je ono što mislite da treba da budete.
Opuštanje je kada ste svoji.”

– budistička izreka

Navike su vam apsolutno neophodne da biste funkcionisali. Ne možete rešiti svaki problem u životu kao da je prvi put pred vama. Mi akumuliramo mnoge navike. Smeštamo ih u svežnjeve identiteta, ega, sebe samih, a onda se vezujemo za njih. „Ja sam Naval. Takav sam.”

Zaista je važno da budete u stanju da se oslobodite uslovljavanja, da možete da stavite svoje navike po strani i kažete: „U redu, ovo je navika koju sam verovatno stekao kada sam bio mali pokušavajući da privučem roditeljsku pažnju. Pošto sam je učinio jačom, nazivam je delom svog identiteta. Da li mi još uvek čini dobro? Čini li me srećnijim? Čini li me zdravijim? Da li me usmerava ka postizanju onoga što sam nameravao da postignem?”

Manje sam predan navikama od većine. Ne volim da strukturiram svoj dan. U meri u kojoj imam navike, pokušavam da ih učinim promišljenijim, umesto da budu slučajnosti istorije. [4]

Svako uverenje koje ste prihvatili u paketu (npr. demokrata, katolik, Amerikanac) sumnjivo je i treba ga ponovo proceniti, počev od osnovnih principa.

Trudim se da ne odlučujem previše toga unapred. Mislim da nas stvaranje identiteta i etiketa zaključava i sprečava da vidimo istinu.

Da biste bili iskreni, govorite bez identiteta.

Ranije sam se identifikovao kao libertarijanac, ali onda bih zatekao sebe kako branim pozicije o kojima nisam razmišljao jer su deo libertarijanskog kanona. Ako se sva vaša uverenja slažu u uredne male svežnjeve, trebalo bi da budete veoma sumnjičavi spram njih.

Ne volim više da se samoidentifikujem na bezmalo bilo kom nivou, što me drži podalje od toga da imam previše ovih takozvanih stabilnih uverenja. [4]

Svako od nas ima kontraška uverenja koja društvo odbacuje. Ali što ih naš sopstveni identitet i lokalno pleme više odbacuju, to je verovatnije da su realnija.

Na duže staze, postoje dve atraktivne lekcije o patnji. Može vas naterati da prihvatite svet onakvim kakav jeste. Druga lekcija je da može učiniti da se vaš ego promeni na izuzetno težak način.

Možda ste takmičarski nastrojen sportista i zadobijete tešku povredu, kao Brus Li. Morate prihvatiti da to što ste sportista nije čitav vaš identitet, i možda možete skovati novi identitet filozofa. [8]

Fejsbuk biva redizajniran. Tviter biva redizajniran. Ličnostima, karijerama i timovima takođe je potrebno redizajniranje. U dinamičnom sistemu nema trajnih rešenja.

NAPETOST JE ONO ŠTO MISLITE DA TRABA DA BUDETE.

OPUŠTANJE JE KADA STE SVOJI.

OVLADAJTE VEŠTINAMA DONOŠENJA ODLUKA

Klasične vrline redom podrazumevaju heuristiku donošenja odluka radi optimizovanja dugoročnog, a ne kratkoročnog. [11]

Lestvica za samodovoljne zaključke trebalo bi da je postavljena više.

Na mnoge svoje ciljeve za narednih nekoliko godina gledam ne-uslovljen prethodnim naučenim odgovorima ili odgovorima iz navike, kako bih mogao jasnije da donosim odluke u ovom trenutku, ne oslanjajući se na pamćenje ili unapred upakovane heuristike i prosuđivanja. [4]

Skoro sve pristrasnosti predstavljaju heuristiku koja štedi vreme. Zarad važnih odluka, odbacite memoriju i identitet i fokusirajte se na problem.

Radikalna iskrenost samo znači da želim da budem slobodan. Deo slobode znači da mogu da kažem šta mislim i da mislim šta kažem. Veoma je kongruentna i celovita. Čuvene su reči Ričarda Fajnmana, koji se bavi teorijskom fizikom: „Nikada nikoga ne treba da

prevarite, a vi ste onaj koga je najlakše prevariti.” Onog časa kada nekome kažete nešto nepošteno, slagali ste sebe. Tada ćete početi da verujete u svoju laž, koja će vas odvojiti od stvarnosti i odvesti vas na pogrešan put.

Nikada se ne pitam da li mi se nešto „svida” ili „ne svida”. Pitam se da li nešto „jeste” ili „nije”.

– Ričard Fajnman

Zaista mi je važno da budem iskren. Da se ne upinjem da činim negativne ili gadne stvari. Kombinovao bih radikalnu iskrenost sa starim pravilom Vorena Bafeta, a to je: „hvali konkretno, kritikuj uopšteno”. Trudim se da ga sledim. Ne sledim ga uvek, ali mislim da ga sledim dovoljno da bih napravio razliku u svom životu.

Ako imate kritiku na nečiji račun, nemojte kritikovati tu osobu – kritikujte opšti pristup ili kritikujte red veličine postupka. Ako treba nekoga da pohvalite, uvek pokušajte da izaberete osobu koja je najbolji primer onoga što hvalite i pohvalite osobu, konkretno. Tada ego i identitet pojedinaca, kojima svi raspolažemo, ne rade protiv vas. Oni rade za vas. [4]

Imaš li savet za razvijanje kapaciteta za instinktivnu, otvorenu iskrenost?

Recite svima. Počnite odmah. Ne mora biti otvoreno. Harizma je sposobnost da se istovremeno projektuju poverenje i ljubav. Gotovo je uvek moguće biti iskren i pozitivan. [71]

Kao investitor i izvršni direktor AngelLista, plaćen si da budeš u pravu kada drugi greše. Imaš li proces kada govorimo o donošenju odluka?

Da. Donošenje odluka je sve. Zapravo, neko ko donosi ispravne odluke 80 umesto 70% vremena biće vrednovan i nagrađen na tržištu stotinama puta više.

Mislim da je ljudima teško da razumeju najosnovniju činjenicu leveridža. Ako upravljam milijardom dolara i ako sam u pravu 10% češće nego neko drugi, moje donošenje odluka stvara 100 miliona dolara vrednosti na osnovu prosuđivanja. Sa modernom tehnologijom i velikom radnom snagom i kapitalom, naše odluke sve više bivaju leveridžovane.

Ako ste u stanju da budete ispravniji i racionalniji, dobićete nelinearnu zaradu. Dopada mi se blog *Farnam Street* jer se zaista fokusira na to da vam pomogne da budete precizniji, u celosti bolji donosilac odluka. Donošenje odluka je sve. [4]

Što više znate, manje diverzifikujete.

PRIKUPLJAJTE MISAONE MODELE

Tokom donošenja odluka, mozak je memorijska mašina za predviđanje.

Loš način za predviđanje na osnovu sećanja je: „X se dogodilo u prošlosti, stoga će se X dogoditi u budućnosti”. Previše je zasnovan na konkretnim okolnostima. Potrebni su vam principi. Potrebni su vam misaoni modeli.

Najbolji misaoni modeli koje sam pronašao potiču iz evolucije, teorije igara i Čarlija Magera. Čarli Mager je partner Vorena Bafeta. Veoma dobar investitor. On ima tone i tone sjajnih misaonih modela. Autor i preduzetnik Nasim Taleb ima odlične misaone modele. Bendžamin Frenklin je imao sjajne misaone modele. U suštini, punim glavu misaonim modelima. [4]

Svoje i tvitove drugih ljudi koristim kao maksime koje pomažu da sažmem svoja saznanja i da ih prizovem u sećanje. Prostor mozga je konačan – imate konačan broj neurona – tako da o njima možete razmišljati bezmalo kao o pokazateljima, adresama ili tehnikama pamćenja koje će vam pomoći da zapamtite duboko ukorenjene principe tamo gde ih osnova vašeg iskustva podržava.

Ako nemate iskustvenu osnovu, onda ih je samo moguće čitati kao kolekciju citata. Super je, inspirativno je na trenutak, možda ćete načiniti lep poster od njih. Ali onda ih zaboravite i produžite dalje. Misaoni modeli su zapravo samo kompaktni načini da se setite sopstvenog znanja. [78]

EVOLUCIJA

Mislim da se najveći deo modernog društva može objasniti evolucijom. Jedna teorija je da civilizacija postoji da bi odgovorila na pitanje ko može da se pari. Ako se osvrnete oko sebe, iz perspektive čisto seksualne selekcije, sperme ima u izobilju, a jajnih ćelija malo. To je problem alokacije.

Bukvalno svi napori muškog i ženskog dela čovečanstva mogu se pratiti unazad do ljudi koji pokušavaju da reše taj problem.

Evolucija, termodinamika, teorija informacija i kompleksnost imaju objašnjavačku i prediktivnu moć u mnogim aspektima života. [11]

INVERZIJA

Ne verujem da imam sposobnost da kažem šta će upaliti. Umesto toga, pokušavam da eliminišem ono što neće upaliti. Mislim da je uspeh samo u tome da ne pravite greške. Nije reč o ispravnom prosuđivanju. Reč je o izbegavanju pogrešnih sudova. [4]

TEORIJA SLOŽENOSTI

Zaista sam bio posvećen teoriji složenosti sredinom 90-ih. Što sam više ulazio u nju, više sam razumeo granice našeg znanja i granice naših mogućnosti predviđanja. Složenost mi je od velike pomoći. Pomogla mi je da dođem do sistema koji funkcioniše kada je suočen sa neznanjem. Verujem da smo suštinski neupućeni i veoma, veoma loši u predviđanju budućnosti. [4]

EKONOMIJA

Mikroekonomija i teorija igara su fundamentalne. Mislim da ne možete biti uspešni u poslu ili se čak ni snaći u najvećem delu našeg modernog kapitalističkog društva bez izuzetno dobrog razumevanja ponude i potražnje, rada naspram kapitala, teorije igara i sličnih stvari. [4]

Zanemarite buku. Tržište će odlučiti.

PROBLEM ODNOSA PRINCIPALA I IZVRŠIOCA

Za mene je problem odnosa principala i izvršioca najosnovniji problem u mikroekonomiji. Ako ne razumete problem odnosa principala i izvršioca, nećete znati kako da se krećete kroz svet. Važan je ukoliko želite da izgradite uspešnu kompaniju ili da budete uspešni u svojim radnjama.

To je vrlo jednostavan koncept. Poznato je da je Julije Cezar rekao: „Ako želite da se nešto obavi, idite. A ako ne, onda pošaljite.” Hteo je da kaže da, ako želite da se nešto obavi kako treba, onda morate sami da odete i obavite to. Kada ste glavni, onda ste vlasnik – stalo vam je i uradićete sjajan posao. Kada ste izvršilac i radite nešto u tuđe ime, možete loše obaviti posao. Jednostavno vas nije briga. Optimizujete za sebe, a ne za imovinu principala.

Što je kompanija manja, svi se više osećaju kao principal. Što se manje osećate kao izvršilac, to ćete bolje obaviti posao. Što više možete da povežete nečiju nadoknadu sa tačnom vrednošću koju stvara, to ga više pretvarate u principala, a manje ga činite izvršiocem. [12]

Mislim da u srži razumemo ovo. Privlače nas principal i svi se povezujemo sa principalima, ali mediji i moderno društvo troše dosta vremena ispirajući vam mozak time kako vam je potreban izvršilac, da je izvršilac važan i da je izvršilac znalac. [12]

SLOŽENA KAMATA

Složena kamata – većina vas bi trebalo da zna za nju u kontekstu finansija. Ako nije tako, otvorite udžbenik iz mikroekonomije. Vredi čitati udžbenik iz mikroekonomije od korice do korice.

Primer složene kamate – recimo da zarađujete 10% od jednog dolara godišnje. Prve godine zaradite 10% i na kraju dobijete 1,10 dolara. Sledeće godine ćete dobiti 1,21 dolara, a sledeće 1,33 dolara. Stalno se uvećava. Ako složena kamata tokom trideset godina iznosi 30% godišnje, nećete dobiti samo deset ili dvadeset puta više novca – na kraju ćete dobiti na hiljade puta više novca. [10]

U domenu intelektualnog, složene kamate su zakon. Kada posmatrate biznis sa sto korisnika koji raste po složenoj stopi od 20% mesečno, on može veoma, veoma brzo narasti do milionā korisnika. Ponekad se čak i osnivači takvih kompanija iznenade obimom poslovanja. [10]

OSNOVI MATEMATIKE

Mislim da su osnovi matematike zaista potcenjeni. Ako želite da zaradite novac, ako želite da uložite novac, vaše znanje iz osnova matematike trebalo bi da bude zaista dobro. Ne morate učiti geometriju, trigonometriju, račun ili bilo šta od komplikovanih stvari ako samo ulazite u posao. Ali potrebne su vam aritmetika, verovatnoća i statistika. One su izuzetno važne. Otvorite knjigu o osnovama matematike i pobrinite se da budete zaista dobri u množenju, deljenju, složenom kamaćenju, verovatnoći i statistici.

CRNI LABUDOVI

Postoji nova grana statistike verovatnoće, koja se zapravo bavi malo verovatnim događajima. Crni labudovi su ekstremne verovatnoće. Još jednom moram da se osvrnem na Nasima Taleba, za koga mislim da je jedan od najvećih filozofa-naučnika našeg vremena. On je zaista obavio mnogo pionirskog posla u ovoj oblasti.

RAČUN

Korisno je znati račun kako biste razumeli stope promena i kako priroda funkcioniše. Ali važnije je razumeti principe računa – kada promenu merite sledstveno malim izolovanim ili malim kontinuiranim događajima. Nije važno rešavate li integrale ili izvodite li graničnu vrednost na nečiji zahtev, jer vam to neće biti potrebno u svetu biznisa.

FALSIFIKABILNOST

Najmanje shvaćeni, ali najvažniji princip za svakoga ko tvrdi da je „nauka” na njegovoj strani jeste – falsifikabilnost. Ako ne daje

lažna predviđanja, nije u pitanju nauka. Da biste verovali da je nešto istina, takvo nešto trebalo bi da ima prediktivnu moć, i mora biti falsifikabilno. [11]

Mislim da je makroekonomija, pošto ne daje lažna predviđanja (što je obeležje nauke), postala iskvarena. Nikada nemate protivprimer kada proučavate ekonomiju. Nikada ne možete uzeti u razmatranje američku ekonomiju i voditi dva različita eksperimenta u isto vreme. [4]

AKO NE MOŽETE DA ODLUČITE, ODGOVOR JE NE.

Ako sam suočen sa teškim izborom, kao što je:

- Da li da stupim u brak sa ovom osobom?
- Da li da prihvatim ovaj posao?
- Da li da kupim ovu kuću?
- Da se preselim u ovaj grad?
- Da li da uđem u posao sa ovom osobom?

Ako ne možete da odlučite, odgovor je ne. A razlog ovome je što je moderno društvo puno opcija. Postoje tone i tone opcija. Živimo na planeti koju nastanjuje sedam milijardi ljudi i povezani smo sa svima na internetu. Na raspolaganju nam je stotine hiljada karijera. Nebrojeno je mnogo izbora.

Biološki niste sazdana za to da shvatite koliko izbora postoji. Istorijski gledano, svi smo evoluirali u plemenima od 150 ljudi. Kada se neko pojavi, on može biti vaša jedina opcija za partnera.

Kada nešto izaberete, dugo ste zatvoreni u tome. Pokretanje biznisa može trajati deset godina. Započinjete vezu koja će trajati pet godina, ili možda više. Preselite se u drugi grad na deset do dvadeset godina. Ovo su veoma, veoma dugovečne odluke.

Veoma je, veoma važno da kažemo *da* samo kada smo prilično sigurni. Nikada nećete biti potpuno sigurni, ali ćete biti veoma sigurni.

Ako uhvatite sebe kako zbog odluke pravite tabelu sa kolonama sa dobrim i lošim stranama, „za” i „protiv”, bilansom prihoda i rashoda, zašto je to dobro ili loše... odustanite. Ako ne možete da odlučite, odgovor je ne. [10]

TRČITE UZBRDO

Jednostavna heuristika: Ako imate jednak broj razloga *za* i *protiv* teške odluke, odlučite se za bolniji put kratkoročno.

Ako imate dva relativno jednaka izbora, odlučite se za teži i bolniji put kratkoročno.

Ono što se zapravo dešava jeste da jedan od ovih puteva zahteva kratkotrajni bol. A drugi put vodi do bola u budućnosti. Vaš mozak izbegavanjem konflikta pokušava da potisne kratkoročni bol.

Po definiciji, ako su putevi ravnopravni, a jedan nosi kratkoročni bol, taj vodi do dugoročne dobiti. Uz zakon složene kamate, treba da se zaputite dugoročnom dobitku.

Vaš mozak precenjuje izbor koji uključuje kratkoročnu sreću i pokušava da izbegne onaj sa kratkoročnim bolom.

Dakle, morate da poništite to nastojanje (u pitanju je moćna nesvesna tendencija) tako što ćete navaliti na bol. Kao što znate, većina dobitaka u životu dolazi od kratkoročne patnje, tako da možete biti nagrađeni dugoročno.

Meni vežbanje nije zabavno; kratkoročno patim, osećam bol. Ali dugoročno gledano, bolje mi je jer imam mišiće i zdraviji sam.

Ako čitam knjigu i zbunim se, to je isto kao da vežbam i mišić se zamori ili počne da me boli, osim što je u ovom slučaju moj mozak preopterećen. Dugoročno, postajem pametniji jer upijam nove koncepte radeći na granici ili ivici svojih mogućnosti.

Dakle, generalno treba da se oslonite na stvari koje nose kratkoročni bol, ali dugoročni dobitak.

Koji su najefikasniji načini za izgradnju novih misaonih modela?

Čitajte mnogo – samo čitajte. [2]

Čitanje knjiga iz oblasti nauke, matematike i filozofije sat vremena dnevno verovatno će vas postaviti na viši nivo ljudskog uspeha u roku od sedam godina.

NAUČITE DA VOLITE DA ČITATE

(Konkretne preporuke za knjige, blogove i još mnogo toga nalaze se u odeljku „Navalove preporuke za čitanje“.)

Istinska ljubav prema čitanju sama po sebi je, kada se kultiviše, supermoć. Živimo u doba Aleksandrije, kada je svaka knjiga i svako znanje ikada zapisano nadohvat ruke. Sredstava za učenje ima u izobilju – manjka želje za učenjem. [3]

Čitanje je bilo moja prva ljubav.

Sećam se kuće mojih bake i dede u Indiji. Bio sam malo dete na podu koje je prelistavalo sve primerke dedinog *Reader's Digests*¹²,

¹² *Reader's Digest*, američki porodični magazin koji ima veliki broj internacionalnih izdanja. Globalni tiraž mesečnika je 10.5 miliona, što ga čini časopisom sa najvećim plaćenim tiražom na svetu. (*prim. prev.*)

koji su bili sve što je trebalo da pročita. Sada, naravno, postoji gomila informacija – svako može da čita bilo šta non-stop. Tada je to bilo mnogo ograničenije. Čitao bih stripove, knjige priča, šta god mi dođe pod ruku.

Mislim da sam oduvek voleo da čitam jer sam zapravo asocijalni introvert. Odmalena sam se izgubio u svetu reči i ideja. Imam utisak da je tako delimično zahvaljujući srećnoj okolnosti da me, kada sam bio mlad, niko nije terao da čitam određene stvari.

Mislim da među roditeljima i nastavnicima postoji tendencija da govore: „Oh, trebalo bi da pročitaš ovo, ali nemoj čitati ono.” Čitao sam mnogo onoga što bi se (po današnjim standardima) smatralo bezvrednom mentalnom hranom. [4]

Čitajte ono što volite dok ne zavolite da čitate.

Gotovo da moraš da pročitaš ono što čitaš, jer te zanima. Nije ti potreban nijedan drugi razlog. U ovom slučaju, nema misije koju treba obaviti. Samo čitajte zato što uživate u tome.

U poslednje vreme, zatičem sebe kako drugi (ili o zna koji) put iščitavam prethodno pročitane stvari koliko i čitam nove. Tvit @illacertusa kaže: „Ne želim da čitam sve. Želim samo da čitam stotinu sjajnih knjiga iznova i iznova.” Mislim da je u toj ideji sadržano mnogo toga. Zaista se više radi o pronalaženju sjajnih knjiga za vas same, jer se različite knjige obraćaju različitim ljudima. Potom ih zaista možete upiti.

Čitanje knjige nije trka – što je knjiga bolja, sporije bi je trebalo upijati.

Ne znam za vas, ali ja imam vrlo slabu pažnju. Prelistavam. Brzo čitam. Prelazim sa knjige na knjigu. Ne bih mogao da vam

prepričam konkretne odlomke ili citate iz knjiga. Na nekom dubokom nivou, upijamo ih, i oni postaju niti u tapiseriji naše psihe. Nekako budu utkani tamo.

Siguran sam da vam se desilo da uzmete knjigu i počnete da je čitate i budete u fazonu: „Ovo je prilično zanimljivo. Ovo je prilično dobro.” Doživljavate sve jači *déjà vu*. Onda na polovini knjige shvatite: „Čitao sam ovu knjigu ranije.” To je sasvim u redu. To znači da ste bili spremni da je ponovo pročitate. [4]

Ja zapravo ne čitam puno knjiga. Nabavim mnogo knjiga i prođem samo nekolicinu njih koje čine osnovu mog znanja.

Istini za volju, ja zapravo ne čitam mnogo u poređenju sa onim što ljudi misle. Verovatno čitam sat do dva dnevno. To me stavlja u prvih 0,00001%. Mislim da je to dovoljno da objasni svaki materijalni uspeh koji sam imao i koliku-toliku inteligenciju koju imam. Pravi ljudi ne čitaju sat vremena dnevno. Mislim da pravi ljudi čitaju minut dnevno, ili manje. Najvažnije je da to postane stvarna navika.

Gotovo da nije važno šta čitate. Na kraju ćete pročitati dovoljno stvari (i vaša interesovanja će vas odvesti njima) koje će vam drastično poboljšati život. Baš kao što su najbolje vežbe za vas one koje sa ushićenjem radite svakog dana, rekao bih da je u slučaju knjiga, blogova, tvitova ili bilo čega drugog – bilo čega sa idejama, informacijama i poukom – najbolje čitati one uz koje ste uzbuđeni sve vreme dok ih čitate. [4]

„Sve dok imam knjigu u šakama, ne osećam se kao da gubim vreme.”

– Čarli Manger

Svačiji mozak funkcioniše drugačije. Neki ljudi vole da prave zabeleške. Ja, zapravo, pravim zabeleške na Tviteru. Čitam, i čitam,

i čitam. Ako doživim neki fundamentalni „aha” uvid ili koncept, Twitter me primorava da ga destilujem u nekoliko karaktera. Onda nastojim da ga objavim u vidu aforizma. A onda me napadnu kojekakvi ljudi koji ističu svakakve očigledne izuzetke i reaguju besno. I na kraju pomislim: „Zašto sam to ponovo uradio?” [4]

Isticanje očiglednih izuzetaka implicira ili da meta nije pametna, ili da vi niste pametni.

Kada prvi put uzmeš knjigu u ruke, tražiš li nešto zanimljivo? Kako je čitaš? Da li je samo nasumično otvoriš i počneš? Kako izgleda tvoj proces?

Počnem od početka, ali se brzo krećem kroz knjigu. Ako nije interesantna, prelistavam unapred, preskačem ili brzo čitam. Ako mi ne privuče pažnju prvim poglavljem na smislen, pozitivan način, ili odustanem od knjige ili preskočim nekoliko poglavlja.

Ne verujem u odloženo zadovoljstvo kada već postoji beskonačan broj knjiga za čitanje. Toliko je sjajnih knjiga.

Broj završenih knjiga je metrika sujete. Što više znate, sve više knjiga ostavljate nedovršenim. Usredsredite se na nove koncepte pomoću moći predviđanja.

Obično ću preskakati. Premotaću unapred. Pokušaću da nađem deo koji mi privlači pažnju. Većina knjiga ima jednu poentu. (Ovo očigledno važi za nefikciju. Ne govorim o fikciji.) One imaju jednu poentu koja se ističe, izlože je, a onda vam nude niz primera, i primenjuju ga kako bi objasnile sve na svetu. Kada osetim da sam shvatio suštinu, nemam problem s tim da odložim knjigu. Imam mnogo onih koje bih nazvao bestselerima pseudonauke... Ljudi su u fazonu, „Hej, jesi li čitao ovu knjigu?” Uvek kažem da jesam, iako sam u stvari pročitao možda dva poglavlja. Shvatio sam suštinu.

Ako su napisali nešto da bi zaradili novac, nemojte čitati to.

Koje prakse slediš kako bi usvojio, odnosno organizovao informacije koje dobijaš iz knjiga?

Objasnite nekom drugom šta ste naučili. Podučavanje pospešuje učenje.

Nije reč o „obrazovanima” naspram „neobrazovanih”. Radi se o onima koji „vole da čitaju” i „ne vole da čitaju”.

Šta mogu da uradim u narednih šezdeset dana da bih mislio jasnije i nezavisnije?

Čitajte velikane matematike, nauke i filozofije. Zanemarite svoje savremenike i vesti. Izbegavajte plemensku identifikaciju. Postavite istinu iznad društvenog odobravanja. [11]

Učite logiku i matematiku, jer se, kada ih savladate, nećete plašiti nijedne knjige.

Nijedna knjiga u biblioteci ne bi trebalo da vas plaši. Bilo da se radi o knjizi iz matematike, fizike, elektrotehnike, sociologije ili ekonomije. Trebalo bi da možete da uzmete bilo koju knjigu sa police i pročitate je. Neke od njih će vam biti preteške. U redu je – svejedno ih pročitajte. Zatim im se vratite i pročitajte ih još jednom, a onda još jednom.

Kada čitate knjigu i zbunite se, ta konfuzija je nalik bolu koji zaradite u teretani dok vežbate. Ali umesto fizičkih mišića gradite mentalne mišiće. Naučite kako da učite i čitate knjige.

Problem sa „samo čitajte” je što ima mnogo smeća. Postoji onoliko različitih vrsta autora koliko i ljudi. Mnogi od njih će napisati mnogo smeća.

U životu imam ljude za koje smatram da su veoma načítani, a koji nisu baš pametni. To je zato što, iako su veoma načítani, čítaju pogrešne stvari pogrešnim redosledom. Počeli su da čítaju skup lažnih ili samo blago istinitih stvari, i one su formirale aksiome temelja njihovog pogleda na svet. A kada dođu nove stvari, o no-voj ideji sude na osnovu temelja koji su već izgradili. Vaš temelj je od najveće važnosti.

Budući da je većina ljudi zastrašena matematikom i ne može samostalno da je kritikuje, oni precenjaju mišljenja potkrepljena matematikom/pseudonaukom.

Kada je reč o čítanju, postarajte se da je vaš temelj veoma, veoma kvalitetan.

Najbolji način da imate visokokvalitetan temelj (možda vam se ovaj odgovor neće dopasti) jeste da se držite nauke i da se držite osnova – u tome je trik. Generalno, postoji samo nekoliko stvari koje možete pročitati, a sa kojima se ljudi ne slažu. Vrlo malo ljudi se ne slaže sa tvrdnjom da je $2+2=4$, zar ne? To je važno znanje. Matematika je čvrsta osnova.

Slično tome, teške nauke su čvrsta osnova. Mikroekonomija je čvrsta osnova. Onog časa kada počnete da lutate dalje od ovih čvrstih osnova, u nevolji ste, jer tada ne znate šta je istina, a šta laž. Fokusirao bih se koliko god mogu na čvrste temelje.

Bolje je biti zaista odličan u aritmetici i geometriji nego duboko u naprednoj matematici. Čítao bih mikroekonomiju po ceo dan: *Osnove mikroekonomije*.

Drugi način da steknete visokokvalitetan temelj je čítanje prvobitnih dela i čítanje klasika. Ako vas zanima evolucija, pročitajte Čarlsa Darvina. Ne počinjte sa Ričardom Dokinsom (iako mi-
slim da je sjajan). Pročitajte ga kasnije; prvo pročitajte Darvina.

Ako želite da naučite makroekonomiju, prvo pročitajte Adama Smita, čitajte Fon Mizesa ili čitajte Hajeka. Počnite od prvih filozofa ekonomije. Ako su vam bliske komunističke ili socijalističke ideje (kao što meni lično nisu), počnite od Karla Marksa. Ne čitajte današnju interpretaciju toga kako stvari treba da se obavljaju i kako upravljati njima kojom vas neko tovi.

Ako su vaše osnove prvobitna dela, imate dovoljno razumevanja i širine pogleda na svet da nećete zazirati ni od jedne. Od tog trenutka možete samo da učite. Ako ste mašina za stalno učenje, nikada nećete ostati bez opcija za zaradu novca. Uvek možete prirediti šta se dešava u društvu, gde leži vrednost, gde je potražnja, i možete naučiti da budete brzi. [74]

Da biste jasno razmišljali, razumejte osnove. Ako pamтите napredne koncepte, a ne umete da ih iznova izvedete po potrebi, izgubljeni ste.

Živimo u danima i dobu Tvitera i Fejsbuka. Dobijamo zalogaje jezgrovitih mudrosti, koje je zaista teško upiti. Savremenom čoveku čitanje knjiga pada toliko teško jer smo istrenirani. Trening se sastoji od dva kontradiktorna dela:

Prvo, raspon naše pažnje se srozao jer smo stalno bombardovani velikim brojem informacija. Želimo da preskočimo, rezimiramo i pređemo na najvažnije.

Tviter me je učinio lošijim čitaocem, ali mnogo boljim piscem.

S druge strane, od malih nogu nas uče i da završimo knjige koje smo započeli. Knjige su svete – kada idete u školu i dobijete zadatak da pročitate knjigu, morate je završiti. S vremenom zaboravljamo kako da čitamo knjige. Svi koje poznajem su zaglavljani u nekoj knjizi.

Siguran sam da ste trenutno zapeli na nečemu – na 332. stranici ste, ne možete dalje, ali znate da bi trebalo da dovršite knjigu. I šta uradite? Odustajete od čitanja knjiga na neko vreme.

Za mene je odustajanje od čitanja bila tragedija. Odrastao sam uz knjige, zatim sam prešao na blogove, a onda na Tviter i Fejsbuk, i shvatio sam da zapravo ništa ne učim. Samo sam unosio male zalogaje dopamina po ceo dan. Dobijao sam svoje male dopaminske šotove od 140 karaktera. Tvitovao bih, a zatim gledao ko me je retvitovao. Zabavno je i divno, ali to je igra koju sam igrao.

Shvatio sam da moram da se vratim čitanju knjiga. [6]

Znao sam da je to veoma ozbiljan problem jer je moj mozak sada bio istreniran da provodi vreme na Fejsbuku, Tviteru i drugim malim zalogajima.

Smislio sam tu jednu caku – počeo sam da tretiram knjige kao potrošne sadržaje na blogovima ili male tvitove ili postove. Nisam osećao obavezu da završim nijednu knjigu. Sada, kada mi neko pomene knjigu – ja je kupim. U svakom trenutku čitam otprilike između deset i dvadeset knjiga. Prelistavam ih.

Ako knjiga počne da bude malo dosadna, preskočiću. Ponekad počnem da čitam knjigu od sredine jer mi je neki pasus zapao za oko. Samo nastavim odatle i ne osećam nikakvu obavezu da završim knjigu. I knjige se tako vraćaju u moju sobu za čitanje. To je sjajno, jer u knjigama ima drevne mudrosti. [6]

Kada rešavate probleme: što je problem stariji, to je starije rešenje.

Ako pokušavate da naučite kako da vozite auto ili da upravljate avionom, trebalo bi da pročitate nešto novijeg datuma jer su ti problemi nastali u modernom dobu i rešenje je u modernom dobu odlično.

Ako pričamo o starim problemima, kao što su kako da očuvate telo zdravim, kako da ostanete pribrani i mirni, koji su sistemi vrednosti dobri, kako podizati porodicu i stvari poput ovih, starija rešenja su verovatno bolja.

Svaka knjiga koja je preživela dve hiljade godina filtrirana je kroz mnoge ljude. Veća je verovatnoća da će opšti principi biti tačni. Želeo sam da se vratim čitanju ovakvih knjiga. [6]

Znate onu pesmu koju ne možete da izbacite iz glave? Sve misli rade na taj način. Vodite računa o tome šta čitate.

Smireni um, dobro telo i kuća puna ljubavi.

Ove stvari se ne mogu kupiti.

Moraju se zaraditi.

DRUGI DEO

SREĆA

Tri najvažnije stvari u životu su bogatstvo, zdravlje i sreća.
Tragamo za njima tim redosledom, ali je redosled njihovog značaja obrnut.

UČENJE SREĆE

Ne shvatajte sebe tako ozbiljno. Vi ste samo majmun sa planom.

SREĆA SE UČI

Da ste me pre deset godina pitali koliko sam srećan, ne bih se osvrnuo na pitanje. Nisam želeo da pričam o tome.

Na skali od 1 do 10, odgovorio bih 2/10 ili 3/10. Možda 4/10 u najboljim danima. Ali nisam cenio to što sam srećan.

Danas sam 9/10. I da, pomaže imati novac, ali to je zapravo veoma mali deo svega. Veći dolazi od godina učenja da mi je moja sreća najvažnija stvar, i uzgajam je pomoću mnogo tehnika. [10]

Možda sreća nije nešto što nasleđujete ili čak birate, već veoma lična veština koja se može naučiti, poput fitnesa ili zdrave ishrane.

Sreća je stvar razvoja, mislim, kao i sva velika pitanja. Kada si malo dete, priđeš mami i pitaš je: „Šta se dešava kada umremo? Postoji li Deda Mraz? Postoji li Bog? Treba li da budem srećan? S kim bi trebalo da se venčam?“ Takve stvari. Nema jednostavnih odgovora jer se nijedan odgovor ne odnosi na sve. Ovakva pitanja naposletku imaju odgovore, ali imaju lične odgovore.

Odgovor koji meni odgovara za vas će biti besmislica, i obrnuto. Šta god da je sreća za mene, za vas je nešto drugo. Mislim da je veoma važno istražiti koje su ove definicije.

Za neke ljude koje poznajem, ona je stanje protoka. Za neke ljude, ona je spokoj. Za neke ljude, ona je osećaj zadovoljstva. Moja definicija se razvija. Odgovor koji bih vam dao pre godinu dana drugačiji je od onoga što vam sada kažem.

U ovom času verujem da je sreća zapravo uobičajeno stanje. Sreća je tu kada uklonite osećaj da nešto u vašem životu nedostaje.

Mi smo osudi sklone mašine za preživljavanje i replikaciju. Stalno hodamo okolo misleći: „Treba mi ovo” ili „Treba mi ono”, zarobljeni u mreži želja. Sreća je stanje u kojem ništa ne nedostaje. Kada ništa ne nedostaje, vaš um se gasi i prestaje da beži u prošlost ili budućnost da bi zažalio za nečim ili nešto planirao.

U tom odsustvu, na trenutak, imate unutrašnju tišinu. Kada imate unutrašnju tišinu, onda ste zadovoljni, i srećni ste. Slobodno se nemojte složiti sa mnom. Ponovo ističem da je za svakog drugačije.

Ljudi pogrešno veruju da je sreća samo u pozitivnim mislima i pozitivnim delima. Što sam više čitao, više sam učio, a s obzirom na moje sve veće iskustvo (jer to lično potvrđujem), svaka pozitivna misao u suštini sadrži unutar sebe negativnu misao. Ona je kontrast nečemu negativnom. Sve je dualnost i polaritet, a *Tao Te Ching* izražava to artikulisanije nego što bih ja ikada mogao. Ako kažem da sam srećan, to znači da sam u nekom trenutku bio tužan. Ako kažem da je neko privlačan, to znači da je neko drugi neprivlačan. Svaka pozitivna misao čak ima i seme negativne misli u sebi i obrnuto, zbog čega mnogo veličine u životu potiče iz patnje. Morate sagledati negativno pre nego što možete težiti pozitivnom i ceniti ga.

Za mene sreća ne leži u pozitivnim mislima. Ne radi se o negativnim mislima. Radi se o odsustvu želje, posebno o odsustvu želje za spoljašnjim stvarima. Što manje želja mogu da imam, što više mogu da prihvatim trenutno stanje stvari, to se moj um manje kreće, jer um zapravo postoji u kretanju ka budućnosti ili prošlosti. Što sam prisutniji, to ću biti srećniji i zadovoljniji. Ako se zadržim na nekom osećanju, ako kažem: „E sada sam srećan”, i želim da ostanem srećan, onda ću napustiti tu sreću. Sada se, najednom, um kreće. Pokušava da se poveže sa nečim. Pokušava da stvori trajnu situaciju iz privremene situacije.

Za mene je sreća uglavnom odsustvo patnje, želja, previše razmišljanja o budućnosti ili prošlosti, istinsko prihvatanje sadašnjeg trenutka i stvarnosti onoga što jeste i kakvo jeste. [4]

Ako ikada želite da imate mir u svom životu, morate se izmestiti s one strane dobra i zla.

Priroda nema koncept sreće ili nesreće. Priroda sledi neprekinute matematičke zakone i lanac uzroka i posledica od Velikog praska do danas. Sve je savršeno tačno onako kako jeste. Srećni smo ili nesrećni samo u našim pojedinačnim umovima, a stvari su savršene ili nesavršene zbog onoga što želimo. [4]

Svet samo reflektuje vaša sopstvena osećanja nazad ka vama. Realnost je neutralna. Realnost ne prosuđuje. Za drvo ne postoji koncept ispravnog ili pogrešnog, dobrog ili lošeg. Rođeni ste, imate čitav niz čulnih iskustava i stimulusa (svetla, boje i zvukovi), a zatim umirete. Na vama je kako ćete ih tumačiti – taj izbor je vaš.

Na to mislim kada kažem da je sreća izbor. Ako verujete da je ona izbor, možete početi da radite na tome. [77]

Ne postoje spoljašnje sile koje utiču na vaše emocije – koliko god se to činilo tako.

Uz to, počeo sam da verujem u potpunu i kompletnu beznačajnost sopstva, i mislim da tako nešto mnogo pomaže. Primera radi, ako mislite da ste najvažnija stvar u Kosmosu, onda biste morali da imate sposobnost da zakrivite ceo Kosmos po svom nahođenju. Ako ste vi najvažnija stvar u Kosmosu, kako se ne bi priklanjao vašim željama? Ako se ne priklanja vašim željama, nešto nije u redu.

Međutim, ako sebe posmatrate kao bakteriju ili amebu – ili ako na sva svoja dela gledate kao na pisanje po vodi ili gradnju dvoraca u pesku – onda nemate očekivanja o tome kakav bi život „zapravo” trebalo da bude. Život je jednostavno takav kakav jeste. Kada to prihvatite, nemate razloga da budete srećni ili nesrećni. Te stvari gotovo da nisu primenjive.

Sreća je ono što postoji kada uklonite osećaj da nešto nedostaje u vašem životu.

Ono što vam ostaje u tom neutralnom stanju nije neutralnost. Mislim da ljudi veruju da bi neutralnost značila veoma blago postojanje. Ne, posredi je egzistencija kakvu imaju mala deca. Ako pogledate malu decu, ona su, ukupno uzev, obično prilično srećna jer su zaista uronjena u okruženje i trenutak ne razmišljaju-ći o tome kako bi sve trebalo da bude s obzirom na njihove lične preferencije i želje. Mislim da je neutralno stanje zapravo stanje savršenstva. Osoba može biti veoma srećna sve dok nije previše zaokupljena sopstvenom glavom. [4]

Naši životi su treptaj svica u noći. Ovde ste sasvim kratko. Morate maksimalno iskoristiti svaki minut, što ne znači jurnjavu za nekom glupom željom celog života. To znači da je svaka sekunda koju imate na ovoj planeti veoma dragocena i da je vaša dužnost da budete srećni i da sve tumačite na najbolji mogući način. [9]

Smatramo sebe učvršćenim, a svet smatramo savitljivim, ali zapravo smo mi ti koji smo savitljivi, a svet je u velikoj meri učvršćen.

Može li ti praktikovanje meditacije pomoći da prihvatiš stvarnost?

Da. Ali neverovatno je koliko malo pomaže. [smeh] Možete biti dugogodišnji meditant, ali ako neko kaže pogrešnu stvar na pogrešan

način, ponovo ste u vlasti svog ega. Skoro kao da dižete tegove od pola kilograma, ali onda vam neko ispusti golemu šipku krcatu nanizanim tegovima na glavu.

Apsolutno je bolje nego ne raditi ništa. Ali kada dođe čas prave mentalne ili emocionalne patnje, nikad nije lako. [8] Prava sreća dolazi samo kao nuspojava mira. Najveći deo nje će doći iz prihvatanja, a ne promenom vašeg spoljašnjeg okruženja. [8]

Racionalni pojedinac može pronaći mir tako što će negovati ravnodušnost prema stvarima koje su van njegove kontrole.

Stišao sam svoj identitet.

Stišao sam brbljanje svog uma.

Ne zanimaju me stvari koje zapravo nisu važne.

Ne mešam se u politiku.

Ne družim se sa ljudima koji nisu srećni.

Zaista cenim svoje vreme na ovoj zemlji.

Čitam filozofiju.

Meditiram.

Družim se sa srećnim ljudima.

I to pali.

Polaznu osnovu vaše sreće možete usavršiti vrlo polako, ali postojano i metodično, baš kao što možete poboljšati svoju kondiciju. [10]

SREĆA JE IZBOR

Sreća, ljubav i strast... nisu stvari koje pronalazite – to su izbori koje donosite.

Sreća je izbor koji pravite i veština koju razvijate.

Um je jednako savitljiv koliko i telo. Trošimo mnogo vremena i truda u nastojanju da promenimo spoljašnji svet, druge ljude i sopstvena tela – istovremeno prihvatamo sebe onakvima kakvi smo bili programirani u mladosti.

Prihvatamo glas u svojoj glavi kao izvor cele istine. Ali sve se da iznova skovati i svaki dan je nov. Sećanje i identitet su teret iz prošlosti koji nas sprečava da živimo slobodno u sadašnjosti. [3]

SREĆA TRAŽI PRISUTNOST

Svakoga časa, dok hodate ulicama, vrlo mali procenat vašeg mozga je fokusiran na sadašnjost. Ostatak planira budućnost ili žali za prošlošću. To vas sprečava da doživite neverovatno iskustvo. Sprečava vas da vidite lepotu u svemu i budete zahvalni na tome gde ste. Možete bukvalno uništiti svoju sreću ukoliko sve svoje vreme provedete živeći u varkama budućeg. [4]

Žudimo za iskustvima koja će nas učiniti prisutnima, ali same žudnje nas odvajaju od sadašnjeg trenutka.

Jednostavno ne verujem ni u šta iz svoje prošlosti. Baš ni u šta. Nema uspomena. Nema kajanja. Nema ljudi. Nema putovanja. Ničeg. Značajan deo naše nesreće dolazi od poređenja stvari iz prošlosti sa sadašnjošću. [4]

Naslućivanje naših slabosti vuče nas u budućnost. Eliminisanje manjkavosti olakšava prisutnost.

Pročitao sam sjajnu definiciju: „Prosvetljenje je prostor između vaših misli.” To znači da prosvetljenje nije nešto što postižete nakon trideset godina sedenja na vrhu planine. Ono je nešto što možete postići iz trenutka u trenutak, i možete biti prosvetljeni do određene mere svakog dana. [5]

Šta ako je ovaj život raj koji nam je obećan, a mi ga samo traćimo?

SREĆA TRAŽI MIR

Da li su sreća i svrha međusobno povezane?

Sreća je veoma zasićena reč, nisam ni siguran šta znači. Sreća je za mene u poslednje vreme više mir nego radost. Mislim da mir i svrha ne idu zajedno.

Ako je nešto vaša unutrašnja svrha, stvar koju najviše želite da radite, onda ćete sigurno biti srećni što je radite. Ali ne mislim da će vas svrha nametnuta spolja, poput „društvo želi da uradim X”, „ja sam prvi sin prvog sina tog i tog čoveka, pa treba da uradim Y”, ili „preuzeo sam ovaj dug ili teret na sebe” usrećiti.

Mislim da mnogi od nas imaju pervazivan osećaj blage anksioznosti. Obratite li pažnju na svoj um, uvidećete da ponekad samo jurcate okolo u svom poslu i ne osećate se dobro, i primetiti da vaš um brblja li brblja o nečemu. Možda ne možete da sedite mirno... Postoji „sledećiranje” – kada sedite na jednom mestu i razmišljate o tome koje je sledeće na kojem bi trebalo da budete.

Pervazivnu aksioznost uvek stvara ta sledeća stvar, iza koje sledi sledeća, a potom sledeća, pa i ona koja sledi nakon nje.

To je najočiglednije ukoliko ikada samo sednete i pokušate da ne uradite baš ništa. Mislim upravo na ništa, mislim ne čitati knjigu,

mislim ne slušati muziku, mislim bukvalno samo sedeti i ne raditi ništa. Ne možete da uradite tako nešto, jer anksioznost uvek pokušava da vas primora da ustanete i krenete, ustanete i krenete, ustanete i krenete. Mislim da je samo važno da budete svesni da vas anksioznost čini nesrećnim. Anksioznost je samo niz zahuktalih misli.

Kako se borim protiv anksioznosti: ne pokušavam da se borim protiv nje, samo primetim da sam uznemiren zbog svih tih misli. Pokušavam da se dvoumim: „Da li bih sada radije razmišljao o ovome, ili imao svoj mir?” Jer sve dok imam svoje misli, ne mogu imati svoj mir.

Primetićete da, kada kažem „sreća”, mislim „mir”. Kada mnogi ljudi kažu „sreća”, oni misle na „radost” ili „blaženstvo”, ali ja ću se zadovoljiti sa „mirom”. [2]

Srećna osoba nije neko ko je stalno srećan.

To je neko ko bez napora tumači događaje tako da ne izgubi svoj prirodni mir.

ŽELJA

JE UGOVOR KOJI
SKLOPITE

SA SOBOM

DA NE BUDETE SREĆNI
SVE DOK NE DOBIJETE

- ONO
- ŠTO VI
- ŽELITE.

SVAKA ŽELJA JE IZABRANA NESREĆA

Mislim da je najčešća greška ljudskog roda verovanje u to da ćete biti srećni zbog nekih spoljašnjih okolnosti. Znam da ovo nije originalno. Ovo nije novo. Ovo je osnovna budistička mudrost – ne preuzimam zasluge za to. Mislim da samo prepoznajem to na fundamentalnom nivou, i ne izuzimam sebe iz toga.

Kupili smo novi auto. Sada čekam da novi auto stigne. Naravno, svake večeri sam na forumima i čitam o automobilu. Zašto? To je glupi objekat. To je glupi auto. Neće mi promeniti život značajno, ili bilo kako. Znam da mi, čim auto stigne, više neće biti stalo do njega. Stvar je u tome što sam zavisao od želje. Zavisnik sam od ideje da mi ova spoljašnja stvar donosi neku vrstu sreće i radosti, a tako nešto je čista zabluda.

Tražiti bilo šta izvan sebe je fundamentalna zabluda. Ne kažem da ne treba da radite stvari „spolja”. Apsolutno bi trebalo. Vi ste živo biće. Radite neke stvari. Vi menjate pravac entropije lokalno. Zato ste ovde.

Trebalo bi da uradite nešto. Nije predviđeno da samo ležite u pesku i ceo dan provodite u meditaciji. Trebalo bi da se samoaktualizujete. Trebalo bi da uradite ono što vam je suđeno.

Ideja da ćete nešto promeniti u spoljašnjem svetu, a da će vam to doneti mir, večnu radost i sreću koju zaslužujete, osnovna je zabluda od koje svi patimo, uključujući i mene. Iznova, iznova i iznova činimo istu grešku kada tvrdimo: „Oh, biću srećan kada dobijem tu stvar”, šta god da je ona. To je fundamentalna greška koju svi pravimo, sedam dana u nedelji, po čitav dan. [4]

Fundamentalna zabluda: postoji nešto što će me učiniti zauvek srećnim i ispunjenim.

Želja je ugovor koji sklapate sa sobom da ne budete srećni sve dok ne dobijete ono što želite. Mislim da većina nas ne shvata da stvari stoje tako. Mislim da želimo stvari po ceo dan i potom se pitamo zašto smo nesrećni. Trudim se da ostanem svestan toga, jer u tom slučaju mogu veoma pažljivo da biram svoje želje. Trudim se da u svakom trenutku nemam više od jedne velike želje u životu, a uz to je i priznajem za osovinu moje patnje. Uviđam oblast u kojoj sam izabrao da budem nesrećan. [5]

Želja je ugovor koji sklapate sa sobom da ne budete srećni sve dok ne dobijete ono što želite.

Nedavno sam naučio da je mnogo važnije da usavršite svoje želje nego da pokušate da uradite nešto što ne želite stopostotno. [1]

Kada ste mladi i zdravi, možete više. Kada radite više, zapravo se prihvatate sve većeg i većeg broja želja. Ne shvatate da to polako razara vašu sreću. Smatram da su mlađi ljudi manje srećni, ali zdraviji. Stariji ljudi su srećniji, ali manje zdravi.

Kad ste mladi, imate vremena. Imate zdravlje, a nemate novac. Kada ste u srednjim godinama, imate novca i imate zdravlje, ali nemate vremena. Kada ste stari, imate novca i imate vremena, ali nemate zdravlja. Stoga oni koji su u pohodu na trifektu¹³ nastoje da dobiju sva tri odjednom.

Kada ljudi konačno shvate da imaju dovoljno novca, već su izgubili svoje vreme i zdravlje. [8]

¹³ *Trifecta* (engl.), pobjeda u nekoliko srodnih atletskih disciplina; u prenesenom značenju, osoba koja želi više stvari istovremeno. (*prim. prev.*)

USPEH NE PRIBAVLJA SREĆU

Sreća znači biti zadovoljan onim što imaš.

Uspeh dolazi iz nezadovoljstva. Izaberite.

Konfucije kaže da imamo dva života, a da drugi počinje kada shvatimo da imamo samo jedan. Kada i kako je počeo tvoj drugi život?

To je veoma duboko pitanje. Većina onih koji su u godinama iskusili su osećaj, ili fenomen – prošli su kroz život na određeni način, a zatim došli do određene faze i morali da naprave neke prilično velike promene. Definitivno sam i sâm u tom čamcu.

U životu sam se dosta borio da ostvarim određene materijalne i društvene uspehe. Kada sam te materijalne i društvene uspehe postigao (ili se izdigao iznad tačke u kojoj oni imaju važnost), shvatio sam da ljudi oko mene koji su postigli slične uspehe i koji su bili na putu da postignu više nisu delovali tako srećno. U mom slučaju je definitivno bilo hedonističke adaptacije: vrlo bih se brzo navikao na bilo šta.

To me je dovelo do zaključka koji se može učiniti banalnim – da je sreća unutrašnja. Taj zaključak naveo me je na više rada na svom unutrašnjem sopstvu i na uviđanje da je svaki pravi uspeh unutrašnji i da nema mnogo veze sa spoljašnjim okolnostima.

Čovek ionako mora da uradi nešto spoljašnje. Biološki smo umreženi. Lako je reći: „Možeš se jednostavno isključiti.” Vaše sopstveno životno iskustvo će vas vratiti na unutrašnji put. [7]

Problem je što, kada postanete dobri u igri, posebno onoj sa velikim nagradama, nastavljate da je igrate iako je trebalo da je nadržate.

Nagon za preživljavanjem i replikacijom postavio nas je na poslovnu traku za trčanje. Hedonistička adaptacija nas drži na njoj. Trik je znati kada sići s nje i, umesto toga, igrati.

Koga smatraš uspešnim?

Većina ljudi misli da je neko uspešan kada odnese pobeđu u onoj igri koju oni sami igraju. Ako ste sportista, pomislite na vrhunskog sportistu. Ako ste u svetu biznisa, možda mislite na Ilona Maska.

Pre nekoliko godina, rekao bih da je to Stiv Džobs, jer je on bio deo pokretačke snage budući da je stvarao nešto što je promenilo živote celokupnom čovečanstvu. Mislim da je Mark Andresen uspešan, ne zbog njegovog nedavnog upuštanju u svet ulaganja rizičnog kapitala, već zbog neverovatne stvari koju je uradio sa Netscapeom. Satoši Nakamoto je uspešan jer je stvorio bitcoin, koji je neverovatan tehnološki izum koji će imati posledice u decenijama koje dolaze. Naravno, Ilon Mask, jer je promenio svačiji stav o tome šta je moguće sa modernom tehnologijom i preduzetništvom. Te stvaraoce i komercijalizatore smatram uspešnim.

Za mene su pravi pobednici oni koji u potpunosti napuste igru, koji je čak ni ne igraju, koji se izdignu iznad nje. To su ljudi koji imaju takav mentalni sklop, samokontrolu i samosvest, da im ništa ni od koga nije potrebno. Postoji nekoliko takvih ličnosti koje poznajem. Ježi Gregorek – smatrao bih ga uspešnim jer mu ne treba ništa ni od koga. On je u miru, zdrav je i na njegovo mentalno stanje ne utiče zarađuje li više ili manje novca u poređenju sa nekim do sebe.

Istorijski posmatrano, rekao bih da su legendarni Buda ili Krišnamurti, čija dela volim da čitam, uspešni u smislu da potpuno napuštaju igru. Nije im bitno da li će ostvariti pobeđu ili doživeti poraz.

Pročitao sam zapis Bleza Paskala u kojem se, u osnovi, kaže: „Sve čovekove nevolje nastaju zato što nije kadar da sedi sam sa sobom u tišini.” Ako ste kadri da samo sedite trideset minuta i da budete srećni, uspešni ste. To je veoma moćno mesto do kojeg se može doći, ali vrlo malo nas tamo stiže. [6]

O sreći mislim kao o pojavnom svojstvu mira. Ako ste mirni iznutra i spolja, to će na kraju rezultovati srećom. Ali do mira je veoma teško doći. Ironija je što većina nas pokušava da pro-nađe mir kroz rat. Kada pokrenete biznis, na neki način idete u rat. Kada sa svojim cimerima raspravljate o tome ko treba da pere sudove, idete u rat. Borite se da biste kasnije imali osećaj sigurnosti i mira.

U realnosti, mir nije garancija. Uvek struji. Uvek se menja. Treba da naučite osnovni skup veština strujanja niz život i prihvatanja istog u većini slučajeva. [8]

Od života možete dobiti skoro sve što želite, sve dok je u pitanju jedna stvar, a želite je mnogo više od bilo čega drugog.

Sledstveno mom iskustvu, najčešće je ono što želim – da budem u miru.

Mir je sreća u mirovanju, a sreća je mir u pokretu. Možete pretvoriti mir u sreću kad god želite. Ali mir je ono što želite većinu vremena. Ako ste ispunjeni mirom, sve što radite biće srećna aktivnost.

Danas mislimo da ćemo mir postići tako što ćemo rešiti sve spoljašnje probleme. Ali spoljašnjih problema ima u neograničenom broju.

Jedini način da se mir zaista postigne iznutra je odustajanje od ove ideje o problemima. [77]

ZAVIST JE NEPRIJATELJ SREĆE

Mislim da život nije tako težak. Mislim da ga mi činimo teškim. Jedna od stvari kojih pokušavam da se otarasim je izraz „trebalo bi”. Kad god vam se izraz „trebalo bi” ušunja u um, u pitanju su krivica ili društveno programiranje. Raditi nešto zato što bi tako „trebalo” u osnovi znači da zapravo ne želite da uradite to. To vas samo čini nesrećnim, zbog čega pokušavam da eliminišem što je moguće više „trebalo bi” iz svog života. [1]

Očekivanja koja u vas ubacuju društvo i drugi ljudi su neprijatelji duševnog mira.

U društvu nam se govori: „Idi i vežbaj. Izgledaj dobro.” To je kompetitivna igra više igrača. Drugi ljudi mogu da vide da li dobro obavljam posao ili ne. Govori nam se: „Idi zaradi novac. Idi kupi veliku kuću.” Još jedna spoljašnja kompetitivna igra više igrača. Treniranje sebe za bivanje srećnim je u potpunosti unutrašnja stvar. Nema spoljašnjeg progressa, nema spoljašnje validacije. Takmičite se protiv sebe – to je igra jednog igrača.

Mi smo poput pčela ili mrava. Takva smo društvena bića, eksterno programirana i vođena. Više ne znamo kako da igramo i pobeđujemo u igrama jednog igrača. Takmičimo se isključivo u igrama više igrača.

Život je zapravo igra jednog igrača. Rođeni ste sami. Umrećete sami. Sve vaše interpretacije stoje same za sebe.

Sva vaša sećanja stoje sama za sebe. Nakon tri generacije, više vas nema i nikoga nije briga. Pre nego što ste došli na ovaj svet, nikoga nije bilo briga. Sve je igra jednog igrača.

Možda je jedan od razloga za to što je u jogi i meditaciji teško istrajati to što nemaju spoljašnju vrednost. One su u potpunosti igre jednog igrača.

Bafet ima odličan primer: pita želimo li da budemo najbolji ljubavnik na svetu koji slovi za najgoreg, ili najgori ljubavnik na svetu koji slovi za najboljeg. [parafrazirano] Referiše na interni ili eksterni zapis postignuća.

Potpuno tačno. Svi pravi rezultati su unutrašnji.

Bilo mi je veoma teško da prevladam ljubomoru. Kada sam bio mlad, bio sam mnogo ljubomoran. Malo-pomalo, naučio sam da je se otarasim. Još uvek iskrsava s vremena na vreme. Ta emocija je otrovna jer, na kraju dana, niste ništa bolji s njom. Nesrećniji ste, a osoba na koju ste ljubomorni je i dalje uspešna ili zgodna ili šta god da jeste.

Jednog dana sam shvatio da ne mogu da biram samo male aspekte života ljudi na koje sam ljubomoran. Ne bih mogao da kažem da želim njegovo telo, želim njen novac, želim njegovu ličnost. Morate biti ta osoba. Želite li da zapravo budete ta osoba sa svim njenim reakcijama, željama, porodicom, nivoom sreće, pogledom na život, slikom o sebi? Ako niste voljni da to bude kupoprodaja na veliko, stopostotna i 24/7 zamena sa onim ko ta osoba jeste, onda nema smisla biti ljubomoran.

Kada sam došao do te spoznaje, ljubomore je nestalo jer ne želim da budem niko drugi. Savršeno sam srećan što sam onaj koji jesam. Inače, čak i to je pod mojom kontrolom. Da budem srećan što sam onaj koji jesam. Samo ne postoje društvene nagrade za to. [4]

SREĆA SE GRADI NAVIKAMA

Otkriće koje me je najviše iznenadilo u poslednjih pet godina je da su mir i sreća veštine. Nisu stvari sa kojima ste rođeni. Da, postoji genetski raspon. I mnogo proističe iz uslovljavanja iz vašeg okruženja, ali se možete raz-usloviti i iznova usloviti sebe.

S vremenom možete povećati svoju sreću, a početna tačka je uverenje da možete to učiniti.

To je veština. Kao što su veštine i ishrana, dijeta, vežbanje, zarađivanje novca, upoznavanje devojaka i momaka; negovanje dobrih odnosa je veština, čak je i ljubav veština. Početna tačka je shvatanje da su to veštine koje možete naučiti. Kada izložite svoju nameru i fokusirate se na nju, svet može postati bolje mesto.

Kada radite, okružite se uspešnijima od sebe.

Kada igrate igru, okružite se srećnijima od sebe.

Koja vrsta veštine je sreća?

Sve je stvar pokušaja i greške. Vi samo ustanovite šta radi posao. Možete pokušati sedeću meditaciju. Da li je uradila ono što treba? Da li je u pitanju bila tantrička meditacija ili vipasana meditacija? Da li je to bilo desetodnevno povlačenje ili je dvadeset minuta bilo dovoljno?

Dobro. Nijedna od njih nije upalila. Ali šta ako probam jogu? Šta ako odem na kajting? Šta ako odem na automobilske trke? Šta je sa kuvanjem? Uvodi li me ono u stanje zena? Bukvalno morate isprobati sve ove stvari dok ne pronađete nešto što vam odgovara.

Kada su u pitanju lekovi za um, placebo efekat je 100% efikasan. Kada je posredi vaš um, treba da budete pozitivno nastrojeni, a ne nepoverljivi. Ako je ovo u potpunosti pounutarnjeno, trebalo bi da imate pozitivan način razmišljanja.

Primera radi, čitao sam *Moć sadašnjeg trenutka* Ekarta Tola, koji je, za ljude koji nisu religiozni, fantastičan uvod u prisutnost. On vam pokazuje da je najvažnija stvar da budete prisutni i pojašnjava to iznova i iznova, sve dok vam ne postane jasno.

Pisao je o jednoj vežbi telesne energije. Legnete i osećate kako se energija kreće oko vašeg tela. U tom trenutku, stari ja bi spustio knjigu i rekao: „Pa to je sr***e.” Ali novi ja je rekao: „Pa, ako verujem u to, možda će uspeti.” Upustio sam se u to sa pozitivnim razmišljanjem. Legao sam i probao meditaciju. Znae šta? Bilo je stvarno dobro.

Kako se gradi veština sreće?

Dobre navike možete izgraditi. Ako ne pijete alkohol, vaše raspoloženje će biti stabilnije. Ako ne jedete šećer, vaše raspoloženje će biti stabilnije. Ako ne idete na Fejsbuk, Snepčet ili Tviter, vaše raspoloženje će biti stabilnije. Igranje video-igara će vas kratkoročno učiniti srećnijim – nekada sam bio strastveni igrač – ali na duge staze, moglo bi vam uništiti sreću. Hrani vas dopaminom i uskraćuje vam ga na male nekontrolisane načine. Kofein je još jedan primer zamene dugoročnog kratkoročnim.

U suštini, morate proći kroz život zamenjujući svoje nepromišljene loše navike dobrima, obavezujući se da ćete biti srećnija osoba. Na kraju krajeva, vi ste kombinacija svojih navika i ljudi sa kojima provodite najviše vremena.

Kada smo mali, imamo vrlo malo navika. S vremenom učimo stvari koje ne bi trebalo da radimo. Postajemo samosvesni. Počinjemo da formiramo navike i rutinu.

Mnoge razlike između ljudi koji postaju srećniji kako stare i ljudi kod kojih to nije slučaj mogu se objasniti navikama koje su razvili. Da li su posredi navike koje će uvećati vašu dugoročnu, a ne vašu kratkoročnu sreću? Da li se okružujete ljudima koji su generalno pozitivni i optimistični? Da li su posredi nezahtevni odnosi? Da li im se divite i poštujete ih ne zavideći im?

Postoji „teorija pet šimpanzi”, tvrdnja da se ponašanje šimpanze može predvideti prema pet šimpanzi s kojima se najviše druži. Mislim da se to odnosi i na ljude. Možda je politički nekorektno reći da treba da birate prijatelje veoma mudro. Ali ne bi trebalo da ih birate nasumično, na osnovu toga pored koga živite ili sa kim radite. Ljudi koji su najsrećniji i najoptimističniji biraju pravih pet šimpanzi. [8]

Prvo pravilo rešavanja konflikta je: Ne družite se sa ljudima koji su stalno u konfliktu. Ne zanima me ništa neodrživo ili čak teško za održavanje, uključujući teške odnose. [5]

Ako ne možete da zamislite sebe kako radite sa nekim doživotno, nemojte raditi s njim ni jedan dan.

Imam prijatelja, Persijanca po imenu Behzad. On jednostavno voli život, i nema vremena za one koji nisu srećni.

Ako pitate Behzada koja je njegova tajna, samo će podići pogled i reći: „Prestani da pitaš zašto i počni da govoriš 'vau.'” Svet je tako neverovatno mesto. Ljudi smo i navikli smo da sve uzimamo zdravo za gotovo. Kao što ti i ja trenutno činimo. Sedimo u zatvorenom prostoru, nosimo odeću, dobro smo uhranjeni i komuniciramo kroz prostor i vreme. Trebalo bi da budemo dva majmuna koji sada sede u džungli i gledaju sunce kako zalazi, pitajući se gde će spavati.

Kada nešto dobijemo, pretpostavljamo da svet nama tako nešto duguje. Ako ste prisutni, shvatićete koliko darova i koliko obilja ima oko nas u svakom trenutku. To je sve što zaista treba da uradite. Sada sam ovde i sve te neverovatne stvari su mi na raspolaganju. [8]

Najvažniji trik za bivanje srećnim je da shvatite da je sreća veština koju razvijate i izbor koji pravite. Vi birate da budete srećni,

a onda radite na tome. To je isto kao dobijanje mišića. To je isto kao gubitak težine. To je kao da uspete u svom poslu. To je isto kao učenje računice.

Vi odlučujete da vam je to važno. Vi nečemu dajete prioritet iznad svega. Pročitali ste sve o toj temi. [7]

NAVIKE SREĆE

Služim se nizom trikova da bih pokušao da budem srećniji u ovom trenutku. U početku su bili glupi i teški i zahtevali su mnogo pažnje, ali sada su neki od njih postali moja druga priroda. Radeći ih s posvećenošću vernika, uspeo sam prilično da povećam nivo sreće.

Onaj koji je očigledan je meditacija – meditacija uvida. Radim na određenoj svrsi, a to je da pokušam da razumem kako funkcioniše moj um. [7]

Samo biti veoma svestan u svakom trenutku. Ako uhvatim sebe kako osuđujem nekoga, mogu se zaustaviti i reći: „Koja je pozitivna interpretacija ovoga?” Nekada sam se nervirao zbog stvari. Sada uvek tražim njihovu pozitivnu stranu. Nekada je bio potreban racionalan napor. Nekada mi je trebalo nekoliko sekundi da dođem do pozitivne. Sada to mogu da uradim za sekund. [7]

Pokušavam da upijem više sunčeve svetlosti. Podignem pogled i osmehnem se. [7]

Svaki put kada uhvatite sebe kako nešto želite, recite: „Zar je to toliko važno da ću biti nesrećan ako ovo ne prođe kako treba?” U slučaju velike većine stvari, shvatićete da to jednostavno nije istina. [7]

Mislim da me je odustajanje od kofeina učinilo srećnijim. Čini me stabilnijom osobom. [7]

Mislim da me je svakodnevno vežbanje učinilo srećnijim. Ako imate mir tela, lakše je imati duševni mir. [7]

Što više sudite, više se odvajate. Na trenutak ćete se osećati dobro, jer ćete se osećati dobro povodom sebe misleći da ste bolji od nekoga. Kasnije ćete se osećati usamljeno. Zatim, svuda ćete videti negativnost. Svet samo odražava vaša sopstvena osećanja prema vama samima. [77]

Recite prijateljima da ste srećna osoba. Tada ćete biti primorani da se povinujete tome. Imaćete predrasudu potvrđivanja. Moraćete da se uzdignete do sreće. Vaši prijatelji će očekivati da budete srećna osoba. [5]

Povratite vreme i sreću tako što ćete svesti upotrebu ove tri aplikacije za pametne telefone na najmanju moguću meru: telefon, kalendar i budilnik. [11]

Što više tajni imate, manje ćete biti srećni. [11]

Osećate se beznadežno? Pribegnite meditaciji, muzici i vežbanju da biste resetovali svoje raspoloženje. Zatim obavežite emocionalnu energiju nečem drugom ostatak dana. [11]

Hedonistička adaptacija je moćnija kada je reč o stvarima koje je stvorio čovek (automobile, kuće, odeću, novac) nego prirodnim stvarima (hrana, seks, vežbanje). [11]

Sve aktivnosti na ekranu povezane su sa manje sreće, sve aktivnosti koje se ne obavljaju na ekranu povezane su sa većom srećom – bez izuzetaka. [11]

Lični pokazatelj: koliko jednog dana je provedeno tako što se radilo zbog obaveze, a ne zbog interesovanja? [11]

Zadatak vesti je da vas uznemire i naljute. Ali njihova osnovna naučna, ekonomska, obrazovna i konfliktna usmerenja su pozitivna. Ostanite optimista. [11]

Politika, akademija i društveni status su igre sa nultom sumom. Igre sa pozitivnom sumom stvaraju pozitivne ljude. [11]

Povećajte serotonin u mozgu bez lekova: sunčevom svetlošću, vežbanjem, pozitivnim razmišljanjem i triptofanom¹⁴. [11]

MENJANJE NAVIKA:

Izaberite jednu stvar. Negujte želju. Vizualizujte je.

Isplanirajte održivi put.

Ustanovite potrebe, izazove i zamene.

Recite to prijateljima.

Pedantno pratite.

Samodisciplina je most do nove slike o sebi.

Utvrđite se¹⁵ u novoj slici o sebi. Ona je ono ko ste – sada. [11]

¹⁴ Esencijalna aminokiselina (koja ne može da se sintetizuje u organizmu već je potrebno da se unese hranom). Njegova glavna uloga je izgradnja proteina. Osim toga, izgrađuje serotonin i melatonin. (*prim. prev.*)

¹⁵ *To bake in* (engl.), izraz koji u poslovnom kontekstu označava nešto što je sadržano u nečem drugom i od njega je neodvojivo. Primera radi, developeri bi mogli reći kako su „utvrdili sistem za praćenje i lokaciju u novu aplikaciju”. (*prim. prev.*)

Prvo znate. Onda, razumete. Potom možete to objasniti. A onda možete to osetiti. Konačno, vi jeste to.

PRONAĐITE SREĆU U PRIHVATANJU

U bilo kojoj životnoj situaciji, uvek imate tri izbora: možete je promeniti, možete je prihvatiti ili je možete pustiti.

Ako želite da je promenite, onda je to želja. Ovo će vam prouzrokovati patnju sve dok je uspešno ne promenite. Zato nemojte birati previše njih. Izaberite jednu veliku želju u životu u bilo kom trenutku da biste sebi dali svrhu i motivaciju.

Zašto ne dve?

Bićete ometeni.

Čak i jedna je dovoljno teška. Biti u miru proističe iz uma čistog od misli. A mnogo jasnoće dolazi od toga što ste u sadašnjem trenutku. Veoma je teško biti u sadašnjem trenutku ako razmišljate: „Moram ovo da uradim. Hoću to. Ovo mora da se promeni.” [8]

Uvek imate tri opcije: nešto možete promeniti, prihvatiti ili pustiti. Ono što nije dobra opcija jeste da sedite i poželite da promenite nešto, ali ga ne menjate, da želite da možete da ga pustite, ali ga ne puštate i ne prihvatate. Ta borba ili averzija je odgovorna za većinu naše nesreće. Fraza koju verovatno najviše koristim sam sa sobom sastoji se od samo jedne reči: „Prihvatiti.” [5]

Kako prihvatanje izgleda za tebe?

Sve je u redu, bez obzira na ishod. Treba da bude uravnoteženo i usredsređeno. Znači izmaći se i sagledati veličanstvenu šemu stvari.

Ne dobijamo uvek ono što želimo, ali ponekad je ono što se dešava najbolje. Što pre to prihvatite kao realnost, pre ćete se tome prilagoditi.

Postizanje prihvatanja je veoma teško. Isprobao sam nekoliko caka, ali ne bih rekao da su potpuno uspešne.

Jedna caka je povlačenje i posmatranje prethodnih patnji koje sam imao tokom života. Zapisujem ih. „Šta se desilo poslednji put kada ste raskinuli s nekim, poslednji put kada ste doživeli poslovni neuspeh, poslednji put kada ste imali zdravstveni problem?“ Mogu da pratim rast i napredak koji se dogodio usled toga godinama kasnije.

Imam još jednu caku koju koristim za manje smetnje. Kada se dogode, deo mene će odmah reagovati negativno. Ali naučio sam da se u mislima zapitam: „Šta je pozitivno u ovoj situaciji?“

„U redu, zakasniću na sastanak. Ali kakvu mi to korist pruža? Moći ću da se opustim i na trenutak posmatram ptice. Takođe ću provesti manje vremena na tom dosadnom sastanku.“ Skoro uvek postoji nešto pozitivno.

Čak i ako ne možete da se setite nečeg pozitivnog, možete reći: „Pa, Kosmos će me sada nečemu naučiti. Sada mogu da slušam i učim.“

Daću vam najjednostavniji primer: bio sam na jednom događaju i nakon toga je neko preplavio moj inboks gomilom fotografija koje je napravio.

Javilo se neposredno, sićušno prosuđivanje koje je glasilo: „Hajde sad, zar nisi jednostavno mogao izabrati nekoliko najboljih? Ko još šalje stotinu fotografija?“ Ali onda sam se odmah zapitao: „Šta

je pozitivno?” Pozitivno je to što mogu da izaberem svojih pet omiljenih fotografija. Mogu da upotrebim svoje prosuđivanje.

Služeći se ovom cakom u dovoljnoj meri tokom prošle godine, uspeo sam da sa nekoliko sekundi, koliko bih razmišljao o odgovoru, dođem do toga da ga moj mozak sada osmišljava skoro momentalno. To je navika koju možete da naučite da radite. [8]

Kako da naučimo da prihvatamo stvari koje ne možemo promeniti?

U osnovi, to se svodi na jednu veliku caku: prihvatanje smrti.

Smrt je najvažnija stvar koja će vam se ikada desiti. Kada pogledate u svoju smrt i priznate je, umesto da bežite od nje, ona će vašem životu doneti veliko značenje. Veliki deo života provodimo pokušavajući da izbegnemo smrt. Toliko toga za šta se borimo može se klasifikovati kao potraga za besmrtnošću.

Ako ste religiozni i verujete da postoji zagrobni život, onda ste zbrinuti. Ako niste religiozni, možda ćete imati decu. Ako ste umetnik, slikar ili preduzetnik, želećete da iza sebe ostavite zaveštanje.

Evo izuzetno korisne informacije: Ne postoji zaostavština. Ne postoji ništa što se može ostaviti. Svi ćemo otići. Naša deca će nestati. Naši radovi će se pretvoriti u prah. Naše civilizacije će se pretvoriti u prah. Naša planeta će se pretvoriti u prah. Naš solarni sistem će se pretvoriti u prah. U velikoj šemi stvari, Kosmos postoji već deset milijardi godina. Trajaće još deset milijardi godina.

Vaš život je treptaj svica u noći. Ovde smo tako kratko. Ako u potpunosti priznate uzaludnost onoga što radite, onda to, mislim, može doneti veliku sreću i mir, jer shvatate da je ovo igra. Ali ovo

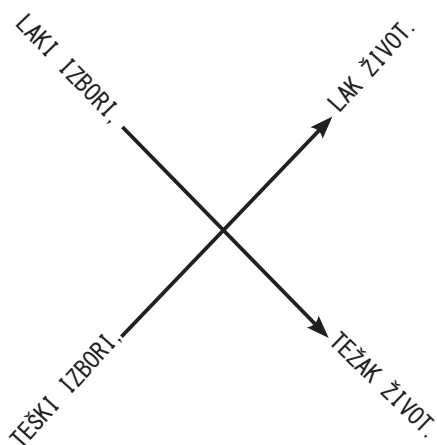
je zabavna igra. Važno je samo da doživljavate svoju stvarnost dok napredujete kroz život. Zašto to ne protumačiti na najpozitivniji mogući način?

U svakom trenutku tokom kojeg se dobro ne zabavljate, tokom kojeg niste baš srećni, nikome ne činite uslugu. Nije da im zbog vaše nesreće na neki način postaje bolje. Sve što radite jeste da gubite neverovatno kratko i dragoceno vreme koje imate na ovoj Zemlji. Veoma je važno držati smrt u prvom planu i ne poricati je.

Kad god sam upušten u bitke sa svojim egom, samo pomislim na čitave civilizacije koje su došle i nestale. Uzmimo primer Sumeraca. Siguran sam da su bili važni ljudi i da su uradili velike stvari, ali samo napred, navedite mi jednog Sumerca. Navedite mi bilo šta zanimljivo ili važno što su Sumerci uradili, a da je bilo trajno. Ništa.

Dakle, kroz deset ili sto hiljada godina od sada, ljudi će možda reći: „A da, Amerikanci. Čuo sam za Amerikance.” [8]

Jednog dana ćete umreti i ništa od ovoga neće biti važno. Zato uživajte. Uradite nešto pozitivno. Projektujte malo ljubavi. Usrećite nekoga. Nasmejte se malo. Cenite trenutak. I radite svoj posao. [8]

SPASAVANJE SEBE

Doktori vas neće učiniti zdravim.
Nutricionisti vas neće učiniti mršavim.
Nastavnici vas neće učiniti pametnim.
Gurui vas neće učiniti smirenim.
Mentori vas neće učiniti bogatim.
Treneri neće učiniti da budete fit.

Na kraju, morate preuzeti odgovornost.

Spasite sami sebe.

BIRANJE DA BUDETE SVOJI

Mnogo od onoga što se dešava danas sastoji se od onoga što mnogi od vas trenutno rade – okrivljujete sebe, škrabate beleške i govorite: „Moram da uradim ovo, moram da uradim ono, i moram da...” Ne, vi ne morate ništa da radite.

Treba da radite samo ono što želite da radite. Ako prestanete da pokušavate da shvatite kako da radite stvari na način na koji drugi ljudi žele da ih radite, možete osluškovati majušni glas u vašoj glavi koji želi da uradi stvari na određeni način. Onda ćete biti svoji.

Nikada nisam sreo svog najvećeg mentora. Mnogo sam želeo da budem kao on. Ali njegova poruka je bila suprotna: Budi svoj, strasno intenzivno.

Niko na svetu vas neće pobediti u onome što jeste. Nikada nećete biti tako dobri u onome što sam ja. Nikada neću biti tako dobar u onome što ste vi. Naravno, slušajte i upijajte, ali ne pokušavajte da oponašate. To je budalasti zadatak. Za razliku od toga, svaka osoba je jedinstveno kvalifikovana za nešto. Ima neko konkretno znanje, sposobnost i želju koju niko drugi na svetu nema, čisto kao posledicu kombinatorike ljudske DNK i razvoja.

Kombinatorika ljudske DNK i iskustva je zapanjujuća. Nikada nećete sresti dve osobe koje mogu biti zamena jedna drugoj.

Vaš cilj u životu jeste da pronađete ljude, posao, projekat ili veštinu koji su vam najpotrebniji. U svetu postoji nešto samo za vas. Ne treba da sastavljate kontrolne liste i okvire za odlučivanje zasnovane na onome što drugi ljudi rade. Vi nikada nećete biti oni. Nikada nećete biti dobri u tome da budete neko drugi. [4]

Da biste dali originalni doprinos, morate biti iracionalno opsednuti nečim.

BIRANJE DA SE POSTARATE ZA SEBE

Moj prioritet broj jedan u životu, iznad moje sreće, iznad porodice, iznad mog posla, jeste moje zdravlje. Počinje od mog fizičkog zdravlja. Drugo, to je moje mentalno zdravlje. Treće, to je moje duhovno zdravlje. Zatim, to je zdravlje moje porodice. Zatim, to je dobrobit moje porodice. Posle toga, mogu da izađem i radim šta god da treba da radim sa ostatkom sveta. [4]

Dovoljan je zdravstveni problem da bismo do kraja života promenili ploču.

Šta je sa savremenim svetom, koji nas udaljava od načina na koji ljudska bića treba da žive?

Ima mnogo, mnogo načina.

Jedan broj njih tiče se fizičke strane stvari. Imamo dijete za koje nismo evoluirali, pa ih ne možemo upražnjavati. Ispravna ishrana bi verovatno trebalo da izgleda bliže paleo dijeti – uglavnom povrće, uz male količine mesa i bobica.

Što se tiče vežbanja, verovatno treba da se igramo umesto da trčimo na traci za trčanje. Verovatno smo evoluirali da koristimo svih pet čula podjednako namesto favorizovanja vizuelnog korteksa. U savremenom društvu, skoro svi naši inputi i komunikacija su vizuelni. Nismo predodređeni za to da hodamo u cipelama. Mnogo problema sa leđima i stopalima potiče od cipela. Nismo predodređeni za to da nas odeća stalno greje. Predviđeno je da se malo izložimo i hladnoći. Pokreće naš imunološki sistem.

Nismo evoluirali da živimo u savršeno sterilnom i čistom okruženju. Tako nešto dovodi do alergija i neistreniranog imunološkog sistema. To je poznato kao hipoteza o higijeni. Evoluirali smo da živimo u mnogo manjim plemenima i da imamo više porodice

oko sebe. Delimično sam odrastao u Indiji, a u Indiji se svi bave vama. Tu je rođak, tetka, ujak koji ti je pred nosom, zbog čega je teško biti depresivan, jer nikad nisi sam. (Ne mislim na ljude sa depresijom nastalom usled poremećaja hemijske ravnoteže u mozgu. Više govorim o egzistencijalnoj anksioznosti i malaksalosti koja prati tinejdžere.) Ali, s druge strane, nemate privatnost, tako da ne možete biti slobodni. Nešto dobiješ, a nešto izgubiš.

Nismo predodređeni za to da proveravamo svoj telefon svakih pet minuta. Stalne promene raspoloženja zbog dobijanja „lajkova“, a odmah potom i ljutitog komentara, pretvaraju nas u anksiozna stvorenja. Evoluirali smo zbog oskudice, ali živimo u izobilju. Na delu je stalna borba za to da kažete *ne* kada vaši geni uvek žele da kažu *da*. *Da* šećeru. *Da* ostanku u ovoj vezi. *Da* alkoholu. *Da* drogi. *Da, da, da*. Naša tela ne znaju kako da kažu *ne*. [8]

Kada su svi bolesni, mi to više ne smatramo bolešću.

DIJETA

Mimo matematike, fizike i hemije, nema mnogo „ustaljenih nauka“¹⁶. Još uvek se raspravljamo oko toga koja je ishrana optimalna.

Imaš li mišljenje o ketogenoj dijeti?

Čini mi se da je zaista teško pridržavati je se. Ima smisla da mozak i telo imaju rezervni mehanizam. Primera radi, tokom ledenog doba, ljudi su evoluirali bez mnogo dostupnih biljaka.

¹⁶ *Settled science* (engl.), neformalni termin novijeg datuma koji se odnosi na nauke koje navodno ne zahtevaju filozofsku sigurnost, već su zasnovane na saglasnosti zajednice istraživača i praktičnoj pouzdanosti – centralnim vrednostima naučnog metoda Čarlsa Sandersa Persa, „oca pragmatizma“ (prim. prev.)

U isto vreme, jedemo biljke hiljadama godina... Mislim da biljke nisu loše za vas, ali nešto što je bliže paleo ishrani je verovatno ispravno.

Mislim da je interakcija između šećera i masti zaista zanimljiva. Masnoća je ono što nas čini sitim. Masna hrana čini da se osećamo sito. Najlakši način da se osećate sito je da pređete na ketogenu dijetu, tokom koje stalno jedete tone slanine, i osećate skoro gadljivost i više ne želite da vidite masno.

Šećer vas čini gladnim. Šećer vašem telu poručuje: „U okruženju postoji neverovatan resurs za koji nismo evoluirali”, zbog čega hrlite po šećer. Problem je što efekat šećera dominira nad efektom masti. Ako jedete masni obrok i ubacite malo šećera, šećer će izazvati glad, dok će mast isporučiti kalorije, a vi ćete se samo prejedati. Zato su svi deserti velike kombinacije masti i ugljenih hidrata.

U prirodi je veoma retko naći ugljene hidrate i masti zajedno. U prirodi ugljene hidrate i masti zajedno nalazim u kokosima, u mangu, možda u bananama, dakle, u tropskom voću. Kombinacija šećera i masti je zaista smrtonosna. Morate se paziti nje u svojoj ishrani.

Nisam stručnjak, a problem je što su dijeta i ishrana poput politike: svi misle da su stručnjaci. Njihov identitet je uronjen u ovo pitanje jer je ono što su jeli ili ono što misle da bi trebalo da jedu očigledno tačan izbor. Niko nije lišen malo religioznog zanosa kada je o ovome reč, zbog čega je ovo zaista teška tema za razgovor. Reći ću samo da, generalno, svaka razumna dijeta podrazumeva izbegavanje kombinovanja šećera i masti. [2]

Dijetarne masti izazivaju sitost. Šećer u ishrani izaziva glad. Prevladava efekat šećera. Kontrolišite svoj apetit u skladu s tim.

Većina fit i zdravih ljudi se mnogo više fokusira na to šta jedu nego koliko jedu. Kontrola kvaliteta je lakša od (i vodi do) kontrole kvantiteta. [11]

Ironično, post (na bazi malo ugljenih hidrata/paleo bazi) je lakši od kontrole porcija. Čim telo otkrije hranu, ona nadjačava mozak. [11]

Pitam se kako vonder bred¹⁷ mesecima može da ostane mekan na sobnoj temperaturi. Ako ga bakterije ne jedu, zar bi vi trebalo? [11]

Prošlo je pet hiljada godina, a mi se još uvek raspravljamo oko toga da li je meso otrovno, ili su otrovne biljke. Odbacite ekstremiste i svaku hranu izmišljenu u poslednjih nekoliko stotina godina. [11]

Kada je reč o medicini i ishrani, oduzimajte pre nego što saberete. [11]

Moj trener mi šalje fotografije svojih obroka, što me podseća na to da smo svi zavisnici od ukusa. [11]

Najjednostavnija dijeta na svetu: što je više hrana obrađena, manje treba da se konzumira.

VEŽBANJE

Što je vežbanje teže, to je lakši dan.

Za koju naviku bi rekao da najpozitivnije utiče na tvoj život?

Svakodnevne jutarnje vežbe. One su potpuno promenile sve. Zbog njih se osećam zdravije, mlađe. Naterale su me da ne izlazim do kasno. Proistekle su iz jedne jednostavne stvari koju svi

¹⁷ *Wonder Bread*, američki brend rezanog hleba. (*prim. prev.*)

govore, a koja glasi: „Nemam vremena.” U suštini, kad god ljudima predložite bilo koju takozvanu dobru naviku, oni će imati izgovor za sebe. Obično je najčešći „Nemam vremena”. „Nemam vremena” je samo još jedan način da se kaže „To nije prioritet”. Zaista treba samo da kažete da li je nešto prioritet ili ne. Ako vam je nešto na prvom mestu, onda ćete to uraditi. To je način na koji život funkcioniše. Ako imate nejasnu hrpu od deset ili petnaest različitih prioriteta, na kraju nećete postići ništa.

Odlučio sam da mi prioritet broj jedan u životu, iznad moje sreće, iznad porodice, iznad posla, bude moje zdravlje. Počev od mog fizičkog zdravlja. [4] Pošto je moje fizičko zdravlje postalo moj prioritet broj jedan, nikada ne bih mogao da kažem da nemam vremena. Ujutru vežbam, i traje koliko god treba da traje. Ne počinjem dan dok ne vežbam. Nije me briga da li svet implo-dira i topi se, sve može da sačeka još pola sata, dok ne završim sa vežbanjem.

Tako je gotovo svakog dana. Bude nekoliko dana kada moram da napravim pauzu jer putujem, ili sam povređen ili bolestan ili tako nešto. Mogu na prste jedne ruke prebrojati pauze koje pravim svake godine. [4]

Mesec dana doslednog upražnjavanja joge, i osećam se 10 godina mlađe.
Ostati fleksibilan znači ostati mlad.

Nije važno kako ste stekli naviku. Radite nešto svaki dan. Gotovo da nije važno šta radite. Ljudi koji se opsesivno pitaju da li da rade trening sa tegovima, ili da igraju tenis, rade pilates, visoko-intenzivni intervalni trening, prate *Srećno telo*¹⁸ ili bilo šta drugo – maše poentu. Najvažnije je raditi nešto svaki dan. Nije važno

¹⁸ Skup metoda iz knjige *The Happy Body: The Simple Science of Nutrition, Exercise, and Relaxation* čiji su autori Navalov trener Ježi Gregorek i njegova supruga. (prim. prev.)

šta. Najbolji trening za vas je onaj zbog koga ste svakog dana dovoljno uzbuđeni. [4]

Sastanci pešice:

- Mozak radi bolje
- Vežbanje i sunčeva svetlost
- Kraći, uz manje za sastanak beznačajnih primedbi
- Više dijaloga, manje monologa
- Nema skretanja s teme
- Lako ćete ih završiti tako što ćete se vratiti nazad

Kao i sa svim stvarima u životu, ako ste spremni na kratkoročnu žrtvu, imaćete dugoročnu korist. Moj trener (Ježi Gregorek) je zaista mudar, briljantan tip. Uvek kaže: „Laki izbori, težak život. Teški izbori, lak život.”

U suštini, ako sada donesete teške odluke o tome šta ćete jesti, ne jedete nezdravu hranu koju želite, i pravite težak izbor koji se tiče vežbanja, vaš život će dugoročno biti lak. Nećete biti bolesni. Nećete biti lošeg zdravlja. Isto važi i za vrednosti. Isto važi i za štednju za crne dane. Isto važi i za način na koji pristupate svojim odnosima. **Ako sada donesete lake odluke, vaš život će biti mnogo teži.** [4]

MEDITACIJA

JE

ISPREKIDANI

POST

ZA UM.

MEDITACIJA + MENTALNA SNAGA

Emocija je naša evoluirana biologija koja predviđa budući uticaj trenutnog događaja. U savremenim okolnostima, obično je preувелиčана ili pogrešna.

Zašto je meditacija tako moćna?

Vaš dah je jedno od retkih mesta gde se vaš autonomni nervni sistem susreće sa vašim voljnim nervnim sistemom. To nije stvar volje, ali ga možete i kontrolisati.

Mislim da mnoge meditativne prakse stavljaju naglasak na dah jer je on kapija ka vašem autonomnom nervnom sistemu. U medicinskoj i duhovnoj literaturi postoji mnogo, mnogo slučajeva ljudi koji kontrolišu svoja tela na nivoima koji bi trebalo da budu autonomni.

Vaš um je veoma moćna stvar. Šta je toliko neobično u tome što vaš prednji mozak šalje signale vašem zadnjem mozgu, a vaš zadnji mozak usmerava resurse ka celom telu?

Možete to učiniti tako što ćete samo disati. Opušteno disanje govori vašem telu da ste bezbedni. Uz to, vašem prednjem mozgu nije potrebno toliko resursa kao obično. Sada se dodatna energija može poslati u vaš zadnji mozak i ti resursi mogu biti preusmereni na ostatak vašeg tela.

Ne kažem da možete da pobedite bilo koju bolest koju biste mogli imati samo zato što ste aktivirali zadnji mozak. Ali većinu energije koja je inače potrebna za brigu o spoljašnjem okruženju posvećujete imunološkom sistemu.

Toplo preporučujem da poslušate podcast Tima Ferisa sa Vimom Hofom. On je hodajuće čudo. Vimov nadimak je Ledeni čovek. On drži svetski rekord u najdužem vremenu provedenom u

ledenoj kupki i plivanju u ledenoj vodi. Bio sam veoma inspirisan njime, ne samo zato što je sposoban za nadljudske fizičke podvige, već zato što ih čini dok je, istovremeno, neverovatno ljubazan i srećan – što nije lako postići.

On se zalaže za izlaganje hladnoći jer veruje da su ljudi previše odvojeni od svog prirodnog okruženja. Stalno smo obučeni, siti i u toplom. Naša tela su izgubila kontakt sa hladnoćom. Hladnoća je važna jer može aktivirati imunološki sistem.

Dakle, on se zalaže za duge ledene kupke. Pošto potičem sa indijskog potkontinenta, snažno sam se protivio ideji o ledenim kupkama. Ali Vim me je inspirisao da isprobam hladne tuševe. I isprobao sam ih koristeći metod disanja Vima Hofa. On uključuje hiperventilaciju, kako bi se u krv unelo više kiseonika, što podiže telesnu temperaturu. Nakon ovoga možete ići pod tuš.

Prvih nekoliko hladnih tuševa prošlo je urnebesno jer bih se polako opuštao, sve vreme se trzajući. Počeo sam pre četiri ili pet meseci. Sada uključim tuš na najjače i idem pravo pod njega. Ne dajem sebi vremena da oklevam. Čim čujem glas u glavi koji mi govori koliko će biti hladno, znam da moram da uđem.

Iz ovoga sam izvukao veoma važnu pouku: većina naše patnje dolazi od izbegavanja. Najveći deo patnje u vezi sa hladnim tušem leži u opreznom stupanju pod tuš. Kada uđete, ušli ste. To nije patnja. Samo je hladno. Vaše telo koje govori da je hladno nije isto što i vaš um koji govori da je hladno. Priznajte da vaše telo govori da je hladno. Pogledajte ga. Nosite se s njim. Prihvatite to, ali nemojte mentalno patiti zbog toga. Hladan tuš u trajanju od dva minuta neće vas ubiti.

Hladan tuš pomaže vam da svakog jutra iznova naučite tu lekciju. Sada je tuširanje vrelom vodom samo jedna stvar manje koja mi je potrebna u životu. [2]

Meditacija je isprekidani post za um.

Previše šećera dovodi do teškog tela, a previše distrakcija dovodi do teškog uma.

Vreme koje provedemo neometani i sami, u samoposmatranju, vođenju dnevnika, meditaciji, rešava nerešeno i čini da ne budemo mentalno debeli već mentalno fit.

Da li u poslednje vreme upražnjavaš neku meditativnu praksu?

Mislim da je meditacija poput dijete – svi se navodno pridržavaju režima. Svi kažu da ga se pridržavaju, ali niko se zapravo ne pridržava. Uvideo sam da su ljudi koji redovno meditiraju prilično retki. Ustanovio sam i isprobao najmanje četiri različita oblika meditacije.

Onaj koji mi, kako sam ustanovio, najviše odgovara zove se Sve-snost bez izbora ili Svesnost bez prosuđivanja. Dok se bavite svojim svakodnevnim poslom (uz malo sreće, u prirodnom okruženju) i ne razgovarate ni sa kim, vežbate da naučite da prihvatite trenutak u kome se nalazite bez donošenja suda. Ne mislite: „Oh, tamo je beskućnik, bolje da pređem ulicu”; ne pogledate nekoga ko trči i kažete: „Nije u formi, ja sam u boljoj formi od njega.”

Da vidim tipa sa lošom frizurom, isprva bih pomislio: „Haha, nije mu dan.” Pa zašto se smejem njemu da bih se sâm osećao bolje? I zašto pokušavam da se osećam bolje zbog sopstvene frizure? Zato što gubim kosu i bojim se da ću oćelaviti. Smatram da je 90 posto misli koje imam zasnovano na strahu. Ostalih 10% može biti zasnovano na želji.

Ne donosite nikakve odluke. Ne prosuđujete ni o čemu. Jednostavno prihvatate sve. Ako činim to deset ili petnaest minuta dok

hodam okolo, dolazim do stanja velikog mira i zahvalnosti. Svesnost bez izbora mi dobro radi posao. [6]

Takođe možete da upražnjavate transcendentalnu meditaciju, u okviru koje koristite repetitivne napeve da biste u glavi stvorili belu buku i uklonili svoje misli. Ili možete samo biti veoma oštro i veoma budno svesni svojih misli dok se odvijaju. Dok posmatrate svoje misli, shvatate koliko je njih zasnovano na strahu. Onog trenutka kada prepoznate strah, a da niste ni pokušali, on nestaje. Posle nekog vremena, vaš um se stiša.

Kada se vaš um smiri, prestajete da uzimate sve oko sebe zdravo za gotovo. Počinjete da primećujete detalje. Mislite: „Vau, živim na tako lepom mestu. Tako je sjajno što imam odeću i mogu da odem u Starbaks i popijem kafu kada god hoću. I ovi ljudi – svako od njih ima savršeno validan i potpun život koji se odvija u njegovoj sopstvenoj glavi.”

To nas izvlači iz priče koju sami sebi stalno pričamo. Ako prestanete da pričate sami sa sobom čak i na deset minuta, ako prestanete da budete opsednuti sopstvenom pričom, shvatićete da se zapravo nalazimo dosta visoko na Maslovljevoj lestvici potreba, i da je život prilično dobar. [6]

Životna caka: Kada ste u krevetu, meditirajte. Ili ćete ostvariti duboku meditaciju ili ćete zaspati. Pobjeda, kako okrenete.

Još jedan metod koji sam naučio je da samo sedim i zatvorim oči najmanje sat vremena dnevno. Predajete se svemu što se može desiti – ne ulažete nikakav napor. Ne ulažete trud za nešto, i ne ulažete trud protiv nečega. Ako vam umom lete misli, pustite ih da lete.

Celog vašeg života, stvari su vam se dešavale. Neke dobre, neke loše, od kojih ste većinu obradili i rastočili, ali se nekoliko

prilepilo uz vas. S vremenom su bivale prilepljene sve čvršće i čvršće, i gotovo da su postale poput prilepaka¹⁹.

Izgubili ste osećaj za čuđenje i prisutnost i sreću koji ste imali u detinjstvu. Izgubili ste svoju unutrašnju sreću jer ste izgradili ličnost iz nerazrešenog bola, grešaka, strahova i želja koji su se prilepili za vas poput gomile prilepaka.

Kako da skinete te prilepke sa sebe? U meditaciji, samo sedite i ne opirete se svom umu. Ove stvari počće da naviru. Kao inboks prepun neodgovorenih imejlova, koji sežu čak do vašeg detinjstva. Pojavljivaće se, jedna po jedna, a vi ćete biti primorani da se nosite s njima.

Bićete primorani da ih rešite. Njihovo rešavanje ne zahteva nikakvu radnju – samo ih posmatrate. Sada ste odrasla osoba sa određenom distancom, vremenom i prostorom koji vas dele od prethodnih događaja, i možete ih jednostavno rešiti. Možete ih mnogo objektivnije posmatrati.

S vremenom ćete rešiti mnoge od ovih duboko ukorenjenih nerešenih stvari koje nosite u glavi. Kada budu rešene, doći će dan kada ćete sestati da meditirate, a u mentalnom inboks u neće biti nepročitanih poruka. Kada pristupite svojim mentalnim „imejlovima”, a nema ničega, osećaj je prilično neverovatan.

To je stanje radosti i blaženstva i mira. Kada ga dosegnete, ne možete ga odbaciti. Ako ste u prilici da svakog jutra dobijete besplatan sat blaženstva samo tako što sedite zatvorenih očiju, to zlata vredi. Promeniće vam život.

Preporučujem da meditirate sat vremena svakog jutra, jer je sve kraće od toga nedovoljno za ulaženje duboko u stvari. Preporučio

¹⁹ Vrsta puževa koji nastanjuju priobalne delove brojnih mora, *Patella vulgata*. (prim. prev.)

bih da, ako zaista želite da probate meditaciju, isprobate po sat vremena dnevno tokom šezdeset dana, odmah po buđenju. Nakon šezdesetak dana, bićete umorni od slušanja sopstvenog uma. Razrešićete mnoga pitanja ili ćete ih čuti dovoljan broj puta da biste te strahove i probleme prozreli.

Meditacija nije teška. Sve što treba da uradite je da sedite i ništa ne radite. Samo sedite. Zatvorite oči i recite: „Samo ću se odmoriti sat vremena. Ovo je moj odmor od života. Ovo je čas kada ništa neću da radim.

Misli ako dođu – dođu. Neću im se opirati. Neću ih prigrliti. Neću više razmišljati o njima. Neću ih odbaciti. Samo ću sedeti ovde sat vremena zatvorenih očiju i neću ništa raditi.” Koliko je to teško? Zašto ne biste mogli da ne radite ništa sat vremena? Šta je toliko teško u tome da sebi pružite pauzu od sat vremena? [74]

Da li je postojao trenutak kada si shvatio da možeš da kontrolišeš način na koji tumačiš stvari? Mislim da je jedan od problema koji ljudi imaju to što ne uviđaju da mogu da kontrolišu način na koji tumače situaciju i reaguju na nju.

Mislim da svi znaju da je to moguće. Ošo ima jedno odlično predavanje pod nazivom „Sklonost drogama je duhovna”. On govori o tome zašto ljudi koriste droge (uključujući sve od alkohola, preko psihodelika do kanabisa). Čine to da bi kontrolisali svoje mentalno stanje. Čine to da bi kontrolisali kako reaguju. Neki ljudi piju zato što im to pomaže da manje brinu, ili duvaju jer mogu da se isključe, ili koriste psihodelike da bi se osećali veoma prisutno ili povezano sa prirodom. Privlačnost droga je duhovna.

Celo društvo u određenoj meri radi tako nešto. Ljudi hrle ka uzbuđenjima pomoću ekstremnih sportova ili stanja preplavljenosti ili orgazama – bilo kom od ovih stanja da teže, pokušavaju da

izađu iz sopstvenih glava. Oni pokušavaju da pobegnu od glasa u svojim glavama – preterano razvijenog osećaja sopstva.

U najmanju ruku, ne želim da moj osećaj sopstva nastavi da se razvija i jača kako budem stario. Želim da bude slabiji i prigušeniji kako bih mogao više da budem u svakodnevnoj realnosti, da prihvatim prirodu i svet onakvim kakav jeste i da ga cenim kao što to čini dete. [4]

Prva stvar koju treba shvatiti jeste da možete posmatrati svoje mentalno stanje. Meditacija ne znači da ćete odjednom steći supermoć da kontrolišete svoje unutrašnje stanje. Prednost meditacije je u prepoznavanju toga koliko je vaš um van kontrole. On je poput bučnog majmuna koji baca izmet okolo, trči po prostoriji, pravi probleme i lomi stvari. Potpuno je nekontrolisan. Pomahnitali ludak.

Morate da vidite ovo ludo stvorenje na delu pre nego što osetite izvesno gađenje prema njemu i počnete da se odvajate od njega. U tom razdvajanju leži oslobođenje. Uvidate: „Oh, ne želim da budem ta osoba. Zašto sam toliko van kontrole?” Sama svesnost vas smiruje. [4]

Meditacija uvida vam omogućava da vaš mozak bude u režimu za otklanjanje grešaka dok ne shvatite da ste samo potprogram u većem programu.

Trudim se da držim svoj unutrašnji monolog na oku. Ne upali uvek. Rečeno terminima računarskog programiranja, pokušavam da pokrenem svoj mozak u „režimu za otklanjanje grešaka” što je više moguće. Kada razgovaram sa nekim ili kada sam upušten u grupnu aktivnost, to je skoro nemoguće jer se mozak bavi prevelikim brojem stvari. Ako sam sâm, kao što mi se baš jutros desilo, perem zube i počinjem da razmišljam o podkastu. Počinjem da razvijam tu neku malu fantaziju tokom koje zamišljam

kako mi Šejn postavlja gomilu pitanja, i onda fantaziram o svojim odgovorima. Onda doskočim sebi. Podesim svoj mozak na režim za otklanjanje grešaka i samo gledam kako se svaka mala instrukcija odvija.

Zapitao sam se: „Zašto planiram budućnost fantazirajući? Zašto ne mogu samo da stanem ovde i operem zube?” Radilo se o svesti o tome da moj mozak beži u budućnost i planira neki fantastični scenario zbog ega. Bio sam u fazonu: „Pa, da li me je zaista briga da li ću se osramotiti? Koga je briga? Svejedno ću umreti. Sve ovo će se svesti na nulu, a ja se neću sećati ničega, tako da je ovo besmisleno.”

Onda sam odagnao te misli i vratio se pranju zuba. Primetio sam koliko je četkica za zube dobra i kako je dobar osećaj. Već sledećeg trenutka, razmišljam o nečem drugom. Moram ponovo da sagledam svoj mozak i kažem: „Treba li zaista ovog časa da rešim ovaj problem?”

Devedeset pet posto sadržaja ka kojima mi mozak pobegne i pokuša da uradi ne podrazumevaju nešto u šta moram da se petljam u tom trenutku. Ako je mozak sličan mišiću, bolje bi mi bilo da ga odmaram, da budem u miru. Kada se pojavi određeni problem, uroniću sebe u njega.

Upravo sada dok razgovaramo, radije bih se posvetio tome da se potpuno zanesem u razgovoru i da budem stopostotno fokusiran na ovo, a ne da razmišljam – „O, jesam li oprao zube onako kako treba jutros?”

Sposobnost za fokusiranje na pojedinačno je povezana sa sposobnošću da se prepustite i budete prisutni, srećni i, ironije li!, efikasniji. [4]

Skoro kao da izvodiš sebe iz određenog okvira i posmatraš stvari iz drugačije perspektive iako si unutar svog uma.

Budisti govore o svesnosti nasuprot egu. Oni zaista govore o tome kako možete da zamislite svoj mozak, svoju svest, kao višeslojni mehanizam. U jezgru je operativni sistem koji radi na nivou kernela. Zatim, tu su aplikacije koje se pokreću na vrhu. (Volim da mislim o tome u računarskim i štreberskim pojmovima.)

Zapravo se u svom operativnom sistemu vraćam na nivo svesnosti, koji je uvek smiren, uvek ispunjen mirom i generalno srećan i zadovoljan. Pokušavam da ostanem u režimu svesnosti i da ne aktiviram majmunski um, koji je uvek zabrinut, uplašen i uznemiren. Iako služi neverovatnoj svrsi, um majmuna nastojim da ne aktiviram dok mi ne zatreba. Kada mi zatreba, želim da se fokusiram samo na to. Ako ga držim uključenim 24/7, trošim energiju i majmunski um postaje ja. Ja sam više od svog majmunskog uma.

Još jedna stvar: duhovnost, religija, budizam ili ma šta da sledite će vas s vremenom naučiti da ste više od svog uma. Vi ste više od samo vaših navika. Vi ste više od samo vaših preferencija. Vi ste nivo svesti. Vi ste telo. Mi, savremeni ljudi, ne živimo dovoljno u svojim telima. Ne živimo dovoljno u svojoj svesti. Previše živimo u ovom unutrašnjem monologu u našim glavama. Sve su to u celosti programirali društvo i okolina kada ste bili mlađi.

Vi ste u suštini gomila DNK koja je reagovala na uticaje okoline kada ste bili mlađi. Zabeležili ste dobra i loša iskustva i koristite ih da prejudicirate sve što vam je život naneo na put. Onda koristite ta iskustva, stalno pokušavate da predviđate i menjate budućnost.

Kako starite, suma preferencija koje ste akumulirali je veoma, veoma velika. Ove reakcije iz navike odmetnu se u nezadržive

teretne vozove koji kontrolišu vaše raspoloženje. Trebalo bi da kontrolišemo sopstveno raspoloženje. Zašto ne učimo kako da kontrolišemo svoje raspoloženje? Kako bi maestralno bilo kada biste mogli da kažete: „Trenutno bih voleo da budem u stanju radoznalosti”, a onda zaista budete u mogućnosti da uđete u stanje radoznalosti. Ili kažete: „Želim da budem u stanju žalosti. Oplakujem voljenu osobu i želim da žalim za njima. Zaista želim da se osetim tako. Ne želim da me u tome ometa programerski problem koji treba rešiti do sutra.”

Sâm um je mišić – može se trenirati i usloviti. Društvo ga je nasumično uslovilo da bude van naše kontrole. Ako gledate u svoj um sa svesnošću i namerom (to je 24/7 posao, koji obavljate u svakom trenutku), mislim da možete raspakovati svoj um, svoje emocije, misli i reakcije. Zatim možete početi sa rekonfigurisanjem. Možete početi da ponovno ispisujete ovaj program u onaj koji želite. [4]

Meditacija je isključivanje društva i slušanje sebe.

Ona „radi” samo kada se upražnjava radi nje same.

Planinarenje je meditacija hodanjem.

Vođenje dnevnika je meditacija pisanjem.

Molitva je meditacija zahvalnosti.

Tuširanje je neočekivana meditacija.

Sedenje u miru je direktna meditacija.

BIRANJE DA IZGRADITE SEBE

Najveća supermoć je sposobnost da promenite sebe.

Koja je najveća greška koju si napravio u životu i kako si se oporavio?

Napravio sam klasu grešaka koje bih sumirao na isti način. Greške su bile očigledne samo u retrospektivi, preko jedne vežbe, a ona je pitanje koje upućujete sebi: koji biste savet dali svom dvadesetogodišnjem sebi u tridesetoj godini? A koji biste savet dali svom tridesetogodišnjem sebi u svojoj četrdesetoj godini? (Ako ste mlađi, možda možete „skratiti” na svakih pet godina.) Seditte i recite: „U redu, 2007. godina – šta sam radio? Kako sam se osećao? Šta sam radio 2008? Kako sam se osećao? Šta sam radio 2009? Kako sam se osećao?”

Život će se odigrati onako kako će se odigrati. Biće nečeg dobrog i nečeg lošeg. Većina toga zapravo zavisi samo od vašeg tumačenja. Rodite se, imate skup čulnih iskustava, a onda umrete. Na vama je kako ćete odlučiti da tumačite ta iskustva, a različiti ljudi ih tumače na različite načine.

Zaista, voleo bih da sam uradio sve stvari koje sam uradio, ali sa manje emocija i manje ljutnje. Najslavniji primer bi bio onaj kad sam bio mlađi i osnovao kompaniju. Ova kompanija je dobro prošla, ali ja nisam dobro prošao, pa sam tužio neke od ljudi koji su bili uključeni. Na kraju je ishod za mene bio povoljan, i sve je ispalo kako treba, ali bilo je mnogo ljutnje i mnogo gneva.

Danas ne bih bio ljutit i gnevan. Samo bih im prišao i rekao: „Vidite, desilo se to i to. Uradiću to i to. Evo kako ću da uradim to. Ovo je pravedno. Ovo nije.”

Shvatio bih da su bes i osećanja ogromna, potpuno nepotrebna posledica. Sada pokušavam da učim iz toga i radim iste te stvari za koje mislim da su ispravne, ali bez ljutnje i uz veoma dugoročno sagledavanje stvari. Ako bismo imali u vidu veoma dugoročnu tačku gledišta i izvukli emociju iz nje, ne bih te stvari više smatrao greškama. [4]

A opet, navike su sve – sve što jesmo. Učeni smo navikama još od detinjstva, uključujući i obuku koja se tiče noše, kada da plaćemo, a kada ne, kako da se smejemo, a kada da se ne smejemo. Ove stvari postaju navike – ponašanja koja učimo i integrišemo u sebe.

Kada smo stariji, mi smo kolekcija hiljada navika koje se sve vreme odvijaju nesvesno. Imamo malo dodatne snage u našem neokorteksu za rešavanje novih problema. Mi postajemo naše navike.

To mi je postalo jasnije kada mi je trener zadao rutinu za svaki dan. Nikada ranije nisam vežbao svakog dana. To je lagano vežbanje. Nije teško za vaše telo. Radio sam ove vežbe svakog dana. Uvideo sam neverovatnu, zapanjujuću transformaciju koja me je zahvatila i fizički i psihički.

Da biste imali duševni mir, prvo morate imati telesni mir.

Ovo me je naučilo snazi navika. Počeo sam da shvatam da je sve u navikama. Svakog trenutka, ili pokušavam da steknem dobru naviku, ili da odbacim prethodnu lošu naviku. Potrebno je vreme.

Ako neko kaže: „Želim da budem fit, želim da budem zdrav. Trenutno nisam u formi i debeo sam”, pa – ništa održivo vam neće poći za rukom za tri meseca. Biće to putovanje od najmanje deset godina. Svakih šest meseci (u zavisnosti od toga koliko brzo to možete da uradite), prekinućete loše i steći dobre navike. [6]

Krišnamurti između ostalog govori da je u unutrašnjem stanju revolucije. Treba uvek iznutra da budete spremni za potpunu promenu. Kad god kažemo da ćemo *pokušati* nešto da uradimo ili da ćemo *pokušati* da stvorimo naviku, mi zapravo ustuknemo.

Samo govorimo sebi: „Kupiću još malo vremena.” Realnost je kada jednostavno uradimo ono što naše emocije žele da uradimo. Ako želite da pridete lepoj devojci, ako želite da popijete piće, ako nešto stvarno želite, samo uradite to.

Kada kažete: „Ja *nameravam* ovo da uradim” i „Ja *nameravam* da budem nešto”, zapravo odlažete to. Stvarate sebi izlaz. U slučaju da ste samosvesni, barem možete misliti: „Kažem da želim ovo da uradim, ali zapravo ne želim, jer da sam zaista želeo to, to bih jednostavno uradio.”

Posvetite se dovoljnom broju ljudi eksterno. Na primer, ako želite da ostavite pušenje, sve što treba da uradite jeste da odete do svih koje poznajete i kažete: „Prestao sam da pušim. Uradio sam to. Dajem ti reč.”

To je sve što treba da uradite. Samo napred, zar ne? Ali većina nas kaže da nismo sasvim spremni. Znamo da ne želimo da se obavezujemo eksterno. Važno je biti iskren prema sebi i reći: „U redu, nisam spreman da ostavim pušenje. Previše mi se dopada, biće mi previše teško da prekinem.”

Umesto toga, recite: „Postaviću sebi razumniji cilj; smanjiću na određeni broj cigareta. Mogu se posvetiti tome eksterno. Radiću na tome tri ili šest meseci. Kada postignem to, preduzeću sledeći korak, umesto da se davim u krivici oko toga.”

Kada zaista želite da se promenite, samo se promenite. Ali većina nas zapravo ne želi da se menja – ne želimo da prođemo kroz

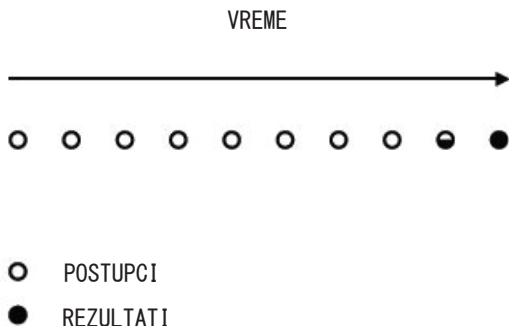
bol još uvek. Barem osvestite to, budite svesni toga i pružite sebi manju promenu koju zaista možete obaviti. [6]

Nestrpljenja s postupcima, strpljenja s rezultatima.

Samo uradite sve što treba da uradite. Zašto čekati? Nećete biti ništa mlađi. Vaš život izmiče. Ne želite da ga potrošite čekajući u redu. Ne želite da ga potrošite krećući se napred-nazad. Ne želite da ga potrošite radeći stvari za koje znate da u konačnici nisu deo vaše misije.

Kada ih radite, treba da ih uradite što je brže moguće i za to vreme ih radite dobro, sa punom pažnjom. Ali onda samo morate biti strpljivi sa rezultatima jer imate posla sa složenim sistemima i mnogo ljudi.

Potrebno je dosta vremena da tržišta usvoje proizvode. Ljudima je potrebno vreme da se osećaju prijatno da rade jedni sa drugima. Potrebno je vreme da se sjajni proizvodi ukažu dok polirate, polirate, polirate. Nestrpljenja s postupcima, strpljenja s rezultatima. Kao što je Nivi rekao, inspiracija je propadljiva. Kada imate inspiraciju, postupite sledstveno njoj odmah tu gde jeste. [78]

BIRANJE DA SE RAZVIJATE

Ne verujem u konkretne ciljeve. Čuvane su reči Skota Adamsa: „Postavite sisteme, a ne ciljeve.” Koristite svoje prosuđivanje da biste otkrili u kojim vrstama okruženja možete napredovati, a zatim oko sebe stvorite okruženje u kakvom je statistički verovatno da ćete uspjeti.

Trenutno okruženje programira mozak, ali promućuran mozak može izabrati svoje buduće okruženje.

Neću biti najuspješnija osoba na planeti, niti želim da budem. Samo želim da budem najuspješnija verzija sebe dok radim najmanje moguće. Želim da živim na način da, ako se moj život odigra 1000 puta, Naval bude uspješan 999 puta. On nije milijarder, ali svaki put mu ide prilično dobro. Možda u životu nije uspeo u svakom pogledu, ali postavlja sisteme, pa je pretrpeo neuspeh na vrlo malo poprišta. [4]

Sećate se da sam krenuo kao siromašan klinac u Indiji, zar ne? U tom smislu, ako sam ja mogao da uspem, svako može. Jasno, imao sam sve udove, imao sam intelektualne sposobnosti i obrazovanje. Postoje neki preduslovi koje ne možete zaobići. Ali ako čitate ovu knjigu, verovatno na raspolaganju imate potrebna sredstva, a to su telo koje funkcioniše i um koji funkcioniše. [78]

Ako postoji nešto što želite da uradite kasnije, uradite to sada. Ne postoji „kasnije”.

Kako ti lično učiš o novim sadržajima?

Uglavnom ostajem samo na osnovama. Čak i kada proučavam fiziku ili nauku, držim se osnova. Čitam koncepte iz zabave. Verovatnije je da ću se baviti nečim što sadrži aritmetiku umesto

račun. Neću biti veliki fizičar u ovom trenutku. Možda u sledećem životu, ili će moje dete to biti, ali za mene je prekasno. Moram da se držim onoga u čemu uživam.

Za mene, nauka je proučavanje istine. To je jedina prava disciplina, jer daje falsifikabilna predviđanja. Ona zapravo menja svet. Primenjena nauka postaje tehnologija, a tehnologija je ono što nas odvaja od životinja i omogućava nam da imamo stvari poput mobilnih telefona, kuća, automobila, toplote i struje.

Za mene je nauka proučavanje istine, a matematika je jezik nauke i prirode.

Nisam religiozan, ali sam duhovan. Za mene je to nešto najposvećenije što mogu da radim – da proučavam zakone Kosmosa. Isti „kik” koji neko drugi dobija ako se nađe u Meki ili Medini i klanja se proroku, isti osećaj strahopoštovanja i sopstvene malenkosti imam kada proučavam nauku. Za mene, to je bez premca i radije bih ostao na osnovama. Ovo je lepota čitanja. [4]

Slažeš li se sa idejom koja glasi „Ako čitate ono što svi drugi čitaju, mislićete ono što svi drugi misle”?

Mislim da je skoro sve što ljudi čitaju ovih dana sračunato prema društvenom odobravanju. [4]

Znam ljude koji su pročitali stotinu knjiga o evoluciji, a nikada nisu čitali Darvina. Razmislite o tome koliko je onih koji se bave makroekonomijom. Mislim da većina pročitala gomilu ekonomskih studija, ali nije pročitala ništa od Adama Smita.

Na nekom nivou, radite to zbog društvenog odobravanja. Radite to da biste se uklopili u ostale majmune. Uklapate se da biste se stopili sa stadom. Ali životna dobit ne počiva u tome. Životna dobit znači biti izvan stada.

Društveno odobravanje je unutar stada. Ako želite društveno odobravanje, svakako pročitajte ono što čita stado. Potreban je nivo kontriranja da se kaže: „Ne. Radiću samo po svome. Bez obzira na društveni ishod, naučiću sve što smatram interesantnim.”

Misliš li da u tome ima neke averzije prema gubitku? Jer kada divergiramo, nismo sigurni divergiramo li ka pozitivnom ili negativnom ishodu?

Apsolutno. Mislim da su zato najpametniji i najuspešniji ljudi koje poznajem počeli kao gubitnici. Ako sebe posmatrate kao gubitnika, kao nekoga koga je društvo odbacilo i ko nema nikakvu ulogu u normalnom društvu, onda ćete raditi kako mislite da treba i mnogo je veća verovatnoća da ćete pronaći dobitnički put. Pomaže da za početak kažete: „Nikada neću biti popularan. Nikada neću biti prihvaćen. Već sam gubitnik. Neću dobiti ono što imaju svi drugi klinici. Jednostavno moram da budem srećan što sam ja – ja.”

Za samousavršavanje bez samodiscipline, ažurirajte svoju sliku o sebi.

Svako je motivisan nečim. Zavisi samo šta je u pitanju. Čak i ljudi za koje kažemo da su nemotivisani znaju odjednom biti zaista motivisani kada igraju video igre. Mislim da je motivacija relativna, tako da jednostavno morate pronaći ono što vas zanima. [1]

Melji i preznojavaj se, muči se i krvari, suoči se s ponorom. Sve je to deo postizanja uspeha preko noći.

Da svojoj deci treba da preneseš jedan ili dva principa, koji bi to principi bili?

Pod jedan: čitajte. Pročitajte sve što možete. I ne samo knjige za koje vam društvo poručuje da su dobre ili čak i knjige za koje

ja kažem da pročitate. Samo čitajte radi čitanja samog. Razvijte ljubav prema činu. Sve i da morate da pročitate ljubavne romane ili lako štivo ili stripove. Ne postoji smeće. Samo pročitajte sve to. Na kraju ćete se uputiti na stvari koje bi trebalo i koje želite da čitate.

Veštini čitanja srodne su veštine matematike i ubeđivanja. Obe veštine pomažu vam da se krećete kroz stvarni svet.

Posedovanje veštine ubeđivanja važno je zato što, ako ste u stanju da utičete na one oko sebe, možete uraditi mnogo toga. Mislim da je ubeđivanje stvarna veština. Dakle, možete je naučiti, a to nije tako teško učiniti.

Matematika pomaže u slučaju svih složenih i teških stvari u životu. Zarađivanje novca, bavljenje naukom, razumevanje teorije igara ili politike ili ekonomije ili investicija ili računara, sve ove stvari u svojoj srži sadrže matematiku. Ona je stožerni jezik prirode.

Priroda progovara u matematici. Matematika, to smo mi, ljudi, koji se bavimo reinženjeringom jezika prirode, a samo smo zagrebal i površinu. Dobra vest je da ne morate da znate mnogo matematike. Morate znati samo osnovnu statistiku, aritmetiku itd. Treba da znate statistiku i verovatnoću do najsitnijih detalja. [8]

BIRANJE DA SE OSLOBODITE

Nije najteže ne raditi ono što želite – već znati šta želite.

Imajte na umu da ne postoje „odrasli”. Svi izmisle tako nešto usput. Morate da pronađete svoj put, birate, odlučujete i odbacujete po svom nahođenju. Shvatite samostalno, a onda uradite to. [71]

Kako su se tvoje vrednosti menjale?

Kada sam bio mlađi, zaista sam cenio slobodu. Sloboda je bila jedna od mojih osnovnih vrednosti. Ne bez ironije, još uvek jeste. Ona je verovatno među moje tri osnovne vrednosti, ali sada je to drugačija definicija slobode.

Moja stara definicija glasila je „sloboda da”. Sloboda da radim šta god hoću. Sloboda da radim šta god želim, kad god želim. Sada je sloboda koju tražim – unutrašnja sloboda. To je „sloboda od”. Sloboda od reakcije. Sloboda od osećanja ljutnje. Sloboda od tuge. Sloboda od prisiljavanja na stvari. Tražim „slobodu od”, iznutra i spolja, a u prošlosti sam tražio „slobodu da”. [4]

Savet mom mlađem sebi: „Budi upravo to što jesi.”

Zadržavanje znači ostajati u lošim vezama i na lošim radnim mestima godinama umesto nekoliko minuta.

SLOBODA OD OČEKIVANJA

Uopšte ne merim svoju efikasnost. Ne verujem u merenja samog sebe. Imam osećaj da je to nešto vid samodiscipline, samokažnjavanja i konflikta sa samim sobom. [1]

Ako povredite druge zato što imaju očekivanja od vas, to je njihov problem. Ako imaju dogovor sa vama, to je vaš problem. Ali ukoliko imaju očekivanja od vas, to je u potpunosti njihov problem. To nema nikakve veze s vama. Oni inače imaju mnogo očekivanja od života. Što pre uspete da se otarasite njihovih očekivanja, to bolje. [1]

Hrabrost nije jurcanje u mitraljesko gnezdo. Hrabrost je kada se ne haje za ono što drugi misle.

Svako ko me poznaje dugo zna da je karakteristika koja me definiše kombinacija velike nestrpljivosti i svojevoljnosti. Ne volim da čekam. Mrzim gubljenje vremena. Veoma sam poznat po tome što sam nepristojan na zabavama, događajima, večerama, koje napuštam onog časa kada shvatim da su gubljenje vremena.

Cenite svoje vreme. Ono je sve što imate. Važnije je od vašeg novca. Važnije je od vaših prijatelja. Ono je važnije od svega. Vaše vreme je sve što imate. Ne gubite vreme.

To ne znači da se ne možete opustiti. Sve dok radite ono što želite, ne gubite vreme. Ali ukoliko ne trošite svoje vreme radeći ono što želite, i ne zarađujete, i ne učite – šta dođavola radite?

Ne trošite svoje vreme usrećujući druge ljude. Njihova sreća je njihov problem. Ona nije vaš problem. Ako ste vi srećni, to čini druge ljude srećnim. Ako ste srećni, drugi ljudi će vas pitati kako ste se usrećili i možda će izvući pouku, ali vi niste odgovorni za usrećivanje drugih. [10]

SLOBODA OD BESA

Šta je bes? Bes je način da drugoj strani što jače signalizirate da ste sposobni za nasilje. Bes je preteča nasilja.

Pogledajte momente besa – bes je gubitak kontrole nad situacijom. Bes je ugovor koji sklapate sa sobom da budete u fizičkom, mentalnom i emocionalnom nemiru sve dok se stvarnost ne promeni. [1]

Bes je sam sebi kazna. Gnevna osoba koja pokušava da vam gurne glavu ispod površine se istovremeno davi.

SLOBODA OD ZAPOSLENOSTI

Ljudi koji žive daleko ispod svojih mogućnosti uživaju u slobodi koju ljudi zauzeti unapređenjem svog životnog stila ne mogu da dokuče. [11]

Kada zaista kontrolišete svoju sudbinu, u dobru ili u zlu, više nikada ne dozvolite sebi da vam bilo ko drugi govori šta da radite. [11]

Ukus slobode može vas učiniti nezapošljivim.

SLOBODA OD NEKONTROLISANOG RAZMIŠLJANJA

Velika navika na kojoj radim je pokušaj da isključim svoj „majmunski um”. Kada smo deca, mi smo manje-više prazne ploče. Izrazito živimo u trenutku. U suštini, mi samo reagujemo na naše okruženje kroz naše instinkte. Živimo u onome što bih nazvao „stvarnim svetom”. Pubertet je početak želje – prvi put kada se nešto zaista, zaista želi i počne planirati na duge staze. Počinjete mnogo da razmišljate, gradite identitet i ego da biste dobili ono što želite.

Ako hodate ulicom, a na njoj je hiljadu ljudi, svako od njih hiljadu u svakom trenutku razgovara sam sa sobom u svojoj glavi. Stalno procenjuju sve što vide. Vraćaju se na stvari koje su im se desile dan ranije. Žive u svetovima fantazije onoga što će se odigrati sutra. Oni su samo izmešteni iz osnovne stvarnosti. Takvo nešto može biti dobro kada se bavite dugoročnim planiranjem. Može biti dobro kada rešavate probleme. Dobro je za nas kao mašine za preživljavanje i replikaciju.

Mislim da je to zapravo veoma loše po vašu sreću. Za mene, um treba da bude sluga i oruđe, a ne gospodar. Moj majmunski um ne bi trebalo da me kontroliše i pokreće 24/7.

Želim da prekinem naviku nekontrolisanog razmišljanja, što je teško. [4]

Uposleni um ubrzava protok subjektivnog vremena.

Ne postoji krajnja tačka samosvesti i samootkrivanja. To je doživotni proces tokom kojeg nam je, uz malo sreće, sve bolje i bolje. Ne postoji jedan smislen odgovor i niko neće u potpunosti dosegnuti to, osim ukoliko nije među prosvetljenim figurama. Neki od nas će možda stići tamo, ali ja verovatno neću, imajući u vidu koliko sam uključen u trku pacova²⁰. U najboljem slučaju, je sam pacov koji bi s vremena na vreme mogao da pogleda u oblake.

Mislim da je svest o tome da ste pacov u trci sama po sebi otprilike ona krajnja tačka do koje će mnogi od nas dobaciti. [8]

²⁰ *Rat race* (engl.), način života koji podrazumeva žestoku konkurentsku borbu za bogatstvo, moć ili prestiž. (*prim. prev.*)

Moderna borba:

Usamljeni pojedinci koji prizivaju neljudsku snagu volje, poste, meditiraju i vežbaju...

Protiv armija naučnika i statističara koji izobilje hrane, ekrana i lekova pretvaraju u nezdravu hranu, klikbejtove, beskrajnu pornografiju, neprekidne igre i droge koje izazivaju zavisnost.

FILOZOFIJA

Prave istine su jeresi. Ne mogu se govoriti. Samo otkriti, prošaptati, a možda i pročitati.

ŽIVOTNE SVRHE

Evo zaista bezobalnog, velikog pitanja: šta je smisao i svrha života?

To je veliko pitanje. I pošto je to veliko pitanje, daću vam tri odgovora.

Odgovor 1: To je nešto lično. Morate pronaći svoj smisao. Bilo koja mudrost koju vam neko drugi pruži, bilo da smo to Buda ili ja, zvučaće kao glupost. U suštini, morate ga sami pronaći, tako da nije odgovor važan deo, već pitanje. Morate samo sedeti i rovariti po pitanju. Možda će vam biti potrebne godine ili decenije. Kada pronađete odgovor kojim ste zadovoljni, on će biti od suštinskog značaja za vaš život.

Odgovor 2: Život nema smisla. Nema svrhe života. Ošo je rekao: „To je kao da pišete po vodi ili gradite kuće od peska.” Realnost je da ste bili mrtvi tokom 10 milijardi godina istorije Kosmosa ili duže, i da ćete biti mrtvi sledećih 70 milijardi godina ili otprilike toliko, sve do toplotne smrti Kosmosa.

Sve što uradite će izbledeti. Netaće, kao što će nestati ljudski rod i planeta. Čak će i grupa koja kolonizuje Mars nestati. Niko vas neće pamtiti nakon određenog broja generacija, bilo da ste umetnik, pesnik, osvajač, siromah ili bilo ko drugi. Smisla nema.

Morate da kreirate sopstvenu svrhu, ono na šta se sve svodi. Morate odlučiti:

„Da li ja upravo gledam predstavu?”

„Plešem li ples samoaktualizacije?”

„Postoji li određena stvar koju želim samo zbog nje same?”

Sve su ovo značenja koja izmišljate.

Ne postoji fundamentalno, suštinski svrsishodno značenje Kosmosa. Da postoji, onda biste samo postavili sledeće pitanje. Rekli biste: „Zbog čega je to značenje?” Bilo bi to, rekao je fizičar Ričard Fajnman, to bi bilo „nema kraja kornjačama”²¹. „Zašto” bi se stalno gomilala. Ne postoji odgovor koji biste mogli dati, a koji ne bi uključio još jedno „zašto”.

Ne padam na odgovore koji se tiču večnog života posle smrti jer verovanje, bez apsolutno ikakvih dokaza, da ćemo zbog načina na koji živimo sedamdeset godina ovde na ovoj planeti – večnost, a to je veoma dugo, provesti u nekakvom zagrobnom životu, za mene je suludo. Kakav bi vam to blesavi Bog sudio za vek vekova na osnovu nekog malog vremenskog perioda ovde? Mislim da je vreme nakon života veoma nalik vremenu pre nego što ste se rodili. Sećate ga se? Biće upravo tako.

Pre nego što ste rođeni, niste marili ni za šta i ni za koga, uključujući i voljene, uključujući i vas same, uključujući ljudski rod, uključujući i to da li idemo na Mars ili ostajemo na planeti Zemlji, i postoji li veštačka inteligencija ili ne. Nakon smrti, nije vam ni bitno.

Odgovor 3: Poslednji odgovor koji ću vam dati je nešto komplikovaniji. Na osnovu onoga što sam pročitao iz oblasti nauke (moji prijatelji su napisali knjige o tome), skopčao sam neke teorije. Možda postoji smisao života, ali njegova svrha nije baš zadovoljavajuća.

U osnovi, u fizici, strela vremena dolazi od entropije.

²¹ Izraz problema tzv. beskonačnog regresa. Aludira na mitološku ideju o kornjači koja na leđima nosi ravnu Zemlju, koja sugerise da ta kornjača počiva na leđima još veće kornjače, koja je i sama deo poretka sve većih kornjača koja se nastavlja unedogled. (*prim. prev.*)

Drugi zakon termodinamike kaže da entropija samo raste, što znači da nered u Kosmosu samo raste, što znači da se koncentrisana slobodna energija samo smanjuje. Ako pogledate živa bića (ljude, biljke, civilizacije i tome slično), ti sistemi lokalno obrću entropiju. Ljudi lokalno obrću entropiju jer delaju.

U tom procesu, globalno ubrzavamo entropiju do toplotne smrti Kosmosa. Mogli biste smisliti neku od onih fantastičnih teorija koje volim o tome kako smo se zaputili ka toplotnoj smrti Kosmosa. U toj smrti nema koncentrisane energije i sve je na istom energetsom nivou. Dakle, svi smo jedno. U suštini se ne damo razlikovati.

Ono što kao živi sistemi činimo ubrzava stupanje u to stanje. Što kompleksniji sistem kreirate, bilo da se radi o računarima, civilizaciji, umetnosti, matematici ili stvaranju porodice – to više ubrzavate toplotnu smrt Kosmosa. Gurate nas ka toj tački u kojoj ćemo završiti kao jedna stvar. [4]

ŽIVITE U SKLADU SA SVOJIM VREDNOSTIMA

Koje su tvoje osnovne vrednosti?

Nikada ih nisam u nabrojao sve, ali evo nekoliko primera:

Iskrenost je osnovna, osnovna, osnovna vrednost. Pod iskrenošću mislim da želim samo da budem svoj. Nikada ne želim da budem u takvim okolnostima ili takvom društvu da moram da vodim računa o onome što govorim. Ako razdvojim ono što mislim od onoga što govorim, to stvara više niti u mom umu. Više nisam u datom trenutku – sada moram da planiram budućnost ili da žalim za prošlošću svaki put kad razgovaram sa nekim. Ne želim da budem u blizini nekoga s kim ne mogu biti potpuno iskren.

Pre nego što možete da lažete drugog, prvo morate da lažete sebe.

Drugi primer temeljne vrednosti: ne verujem ni u kakvo kratkoročno razmišljanje ili trgovanje. Ako s nekim poslujem, a taj neko razmišlja kratkoročno zajedno s nekim drugim, onda ne želim više da poslujem s njim. Sve koristi u životu potiču iz složene kamate, bilo da je reč o novcu, vezama, ljubavi, zdravlju, aktivnostima ili navikama. Želim samo da budem u blizini ljudi za koje znam da ću im biti u blizini do kraja života. Želim da radim samo na stvarima za koje znam da se isplaćuju dugoročno.

Još jedan primer je da verujem samo u odnose jednakosti. Ne verujem u hijerarhijske odnose. Ne želim da budem iznad bilo koga, i ne želim da budem ispod bilo koga. Ako ne mogu da tretiram ljude kao jednake sebi i ako oni ne mogu da tretiraju mene kao jednakog, jednostavno ne želim da komuniciram s njima.

Još jedan: Ne verujem više u bes. Bes je bio dobar kada sam bio mlad i pun testosterona, ali sada mi se sviđa budistička izreka: „Bes je vreli ugalj koji držite u šaci dok čekate da ga bacite na nekoga.” Ne želim da budem besan, i ne želim da budem u blizini besnih ljudi. Samo ih odstranim iz života. Ne osuđujem ih. I sâm sam se izborio sa mnogo besa. Moraju sami da se izbore s njim. Idi i besni na nekog drugog, negde drugde.

Ne znam da li ove stvari nužno spadaju u klasičnu definiciju vrednosti, ali ovo je skup stvari oko kojih neću praviti kompromise i sledstveno kojim živim čitavog svog života. [4] Mislim da svako ima vrednosti. Najveći deo pronalaženja sjajnih odnosa, sjajnih saradnika, sjajnih ljubavnika, žena, muževa, tiče se pronalaženja drugih ljudi sa čijim vrednostima se vaše slažu. Ako se vaše vrednosti slažu, sitnice nisu važne. Generalno, smatram da je, ako se ljudi svađaju ili raspravljaju oko nečega, to zato što se njihove vrednosti ne poklapaju. Kada bi se njihove vrednosti uskladile, sitnice ne bi bile važne. [4]

Upoznavanje sa suprugom bilo je odličan test jer sam zaista želeo da budem s njom, a ona u početku nije bila tako sigurna. Na kraju smo završili zajedno jer je uvidela moje vrednosti. Srećan sam što sam ih razvio još pre toga. Da nisam, ne bih je dobio. Ne bih je zaslužio. Kao što kaže investitor Čarli Manger: „Da biste pronašli dostojnog partnera, zavredite dostojnog partnera.” [4]

Moja supruga je neverovatno divna, i porodično je orijentisana osoba, kao i ja. To je bila jedna od osnovnih vrednosti koja nas je spojila.

Kada dobijete dete, to je zaista čudno, ali odgovara na pitanje o smislu života, svrsi života. Odjednom, najvažnija stvar u Kosmosu prelazi iz vašeg u telo deteta. To vas menja. Vaše vrednosti same po sebi postaju mnogo manje sebične. [4]

RACIONALNI BUDIZAM

Što je starije pitanje, to su stariji odgovori.

Svoju filozofiju nazvao si racionalnim budizmom. Po čemu se razlikuje od tradicionalnog budizma? Kroz kakvo traganje si prošao?

Deo u vezi sa racionalnim znači da moram da se pomirim sa naukom i evolucijom. Moram da odbacim sve delove koje ne mogu lično da proverim. Primera radi, da li je meditacija dobra za vas? Jeste. Da li je raščišćavanje uma dobra stvar? Jeste. Postoji li osnovni sloj svesti ispod vašeg majmunskog uma? Da. Sve ove stvari sam sâm proverio.

U neka verovanja iz budizma verujem i njih se pridržavam jer sam, opet, lično proverio misaone eksperimente ili ih obrazložio sebi. Ono što neću prihvatiti su stvari poput: „Postoji prethodni

život zbog koga se iskupljuješ karmom.” Nisam ga video. Ne sećam se nijednog prošlog života. Nemam nikakvo sećanje. Jednostavno moram da ne verujem u tako nešto.

Kada ljudi kažu kako vam se otvara treća čakra itd. – ne znam – to je samo fensi nomenklatura. Ništa od toga nisam uspeo da proverim ili potvrdim samostalno. Ako to ne mogu sam da proverim ili ako ne mogu da dođem do toga kroz nauku, onda je to možda istinito, možda nije, ali nije falsifikabilno, tako da ne mogu da držim da je to fundamentalna istina.

S druge strane, znam da je evolucija istinita. Znam da smo evoluirali kao mašine za preživljavanje i replikaciju. Znam da imamo ego, usled čega se dižemo sa zemlje i crvi nas ne jedu i zapravo delamo. Racionalni budizam, za mene, znači razumevanje unutrašnjeg rada koji budizam zagovara, sa ciljem da postanemo srećniji, bolji, potpunije prisutni, kao i da kontrolišemo svoje emocije – da bismo bili bolje ljudsko biće.

Ne pristajem ni na šta nestvarno jer je zapisano u knjizi. Ne mislim da mogu da levitiram. Ne mislim da će mi meditacija dati supermoći i slične stvari. Isprobajte sve, sami testirajte, budite skeptični, zadržite ono što je korisno, a odbacite ono što nije.

Rekao bih da se moja filozofija svodi na ovo – na jednom polu je evolucija kao obavezujući princip, budući da objašnjava tako mnogo toga o ljudskom rodu, a na drugom je budizam, koji je najstarija, najproverenija duhovna filozofija povezana sa unutrašnjim stanjem svakog od nas.

Mislim da je apsolutno moguće pomiriti ih. Zapravo želim da nekom prilikom na blogu napišem objavu o tome kako je sve budističke principe, a posebno one nemaštovite, moguće direktno dovesti u vezu sa simulacijom virtuelne stvarnosti. [4]

Svi su isprva nevini. Svi bivaju iskvareni. Mudrost je odbacivanje poroka i povratak vrlini, putem znanja.

Kako definišeš mudrost?

Razumevanje dugoročnih posledica vaših postupaka. [11]

Kada bi se mudrost mogla preneti samo rečima, obavili bismo čitav posao.

SADAŠNJOST JE SVE ŠTO IMAMO

Zapravo ne postoji ništa osim ovog trenutka. Niko se nikada nije vratio u prošlost, i niko nikada nije bio u stanju da uspešno predvidi budućnost na bilo koji važan način. Bukvalno jedina stvar koja postoji je upravo ova tačka u kojoj se nalazite u prostoru u tačno vreme kada ste prisutni u njoj.

Kao i sve velike i duboke istine, posredi su samo paradoksi. Bilo koje dve tačke beskonačno se razlikuju. Svaki trenutak je savršeno jedinstven. Svaki trenutak prođe tako brzo da ga ne možete zgrabiti. [4]

Umirete i ponovo se rađate u svakom trenutku. Na vama je da li ćete to zaboraviti ili zapamtiti. [2]

„Sve je lepše jer smo osuđeni na smrt. Nikada nećeš biti lepša nego sada. Nikada više nećemo biti ovde.”

– Homer, *Ilijada*

Ne sećam se ni šta sam rekao pre dva minuta. U najboljem slučaju, prošlost je neka izmišljena memorijska traka u mojoj glavi. Što se mene tiče, moja prošlost je mrtva. Nema je. Smrt zaista znači da više nema budućih trenutaka. [2]

Inspiracija je propadljiva – delajte odmah.

INSPIRACIJA JE PROPADLJIVA - DELAJTE ODMAH.

BONUS

Demokratizacija tehnologije omogućava svakome da bude stvaralac, preduzetnik, naučnik. Budućnost je svetlija.

Statistički je verovatno da negde tamo postoje naprednije vanzemaljske civilizacije.

Nadamo se da imaju razvijenu svest o svom okruženju i da smo im dopadljivi.

NAVALOVE PREPORUKE ZA ČITANJE

Zapravo, ne čitam radi samousavršavanja. Čitao sam iz radoznalosti i interesa. Najbolja knjiga je ona koju ćete progutati.

KNJIGE

(Pošto u ovom odeljku ima mnogo linkova, verovatno ćete preferirati digitalnu kopiju. Kako bi vam bilo lakše, posetite Navalmanack.com za digitalnu verziju ovog poglavlja.)

Čitajte dovoljno, i postajete znalac. Tada prirodno više težite ka teoriji, konceptima, nefikciji.

NEFIKCIJA

The Beginning of Infinity: Explanations That Transform the World Dejvida Dojča

Nije najlakše štivo na svetu, ali me je učinilo pametnijim. [79]

Sapijens: Kratka istorija čovečanstva Juvala Noe Hararija

Istorija ljudske vrste. Zapažanja, poredak i misaoni modeli učiniće da drugačije gledate na istoriju i vaše bližnje. [1]

Sapijens je najbolja knjiga koju sam pročitao u poslednjoj deceniji. On je imao decenije da napiše *Sapijens*. U njemu ima mnogo sjajnih ideja, doslovno je svaka stranica krcata sjajnim idejama. [1]

The Rational Optimist: How Prosperity Evolves Meta Ridlija

Najsajjnija i najpoučnija knjiga koju sam pročitao poslednjih godina. Napisao je četiri od mojih 20 omiljenih knjiga. [11]

Sve ostalo što je Met Ridli napisao. Met je naučnik, optimista i napredni mislilac. Jedan od mojih omiljenih autora. Pročitao sam sve što je napisao, a onda i drugi put. [4]

- *Genom, autobiografija vrste u 23 poglavlja*
- *Crvena kraljica: seks i evolucija ljudske prirode*
- *The Origins of Virtue: Human Instincts and the Evolution of Cooperation*
- *Evolucija svega: kako nastaju nove ideje*

Koža u igri: asimetrije skrivene u svakodnevicu Nasima Taleba

Najbolja knjiga koju sam pročitao u 2018, toplo je preporučujem. Puna je sjajnih ideja. Mnogo dobrih misaonih modela i konstrukcija. Ima nešto izraženiji stav, ali tako je jer je briljantan, i to je u redu. Zato samo zanemarite to i pročitajte knjigu, izučite koncepte. Ovo je jedna od najboljih knjiga o biznisu koju sam ikada pročitao. I, na sreću, nije osmišljena kao knjiga o biznisu. [10]

Prokrustova postelja: filozofski i praktični aforizmi Nasima Taleba

Ovo je njegova zbirka drevnih mudrosti. Poznat je i po naslovima *Crni labud: uticaj krajnje neverovatnih zbivanja*, *Antikrhkost: stvari kojima prija nered* i *Varljiva slučajnost: skrivena uloga šanse u životu i na tržištima*, koje treba pročitati do jedne. [7]

Six Easy Pieces: Essentials of Physics Explained by Its Most Brilliant Teacher Ričarda Fajnmana

Svojoj deci bih dao primerke Fajnmanovih knjiga *Six Easy Pieces* i *Six Not-So-Easy Pieces: Einstein's Relativity, Symmetry, and Space-Time*. Ričard Fajnman je poznati fizičar. Sviđaju mi se i njegovo držanje, kao i njegovo razumevanje fizike.

Takođe sam čitao Fajnmanov naslov *Perfectly Reasonable Deviations from the Beaten Track*, a dvaput sam pročitao njegovu biografiju, *Genius: The Life and Science of Richard Feynman*. [8]

Thing Explainer: Complicated Stuff in Simple Words Randal
Manroa

Sjajna knjiga Randal Manroa (tvorca *xkcd*-a, veb-stripa koji je značajno orijentisan na nauku). U ovoj knjizi objašnjava veoma komplikovane koncepte, od klimatskih promena, preko fizičkih sistema do podmornica, koristeći samo hiljadu najčešćih reči u engleskom jeziku. Raketu *Saturn V* nazvao je „Penjač Pet”. Ne možete definisati raketu kao svemirski brod ili raketu. To je auto-referencijalno. On kaže „penjač”. To je ta neka stvar koja ide gore. Deca to odmah shvate. [4]

Thinking Physics: Understandable Practical Reality Luisa
Kerola Epštajna

Tu je još jedna sjajna knjiga po imenu *Thinking Physics*. Za njom stalno posežem. Sviđa mi se što je na zadnjoj korici sjajan mali blurb koji kaže: „Jedina knjiga koja se koristi i u osnovnoj školi i na postdiplomskim studijama.” To je istina. U pitanju su jednostavne fizičke zagonetke koje se mogu jednako objasniti dvanaestogodišnjem detetu i dvadesetpetogodišnjem studentu fizike. Sve one pružaju fundamentalne uvide u vezi sa fizikom. Sve su nekako uvrnute, ali svako može doći do odgovora putem čisto logičkog zaključivanja. [4]

Pouke iz istorije Vila i Ariel Djurant

Ovo je sjajna knjiga koja mi se zaista dopada i koja rezimira neke od većih tema istorije; veoma je promućurna. I za razliku od većine historiografskih knjiga, zaista je kratka i pokriva mnogo toga. [7]

The Sovereign Individual: Mastering the Transition to the Information Age Džejmsa Dejla Dejvidsona i Lorda Vilijama Ris-Moga

Ovo je najbolja knjiga koju sam pročitao nakon *Sapijensa* (ali daleko manje mejnstrim).

Poor Charlie's Almanack: The Wit and Wisdom of Charles T. Munger Čarlija Manger (priređio Piter Kaufman)

Ova knjiga predstavljena je kao knjiga o biznisu, a zapravo je samo savet Čarlija Manger (iz kompanije Berkšir Hatavej) za samoprevazilaženje u korist uspešnog i čestitog života. [7] [80]

Stvarnost nije kao što izgleda Karla Rovelija

Ovo je najbolja knjiga koju sam pročitao u poslednjih godinu dana. Fizika, poezija, filozofija i istorija, upakovane veoma pristupačno.

Sedam kratkih lekcija iz fizike Karla Rovelija

Pročitao sam je najmanje dvaput.

Za teoriju igara, kao i igranje strateških igara, možete baciti pogled na *The Compleat Strategyst: Being a Primer on the Theory of Games of Strategy* Dž. D. Villijamsa i *The Evolution of Cooperation* Roberta Akelroda. [11]

FILOZOFIJA I DUHOVNOST

Sve od Džeda Makene

Džed bljuje sirovu istinu. Njegov stil je možda odbojan, ali posvećenost istini je bez premca. [79]

Theory of Everything (The Enlightened Perspective) – Dreamstate Trilogy

Jed McKenna's Notebook

Jed Talks #1 and #2

Sve od doktora medicine Kapila Gupte.

Kapil mi je nedavno postao lični savetnik i trener, a ističem to kao neko ko ne veruje u trenere. [79]

A Master's Secret Whispers: For those who abhor noise and seek The Truth... about life and living

Direct Truth: Uncompromising, non-prescriptive Truths to the enduring questions of life

Atmamun: The Path to achieving the bliss of the Himalayan Swamis. And the freedom of a living God.

The Book of Life Džidua Krišnamurtija

Krišnamurti je manje poznat tip, indijski filozof koji je živeo na prelazu između 19. i 20. veka, i imao je izuzetan uticaj na mene. On je beskompromisna, veoma direktna ličnost koja vam u osnovi govori da u svakom trenutku gledate u svoj um. Bio sam pod njegovim velikim uticajem. Verovatno najbolji njegov naslov je ***The Book of Life***, koji sadrži odlomke iz raznih njegovih govora i knjiga. [6]

Daću svojoj deci primerak ove knjige. Reći ću im da ga čuvaju dok ne postanu stariji jer neće imati mnogo smisla dotad. [8]

Total Freedom: The Essential Krishnamurti Džidua Krišnamurtija

Ovo mi se čini prikladnim za nekoga ko je napredniji. Racionalistički vodič za opasnosti ljudskog uma. „Duhovna” knjiga kojoj se stalno vraćam. [1]

Sidarta Hermana Hesea

Ovu knjigu volim kao klasičnu knjigu o filozofiji, dobar uvod za nekoga ko je početnik. Ovu knjigu najčešće poklanjam. [1]

Manje-više uvek iščitavam Krišnamurtija i Ošoa. Oni su moji omiljeni filozofi. [4]

[Ažuriranje: Sada bih na tu listu dodao Džeda Makenu, Kapila Guptu, Joga Vašištu i Šopenhauera.]

The Book of Secrets: 112 Meditations to Discover the Mystery Within Ošoa

Većina meditativnih tehnika su metode koncentracije, a postoji mnogo, mnogo meditativnih tehnika. Ako želite da se obavestite o svima njima, možete posegnuti za knjigom pod nazivom *The Book of Secrets* od Ošoa. Znam da je odnedavno na lošem glasu, ali bio je prilično pametan tip. U pitanju je, zapravo, prevod stare sanskritske knjige sa 112 različitih meditacija. Možete isprobati svaku od njih i videti koja vam odgovara. [74]

The Great Challenge: Exploring the World Within Ošoa

Put do ljubavi Antoni De Mela

Nesputana duša: putovanje izvan sopstvenih granica Majkla Singera

Samom sebi Marka Aurelija

Marko Aurelije je apsolutno promenio moj život. Ovo je lični dnevnik rimskog cara. Evo tipa koji je verovatno bio najmoćnije ljudsko biće na Zemlji u vreme kada je živio. Piše dnevnik za sebe, ne očekujući da će biti objavljen. Kada otvorite ovu knjigu, shvatate da je imao iste probleme i redom iste duhovne borbe; pokušavao je da bude bolja osoba. Upravo usred svega toga shvatite da uspeh i moć ne poboljšavaju vaše unutrašnje stanje – još uvek morate da radite na njemu. [6]

Love Yourself Like Your Life Depends on It Kamala Ravikanta

Zapravo, čitao sam knjigu mog brata, *Love Yourself Like Your Life Depends on It*. Mislim da je vrlo sažeto napisana. (Jasno je da nabacujem burazeru hvalospev.)

On je filozof u našoj porodici – ja sam samo amater. U svojoj knjizi ima sjajnu rečenicu:

Jednom prilikom sam pitao jednog monaha kako je našao mir.

„Kažem 'da'”, rekao je. „Na sve što se dešava, ja kažem 'da'”. [7]

The Tao of Seneca: Practical Letters from a Stoic Master

Audio-knjiga koju najčešće slušam. Najvažnija audio-knjiga koju sam ikada čuo.

How to Change Your Mind Majkla Polana

Postoji dobra knjiga koju je Majkl Polan nedavno napisao pod nazivom *How to Change Your Mind*, i mislim da je to briljantno štivo koje svako treba da pročita.

Knjiga govori o psihodelicima. Psihodelici su u neko ruku varka samoposmatranja. Nikome ne preporučujem droge – sve to možete učiniti čistom meditacijom. Ako želite da pohrlite dalje – znate, psihodelici su dobri za to. [74]

Striking Thoughts: Bruce Lee's Wisdom for Daily Living Brusa Lija

Začudo, Brus Li je napisao ponešto sjajne filozofije, i *Striking Thoughts* su dobar rezime.

Prorok Halila Džubrana

Ova knjiga se čita kao moderna poetska religiozna knjiga. Nalazi se rame uz rame sa Bhagavad-gitom, Knjigom puta i vrline (*Tao Te Ching*), Biblijom i Kuranom. Napisana je u stilu u kojem ima osećaja religioznosti i istine, ali je veoma pristupačna, lepa, nije denominacijska i nije sektaška. Mnogo mi se dopala ova knjiga.

Ima dar da poetski opisuje kakva su deca, kakvi su ljubavnici, kakav brak treba da bude, kako treba da se ponašate prema svojim neprijateljima i prijateljima, kako treba da upravljate novcem, na šta mislite svaki put kada morate da ubijte nešto da biste to pojeli. Osećao sam da, kao i velike religiozne knjige, pruža veoma dubok, veoma filozofski, ali veoma istinit odgovor na to kako pristupiti osnovnim problemima u životu. Preporučujem *Proroka* svima, bez obzira na to da li ste religiozni ili ne. Bilo da ste hrišćanin, hinduista, Jevrejin ili ateista. Mislim da je knjiga prelepa i vredi je pročitati. [7]

NAUČNA FANTASTIKA

Počeo sam sa stripovima i naučnom fantastikom. Potom sam se bavio istorijom i vestima. Zatim psihologijom, popularnom naukom, tehnologijom.

Maštarije Horhea Luisa Borhesa

Volim argentinskog autora Horhea Luisa Borhesa. Njegova zbirka kratkih priča *Maštarije*, ili *Lavirinti*, neverovatna je. Borhes je verovatno i dalje najmoćniji autor kojeg sam pročitao, a koji nije pisao samo filozofiju. U toj naučnoj fantastici bilo je i filozofije. [1]

Priče tvog života Teda Ćanga

U ovom trenutku, moja omiljena kratka SF priča je verovatno „Shvati” Teda Ćanga. Nalazi se u zbirci pod nazivom *Priče tvog života*. Po priči „Priča tvog života” snimljen je film pod nazivom *Dolazak*. [1]

Izdisaj Teda Ćanga

U ovoj zbirci, najbolji pisac kratkih SF priča našeg doba razmatra čudo termodinamike.

The Lifecycle of Software Objects Teda Ćanga

Još jedno remek-delo naučne fantastike Teda Ćanga.

Histerični sneg Nila Stivenzona

Histerični sneg je neverovatna, neverovatna knjiga. Ne postoji ništa slično *Histeričnom snegu*. *Histerični sneg* je liga za sebe. Stivenson je takođe napisao *The Diamond Age*.

„**Poslednje pitanje**”, kratka priča Isaka Asimova

Stalno citiram „Poslednje pitanje”. Voleo sam je kad sam bio mali.

Koje knjige trenutno čitate?

To je dobro pitanje. Otvoriću svoju Kindl aplikaciju dok razgovaramo. Obično uvek iznova čitam neke knjige iz oblasti nauke.

Čitam knjigu o mimetičkoj teoriji Renea Žirara. To je više pregled, jer nisam mogao da se izborim sa njegovim najvažnijim naslovima. Čitam *Tools of Titans*, knjigu Tima Ferisa o stvarima koje je naučio od mnogih sjajnih izvodača.

Čitam i *Thermoinfocomplexity*. Zapravo, autor je moj prijatelj, Behzad Mohit. Upravo sam završio čitanje naslova *Pre-Suasion: A Revolutionary Way to Influence and Persuade*; u stvari, pre bih rekao da sam upravo završio *Pre-Suasion* Roberta Čaldinija. Mislim da nisam morao da pročitam celu knjigu da bih shvatio poentu, ali je ipak bilo dobro što sam pročitao koliko jesam. To je sjajna mala istoriografska knjiga. Trenutno čitam *The Story of Philosophy: The Lives and Opinions of the Greater Philosophers*, takođe Vila Djuranta.

Sada imam malo dete, tako da imam mnogo knjiga o podizanju dece koje mi služe samo kao referentni materijal. Nedavno sam pročitao Emersona i Česterfilda. Ovde imam i knjigu Lava Tolstoja.

Alan Vots. Skot Adams. Nedavno sam ponovo pročitao *Božje krhotine. Tao Te Ching*, moj prijatelj je ponovo čita, pa sam je ponovo uzeo u ruke. Ima ih na tone. Mislim, mogao bih da nabrajam. Tu je Ničeova knjiga. Tu je i *Ekonomisti na tajnom zadatku* [Tim Harford]. Knjiga Ričarda Baha [*Iluzije – avanture mesije koji to nije želeo da bude*]. Ima i nekih knjiga Džeda Makene.

Tu je malo Dejla Karnegija. *The Three-Body Problem* [Lju Cisin]. *Zašto se niste ubili* [Viktor Frankl]. Ima ih mnogo. *Sex at Dawn* [Kristofer Rajan]. Ima mnogo knjiga ovde.

Inače, kada ljudima kažem šta čitam, preskočim dve trećine svojih knjiga. Razlog zbog koga preskačem dve trećine je zato što su sramotne. Ne zvuče kao dobre knjige za čitanje. Zvučale bi trivijalno ili glupo. Koga je briga? Ne moram svima da kažem šta sam sve pročitao. Čitam svakakve stvari koje drugi ljudi smatraju smećem ili čak nečim za osudu. Čitam svakakve stvari sa kojima se ne slažem jer su zapanjujuće. [4]

Uvek sam trošio novac na knjige. Nikada nisam gledao na to kao na trošak. Za mene je to ulaganje. [4]

BLOGOVI

(Pošto u ovom odeljku ima mnogo linkova, verovatno ćete preferirati digitalnu kopiju. Kako bi vam bilo lakše, posetite [Navalmanack.com](https://navalmanack.com) za digitalnu verziju ovog poglavlja.)

Neki od neverovatnih blogova:

@KevinSimler – *Melting Asphalt*, <https://meltingasphalt.com/>

@farnamstreet – *Farnam Street, A Signal in a World Full of Noise*, <https://fs.blog/>

@benthompson – *Stratchery*, <https://stratechery.com/>

@baconmeteor – *Idle Words*, <https://idlewords.com/> [4]

„The Munger Operating System: How to Live a Life That Really Works” na @FarnamStreet

Pravila po kojima treba živeti i napredovati.

„The Day You Became a Better Writer” Skota Adamsa

Iako sam veoma dobar pisac i mnogo pišem od mladosti, i dalje odlazim na taj post na blogu i stavljam ga u pozadinu kad god pišem bilo šta važno. Toliko je dobar. Koristim ga kao osnovni obrazac za dobro pisanje. Razmislite o naslovu „Dan kada ste postali bolji pisac”. To je tako moćan naslov. On vas u jednom malom postu na blogu uči važnosti iznenađenja, važnosti naslova, važnosti toga da budete kratki i usmereni, da ne koristite neke prideve i priloge, da koristite aktivni, a ne pasivni oblik itd. Ovaj jedan post na blogu promeniće vaš stil pisanja zauvek, ako utišate svoj ego i pravilno ga upijete. [6]

Želite da postanete pametniji za deset minuta? Upijajte „Crony Beliefs” Kevina Simlera.

Autor najboljeg posta koji sam pročitao na temu „Odluke o karijeri” (u Silicijumskoj dolini/tehnologiji) je @eladgil.

Hararijev *Sapijens* u formi predavanja/kurseva na Jutjubu.

Svaka poslovna škola treba da ima kurs teorije agregacije. Ili naučite to od samog majstora, @benthompson, najboljeg analitičara u tehnologiji.

Odlično štivo. „Quantum physics is not ‘weird.’ *You* are weird.” – „Think Like Reality” [Eliezer Judkovski]

Nezaobilazno. „Lazy Leadership”, @Awilkinson.

Neograničena mudrost čoveka koji je zaslužan za svoj uspeh. Sve uključeno na sajt @EdLatimore vredi pročitati za one koji su postigli veliki uspeh: <https://edlatimore.com/>

Ako jedete, investirate i razmišljate u skladu sa onim što zagovaraju „vesti”, završićete nutritivno, ili ćete finansijski i moralno bankrotirati.

OSTALE PREPORUKE

Tviter nalozi kao što su:

@AmuseChimp (moj omiljeni nalog na Tviteru svih vremena)

@mmay3r

@nntaleb

Art De Vany (na Fejsbuku)

Genij je tu, samo neravnomerno raspoređen. [4]

Nezaobilazno. (Tema „intelektualnog složenog kamaćenja” na Tviteru od @ zaoyang). [11]

Zapravo, postoje neki zaista dobri grafički romani. Ako ste otvoreni za njihov likovni element, *Transmetropolitan* [Voren Elis], *The Boys* [Gart Enis], *Planetary* [Voren Elis], i *Sendmen* [Nil Gejmen]... su, mislim, među najboljim umetničkim delima našeg doba. Kao dečak, rastao sam čitajući stripove, tako da sam možda veoma pristrasan prema njima. [1]

Rik i Morti (TV emisija + strip)

Rik i Morti je najbolja emisija na televiziji (IMHO, naravno). Samo pogledajte prvu epizodu – to je sve što je potrebno. *Povratak u budućnost* susreće se sa *Autostoperskim vodičem kroz galaksiju*.

Strip o *Riku i Mortiju* [Zaka Gormana] je jednako dovitljiv kao i serija.

„**You and Your Research**” Ričarda Heminga

Predivan esej, toplo preporučujem da ga pročitate. Tobaže je napisano za one koji se bave naučnim istraživanjima, ali mislim da je univerzalno primenjiv. To je samo oldtajmer-esej o tome kako se obavlja sjajan posao. Podseća me na mnogo toga što je Ričard Fajnman govorio, iako mislim da je Heming to izrazio elokventnije nego bilo ko drugi. [74]

NAVALOVI TEKSTOVI

ŽIVOTNE FORMULE I (2008)

Ovo su beleške za mene samog. Vaš referentni okvir, a samim tim i vaši proračuni, mogu se razlikovati. Ovo nisu definicije – ovo su algoritmi za uspeh. Doprinosi su dobrodošli.

- Sreća = Zdravlje + Bogatstvo + Dobri odnosi
- Zdravlje = Vežbanje + Dijeta + Spavanje
- Vežba = Visokointenzivni intervalni trening + Sport + Odmor
- Dijeta = Prirodna hrana + Isprekidani post + Biljke
- Spavanje = Bez alarma + 8–9 sati + Cirkadijalni ritmovi
- Bogatstvo = Prihod + Bogatstvo* (Povraćaj investicije)
- Prihod = Odgovornost + Leveridž + Konkretno znanje
- Odgovornost = Brendiranje sebe + Lična platforma + Rizikovanje?
- Leveridž = Kapital + Ljudi + Intelektualna svojina
- Konkretno znanje = Znati kako da se uradi nešto što društvo još ne može lako da obuči druge ljude da rade
- Povraćaj investicije = „Kupi i zadrži”²² + Valuacija + Marža sigurnosti [72]

²² *Buy-and-Hold* (engl.), investiciona strategija. Investira se dugoročno kroz proces konstantnog plasmana kapitala. Cilj je da se investirani kapital poveća kroz povećanje vrednosti investicije. Ovo znači da se investira u akcije ili druge oblike svojine za koje očekujemo da će im se vrednost rasti. (*prim. prev.*)

NAVALOVA PRAVILA (2016)

- Budite prisutni iznad svega ostalog.
- Želja je patnja. (Buda)
- Bes je vreli ugalj koji držite u šaci dok čekate da ga bacite na nekoga. (Buda)
- Ako ne možete da zamislite sebe kako radite sa nekim doživotno, nemojte raditi s njim ni jedan dan.
- Čitanje (učenje) je vrhunska metaveština i može se zameniti za bilo šta drugo.
- Sve istinske koristi u životu potiču iz složene kamate.
- Zaradite svojim umom, a ne svojim vremenom.
- 99% svih napora je uzaludno.
- Potpuna iskrenost u svakom trenutku. Gotovo je uvek moguće biti iskren i pozitivan.
- Hvalite konkretno, kritikujte uopšteno. (Voren Bafet)
- Istina je ono što ima prediktivnu moć.
- Motri na svaku misao. (Pitajte se: „Zašto mi pada na pamet?“)
- Sva veličina dolazi od patnje.
- Ljubav se daje, a ne prima.
- Prosvetljenje je prostor između vaših misli. (Ekart Tol)
- Matematika je jezik prirode.
- Svaki trenutak mora biti potpun po sebi i za sebe. [5]

Zdravlje, ljubav i vaša misija, tim redom. Ništa drugo nije važno.

SLEDEĆE NA POMOLU O NAVALU

Ako vam se dopala ova knjiga, postoji mnogo načina da zaronite dublje u Navalu. Kratke ulomke iz „Navalmanaha” objavljujem na sajtu Navalmanack.com. Reč je o delovima koji su izuzeti iz izvornog (nepreglednog) rukopisa ove knjige. Objavio sam ih na mreži zarad onih koji su zainteresovani za Navalove konkretnije uvide o:

- Obrazovanju
- Priči o AngelListu
- Investiranju
- Startapovima
- Kriptu
- Odnosima

Naval nastavlja da stvara i deli sjajne uvide:

- Na Tviteru: [Twitter.com/Naval](https://twitter.com/Naval)
- Na njegovom podkastu: *Naval*
- Na njegovom sajtu: <https://naval.al/>

Najpopularniji Navalov materijal u trenutku pisanja ove knjige:

- Kompilacija epizoda podkasta *Naval: How to Get Rich*
- Intervju za *The Knowledge Project*
- Intervju za podkast Džoa Rogana

Readwise.io je velikodušno načinio kolekciju odlomaka iz ove knjige, koji su dostupni preko [Readwise.io/naval](https://readwise.io/naval). Svake nedelje dobijaćete elektronske poruke sa ključnim ulomcima iz ove knjige kako biste koncepte održali na vrhuncu svoje pažnje dugo nakon što završite sa čitanjem.

Ako vam se dopadaju ilustracije Džeka Bučera, više njegovih ilustracija Navalovih ideja možete pronaći na [Navalmanack.com](https://navalmanack.com), a više njegovih radova na [VisualizeValue.com](https://visualizevalue.com).

ZAHVALNICE

Toliko je toga na čemu treba biti zahvalan i toliko je onih kojima treba biti zahvalan. Ophrvan sam srećom kada uzmem u obzir sve ljude koji su dali svoj doprinos stvaranju ove knjige. Prema vama osećam toplinu zahvalnosti koja raste i širi se.

Evo mog zapisanog govora zahvalnosti i uvažavanja za dodelu Oskara:

Izuzetno sam zahvalan Navalu što je poklonio poverenje neznanцу sa interneta da stvori knjigu od njegovih reči. Sve je ovo počelo sa neobaveznim tvitom, a postalo nešto sjajno zbog tvog poverenja i podrške. Cenim tvoju responzivnost, velikodušnost i poverenje.

Zahvalan sam Babaku Niviju na najsažetijem i najpreciznijem savetu o pisanju koji sam ikada dobio. Velikodušno si izdvojio svoje vreme da ovu knjigu učiniš boljom, i ja to zaista cenim.

Zahvalan sam Timu Ferisu jer je prekršio njegovo gvozdeno pravilo i napisao predgovor za ovu knjigu. Tvoja uključenost u ovaj projekat mi mnogo znači i sigurno će pomoći mnogo većem broju ljudi da pronađu put do Navalove mudrosti.

Ključni elementi ove knjige su ulomci iz odličnih intervjuua kreatora poput Šejna Periša, Džoa Rogana, Sare Lejsi i Tima Ferisa. Veoma cenim sav trud uložen u vaše intervjuje. Stvaranje ove knjige meni i drugima dalo je priliku da temeljno učimo iz vašeg rada.

Zahvalan sam Džeku Bačeru što je pružio ruku i ponudio da uložiti svoje impozantne talente u kreiranje ilustracija za ovu knjigu. Njegov rad u Visualize Value uvek mi se činio prosto genijalnim, i svi smo srećni što se njegov trud nalazi na ovim stranicama.

Zahvalan sam svojim roditeljima na svakom poklonu, trudu i žrtvi koji su me doveli u poziciju da stvorim ovu knjigu. Izgradili ste temelj svega što sam ikada radio, i to nikada neću zaboraviti. Porodična praksa – „ispljunuti sumnje” – živa je i zdrava u ovom projektu.

Zahvalan sam Žanin Zajdl zato što je žena-podrška koja mi je pružila ljubav i ohrabrenje. Ti si beskrajni izvor pozitivnosti, strpljenja i dobrih saveta. Hvala ti što uvek činiš da moja volja ostane jaka.

Zahvalan sam Ketlin Martin što je bila zaista divna urednica i dala najbolje od sebe na ovom projektu. (I hvala Dejvidu Perelu što nas je upoznao.)

Zahvalan sam Kusalu Kularatneu za njegove brojne doprinose. Od početka si verovao u mene, bio si prvi čitalac i neizmerna pomoć kada je ovaj projekat bio mlad i krhak. Cenim te i hvala ti na usluzi.

Zahvalan sam Maksu Olsonu, Emili Holdman i Tejloru Pirsonu. Svi ste vi divni prijatelji koji su mi postali izuzetno korisni savetnici tokom stvaranja i objavljivanja knjige. Bez vas, i dalje bih guglao pojmove i mrmljao psovke.

Zahvalan sam svojoj grupi ranih čitalaca na izdvojenom vremenu, izmenama i mudrim savetima. Svako od vas dao je vredan doprinos ovoj knjizi i bez vas ona ne bi bila ono što jeste. Moje najdublje poštovanje svakome od vas: Endrjuu Farahu, Tristanu

Homsiju, Danijelu Dožonu, Džesi Džejkobs, Šonu O’Konoru, Adamu Veksmanu, Kejlanu Periju, Krisu Kinteru, Džordžu Meku, Brentu Bešoru, Šejnu Perišu, Tejloru Pirsonu, Benu Krejnu, Kendis Vu, Šejnu Meku, Džesi Pauers, Trevoru Makendriku, Dejvidu Perelu, Natali Konstantin, Benu Džeksonu, Noi Meden, Krisu Džiletu, Megan Darnel i Zaku Andersonu Petetu.

Zahvaljujem se autorima i stvaraočima koji su nadahnuli ovu knjigu. Moja želja da je stvorim i delim proizašla je pravo iz dubokog uvažavanja uticaja sličnih knjiga koje menjaju život, od kojih bih neke želeo da navedem posebno:

- *Poor Charlie’s Almanack* koji je uredio Piter Kaufman (o delu Čarlija Mangera)
- *Od nule do jedan* Blejka Mastersa (o radu Pitera Tila)
- *Seeking Wisdom* (i ostale) Pitera Bevelina (o Bafetovom i Mangerovom delu)
- *Berkshire Hathaway Letters to Shareholders* (o Bafetovom radu, uredio Maks Olson)
- *Principi* Reja Dalija (i tima)

Zahvalan sam timu u Scribe-u što je od početka i iskreno podržavao ovu knjigu. Zek Obront daje fantastične savete, a Hal Kliford je strpljiv i uporan urednik.

Zahvalan sam Takeru Maksu što je stvorio Scribe i angažovao odličan tim, i na veoma ličnoj pažnji i trudu tokom ovog projekta. Cenim vašu spremnost da povredite moja osećanja u potrazi za odličnim proizvodom. I duboko cenim vaše poverenje u to da ću uraditi dobar posao.

Zahvalan sam Bou i celom timu u Zaarliju na njihovom strpljenju i milosti za moju opsesiju ovom knjigom i trud koji sam uložio u nju.

Zahvalan sam na podršci mnogih prijatelja i neznanaca na mreži koji su me podržavali i ohrabivali tokom ovog projekta. Moji DM-ovi su prepuni lepih reči i željnih upita. Cenim svaki gest. Vaša energija mi je pomogla da se izvučem iz hiljadu sati potrebnih da stvorim ovo za vas.

IZVORI

[1] Ravikant, Naval. „Naval Ravikant Was Live.” *Periscope*, January 20, 2018. <https://www.pscp.tv/w/1eaKbqrWloRxX>.

[2] Ravikant, Naval. „Naval Ravikant Was Live.” *Periscope*, February 11, 2018. <https://www.pscp.tv/w/1MnGneBLZVmKO>.

[3] Ferriss, Tim. *Tribe of Mentors: Short Life Advice from the Best in the World*. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2017. <https://amzn.to/2U2kE3b>.

[4] Ravikant, Naval and Shane Parrish. „Naval Ravikant: The Angel Philosopher.” *Farnam Street*, 2019. <https://fs.blog/naval-ravikant/>.

[5] Ferriss, Tim. *Tools of Titans: The Tactics, Routines, and Habits of Billionaires, Icons, and World-Class Performers*. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2016.

[6] Ferriss, Tim. „The Person I Call Most Often for Startup Advice (#97).” *The Tim Ferriss Show*, August 18, 2015. <https://tim.blog/2015/08/18/the-evolutionary-angel-naval-ravikant/>.

[7] Ferriss, Tim. „Naval Ravikant on the Tim Ferriss Show – Transcript.” *The Tim Ferriss Show*, 2019. [https://tim.blog/ naval-ravikant-on-the-tim-ferriss-show-transcript/](https://tim.blog/naval-ravikant-on-the-tim-ferriss-show-transcript/).

[8] *Killing Buddha* Interviews. „Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On Suffering and Acceptance.” *Killing Buddha*, 2016. <http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/7/naval-ravikant-ceo-of-angellist>; „Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On the Skill of Happiness.” *Killing Buddha*, 2016. <http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/10/chief-executive-philosopher-naval-onhappiness-as-peace-and-choosing-your-desi>

res-carefully; „Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On Who He Admires.” *Killing Buddha*, 2016. [http:// www.killingbuddha.co/blog/2016/2/19/naval-ravikant-on-who-he-admires](http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/19/naval-ravikant-on-who-he-admires); „Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On the Give and Take of the Modern World.” *Killing Buddha*, 2016. <http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/23/old-bodies-in-a-new-world>; „Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On Travelling Lightly.” *Killing Buddha*, 2016. <http://www.killingbuddha.co/blog/2016/9/19/naval-ravikant-on-travelling-lightly>; „Naval Ravikant on Wim Hof, His Advice to His Children, and How He Wants to Look Back on His Life.” *Killing Buddha*, 2016. <http://www.killingbuddha.co/blog/2016/12/28/ naval-ravikant-on-advice-to-his-children>.

[9] DeSena, Joe. „155: It’s All About Your Desires, Says AngelList Founder Naval Ravikant.” *Spartan Up!*, 2019. <https://player.fm/series/spartan-up-audio/155-its-all-about-your-desires-says-angel-list-founder-navalravikantunder-naval-ravikant>.

[10] „Naval Ravikant was live.” *Periscope*, April 29, 2018. <https://www.pscp.tv/w/1IDGLaBmWRwJm>.

[11] Ravikant, Naval. Twitter, [Twitter.com/Naval](https://twitter.com/Naval).

[12] Naval Ravikant, „What the World’s Smartest People Do When They Want to Get to the Next Level,” interview by Adrian Bye, *MeetInnovators*, Adrian Bye, April 1, 2013. <http://meetinnovators.com/2013/04/01/naval-ravikant-angellist/>.

[13] „Episode 2 – Notions of Capital & Naval Ravikant of Angellist,” *Origins* from SoundCloud. <https://soundcloud.com/notation-capital>.

[14] „Naval Ravikant – A Monk in Silicon Valley Tells Us He’s Ruthless About Time.” *Outliers with Panjak Mishra* from Soundcloud, 2017. <https://soundcloud.com/factordaily/ep-06-naval-ravikant-angellis>.

[15] Ravikant, Naval and Babak Nivi. „Before Product-Market Fit, Find PassionMarket Fit.” *Venture Hacks*, July 17, 2011. <https://venturehacks.com/articles/passion-market>.

[16] Cohan, Peter. „AngelList: How a Silicon Valley Mogul Found His Passion.” *Forbes*, February 6, 2012. <https://www.forbes.com/sites/petercohan/2012/02/06/angellist-how-a-silicon-valley-mogul-found-his-passion/#729d979bbbe6>.

[17] Ravikant, Naval. „Why You Can’t Hire.” *Naval*, December 13, 2011. <https://startupboy.com/2011/12/13/why-you-cant-hire/>.

[18] Ravikant, Naval. „The Returns to Entrepreneurship.” *Naval*, November 9, 2009. <https://startupboy.com/2009/11/09/the-returns-to-entrepreneurship/>.

[19] Ravikant, Naval. „Build a Team That Ships.” *Naval*, April 27, 2012. <https://startupboy.com/2012/04/27/build-a-team-that-ships/>.

[20] Ravikant, Naval. „The 80-Hour Myth.” *Naval*, November 29, 2005. <https://startupboy.com/2005/11/29/the-80-hour-myth/>.

[21] Ravikant, Naval. „The Unbundling of the Venture Capital Industry.” *Naval*, December 1, 2010. <https://startupboy.com/2010/12/01/the-unbundling-of-the-venture-capital-industry/>.

[22] Ravikant, Naval. „Funding Markets Develop in Reverse.” *Naval*, December 1, 2010. <https://startupboy.com/2010/12/01/funding-markets-develop-in-reverse/>.

[23] Nivi, Babak. „Startups Are Here to Save the World.” *Venture Hacks*, February 7, 2013. <https://venturehacks.com/articles/save-the-world>.

[24] Nivi, Babak. „The Entrepreneurial Age.” *Venture Hacks*, February 25, 2013. <https://venturehacks.com/articles/the-entrepreneurial-age>.

[25] Ravikant, Naval. „VC Bundling.” *Naval*, December 1, 2005. <https://startupboy.com/2005/12/01/vc-bundling/>.

[26] Ravikant, Naval. „A Venture SLA.” *Naval*, June 28, 2013. <https://startupboy.com/2013/06/28/a-venture-sla/>.

[27] Nivi, Babak. „No Tradeoff between Quality and Scale.” *Venture Hacks*, February 18, 2013. <https://venturehacks.com/there-is-no-finish-line-for-entrepreneurs>.

[30] Ravikant, Naval, „An interview with Naval Ravikant,” interview by Elad Gil, *High Growth Handbook*, Stripe Press, 2019. <http://growth.eladgil.com/book/cofounders/managing-your-board-an-interview-with-naval-ravikant-part-1/>.

[31] Ferriss, Tim. „Tools of Titans – A Few Goodies from the Cutting Room Floor.” *The Tim Ferriss Show*, June 20, 2017. <https://tim.blog/2017/06/20/tools-of-titans-goodies/>.

[32] Delevett, Peter. „Naval Ravikant of AngelList Went from Dot-Com Pariah to Silicon Valley Power Broker.” *The Mercury News*, February 6, 2013. <https://www.mercurynews.com/2013/02/06/naval-ravikant-of-angellist-went-from-dot-com-pariah-to-silicon-valley-power-broker/>.

[33] Coburn, Lawrence. „The Quiet Rise of AngelList.” *The Next Web*, October 4, 2010. <https://thenextweb.com/location/2010/10/04/the-quiet-rise-of-angellist/>.

[34] Loizos, Conny. „His Brand Burnished, Naval Ravikant Plans New Fund with Babak Nivi.” *The PEHub Network*, November 5, 2010.

[35] Nivi, Babak. „Venture Hacks Sucks Now, All You Talk About Is AngelList.” *Venture Hacks*, February 17, 2011, <https://venturehacks.com/articles/venture-hacks-sucks>.

[36] Kincaid, Jason. „The Venture Hacks Startup List Helps Fledgling Startups Pitch Top Angel Investors.” *TechCrunch*, February 3 2010. <https://techcrunch.com/2010/02/03/startuplist-angel-investors/>.

[37] Babak, Nivi. „1.5 Years of AngelList: 8000 Intros, 400 Investments, and That’s Just the Data We Can Tell You About.” *Venture Hacks*, July 25, 2011. <https://venturehacks.com/articles/centi-sesquicentennial>.

[38] Smillie, Eric. „Avenging Angel.” *Dartmouth Alumni Magazine*, Winter 2014. <https://dartmouthalumnimagazine.com/articles/avenging-angel>.

[39] Babak, Nivi. „AngelList New Employee Reading List.” *Venture Hacks*, October 26, 2013. <https://venturehacks.com/articles/reading>.

[40] Babak, Nivi. „Things We Care About at AngelList.” *Venture Hacks*, October 11, 2013. <http://venturehacks.com/articles/care>.

[41] Rivlin, Gary. „Founders of Web Site Accuse Backers of Cheating Them.” *The New York Times*, January 26, 2005. <https://www.nytimes.com/2005/01/26/technology/founders-of-web-site-accuse-backers-of-cheating-them.html>.

[42] PandoDaily. „PandoMonthly: Fireside Chat with AngelList Co-Founder Naval Ravikant.” November 17, 2012. YouTube video, 2:03:52. <https://www.youtube.com/watch?v=2htl-O1oDcI>.

[43] Ravikant, Naval. „Ep. 30 – Naval Ravikant – AngelList (1 of 2).” Interview by Kevin Weeks. *Venture Studio*, 2016.

[44] Sloan, Paul. „AngelList Attacks Another Startup Pain Point: Legal Fees.” *CNet*, September 5, 2012. <https://www.cnet.com/news/angelist-attacks-another-startup-pain-point-legal-fees/>.

[45] Ravikant, Naval. „Naval Ravikant on How Crypto Is Squeezing VCs,

Hindering Regulators, and Bringing Users Choice.” Interview by Laura Shin. *UnChained*, November 29, 2017. <http://unchainedpodcast.co/naval-ravikant-on-how-cryptois-squeezing-vcs-hindering-regulators-and-bringing-users-choice>.

[46] Ravikant, Naval. „Introducing: Venture Hacks.” *Naval*, April 2, 2007. [https:// startupboy.com/2007/04/02/introducing-venture-hacks/](https://startupboy.com/2007/04/02/introducing-venture-hacks/).

[47] Ravikant, Naval. „Ep. 31 – Naval Ravikant – AngelList (2 of 2).” Interview by Kevin Weeks. *Venture Studio*, 2016.

[48] AngelList. „Syndicates/For Investors.” <https://angel.co/syndicates/for-investors#syndicates>.

[49] Ferriss, Tim. „You’d Like to Be an Angel Investor? Here’s How You Can Invest in My Deals...” *The Tim Ferriss Show*, September 23, 2013. <https://tim.blog/2013/09/23/you-d-like-to-be-an-angel-investor-heres-how-you-can-invest-in-my-deals/>.

[50] Buhr, Sarah. „AngelList Acquires Product Hunt.” *TechCrunch*, December 1, 2016. <https://techcrunch.com/2016/12/01/angelhunt/>.

[51] Wagner, Kurt. „AngelList Has Acquired Product Hunt for around \$20 Million.” *Vox*, December 1, 2016. <https://www.recode.net/2016/12/1/13802154/angellist-product-hunt-acquisition>.

[52] Hoover, Ryan. „Connect the Dots.” *Ryan Hoover*, May 1, 2013. <http://ryanhoover.me/post/49363486516/connect-the-dots>.

[53] „Naval Ravikant.” *Angel*. <https://angel.co/naval>.

[54] Babak, Nivi. „Welcoming the Kauffman Foundation.” *Venture Hacks*, October 5, 2010. <http://venturehacks.com/articles/kauffman>.

[55] „Introducing CoinList.” *Medium*, October 20, 2017. <https://medium>.

com/@ coinlist/introducing-coinlist-16253eb5cdc3.

[56] Hochstein, Marc. „Most Influential in Blockchain 2017 #4: Naval Ravikant.” *CoinDesk*, December 31, 2017. <https://www.coindesk.com/coindesk-most-influential-2017-4-naval-ravikant/>.

[57] Henry, Zoe. „Why a Group of AngelList and Uber Expats Launched This New Crowdfunding Website.” *Inc.*, July 18, 2016. <https://www.inc.com/zoe-henry/republic-launches-with-angellist-and-uber-alumni.html>.

[58] „New Impact, New Inclusion in Equity Crowdfunding.” *Republic*, July 18, 2016. <https://republic.co/blog/new-impact-new-inclusion-in-equity-crowdfunding>.

[59] AngelList. „Done Deals.” <https://angel.co/done-deals>.

[60] Ravikant, Naval. „Bitcoin – the Internet of Money.” *Naval*, November 7, 2013. <https://startupboy.com/2013/11/07/bitcoin-the-internet-of-money/>.

[61] Token Summit. „Token Summit II – Cryptocurrency, Money, and the Future with Naval Ravikant.” December 22, 2017. YouTube video, 32:47. <https://www.youtube.com/watch?v=few99D5WnRg>.

[62] Blockstreet HQ. „Beyond Blockchain Episode #3: Naval Ravikant.” December 5, 2018. YouTube video, 6:01. <https://www.youtube.com/watch?v=jCtOHUMaUY8>.

[63] Ravikant, Naval. „The Truth About Hard Work.” *Naval*, December 25, 2018. <https://startupboy.com/2018/12/25/the-truth-about-hard-work/>.

[64] „Live Stories: The Present and Future of Crypto with Naval Ravikant and Balaji Srinivasan.” *Listen Notes*, November 16, 2018.

[65] Blockstack. „Investment Panel: Naval Ravikant, Meltem Demirors, Garry Tan.” August 11, 2017. YouTube video, 27:16. <https://www.youtube.com/watch?v=o1mkxci6vvo>.

[66] Yang, Sizhao (@zaoyang). „1/Why Does the ICO Opportunity Exist at All?“ August 19, 2017, 1:43 p.m. <https://twitter.com/zaoyang/status/899008960220372992>.

[67] Ravikant, Naval. „Towards a Literate Nation.“ *Naval*, December 11, 2011. [https:// startupboy.com/2011/12/11/towards-a-literate-nation/](https://startupboy.com/2011/12/11/towards-a-literate-nation/).

[68] Ravikant, Naval. „Be Chaotic Neutral.“ *Naval*, October 31, 2006. <https://startupboy.com/2006/10/31/be-chaotic-neutral/>.

[69] AngelList. „AngelList Year in Review.“ 2018. <https://angel.co/2018>.

[70] Ravikant, Naval. „The Fifth Protocol.“ *Naval*, April 1, 2014. <https://startupboy.com/2014/04/01/the-fifth-protocol/>.

[71] „Is Naval the Ravikant the Nicest Guy in Tech?“ *Product Hunt*, September 21, 2015. <https://blog.producthunt.com/is-naval-ravikant-the-nicest-guy-in-tech-7f5261d1c23c>.

[72] Ravikant, Naval. „Life Formulas I.“ *Naval*, February 8, 2008. <https://startupboy.com/2008/02/08/life-formulas-i/>.

[73] @ScottAdamsSays. „Scott Adams Talks to Naval...“ *Periscope*, 2018. <https://www.pscp.tv/w/1nAKERdZMkkGL>.

[74] @Naval. „Naval Ravikant was live.“ *Periscope*, February 2019. <https://www.pscp.tv/w/1nAKEyeLYmRKL>.

[75] „4 Kinds of Luck.“ <https://nav.al/money-luck>.

[76] Kaiser, Caleb. „Naval Ravikant’s Guide to Choosing Your First Job in Tech.“ *AngelList*, February 21, 2019. https://angel.co/blog/naval-ravikants-guide-to-choosing-your-first-job-in-tech?utm_campaign=platform-newsletter&utm_medium=email.

[77] PowerfulJRE. „Joe Rogan Experience #1309 – Naval Ravikant.” June 4, 2019. YouTube video, 2:11:56. <https://www.youtube.com/watch?v=3qHk-cs3kG44>.

[78] Ravikant, Naval. „How to Get Rich: Every Episode.” *Naval*, June 3, 2019. <https://nav.al/how-to-get-rich>.

[79] Ravikant, Naval. Original content created for this book, September 2019. [80] Jorgenson, Eric. Original content written for this book, June 2019.

O AUTORU

ERIK JORGENSON je strateg proizvoda i pisac. Godine 2011. pridružio se osnivačkom timu Zaarlja, kompanije posvećene pomaganju vlasnicima kuća da pronađu odgovorne pružaoce usluga kojima mogu da veruju. Njegov blog posvećen biznisu, *Evergreen*, edukuje i zabavlja više od milion čitalaca.

Erikova misija je da napravi – i pojede – savršen sendvič. Živi u Kansas Sijuu sa najdivnijom ženom na svetu, Žanin. Pratite ga na Tviteru (@ericjorgenson) ili bacite pogled na njegove nove projekte na ejorgenson.com.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

159.947.3

33:929 Равикант Н .

РАВИКАНТ, Навал, 1974-

Almanah Navala Ravikanta : vodič za bogatstvo i sreću / [priredio]
Erik Jorgenson ; prevela s engleskog Jelena Nidžović. - Beograd : Kon-
trast izdavaštvo, 2023 (Beograd : F.U.K.). - 204 str. : graf. prikazi ; 20 cm

Prevod dela: The almanack of Naval Ravikant / Eric Jorgenson. - Tiraž
1.000. - Predgovor Tima Ferisa: str. 11-13. - Vremenska linija Navala
Ravikanta: str. 19. - O autoru [tj. priređivaču]: str. 201. - Bibliografija:
str. 191-200.

ISBN 978-86-6036-203-4

а) Равикант, Навал (1974-) б) Психологија успеха

COBISS.SR-ID 122723081